

DUTCH BIRDING

VOLUME 31 • NO 2 • 2009

Dutch Birding

Internationaal tijdschrift over
Palearctische vogels

REDACTIE

Dutch Birding
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Nederland
e-mail editors@dutchbirding.nl

FOTOREDACTIE

Dutch Birding
p/a René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Nederland
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

p/a Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Nederland
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BESTUUR

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Nederland
e-mail dba@dutchbirding.nl

COMMISSIE DWAALGASTEN

NEDERLANDSE AVIFAUNA
CDNA
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Nederland
e-mail cdna@dutchbirding.nl

COMMISSIE SYSTEMATIEK

NEDERLANDSE AVIFAUNA
CSNA, p/a George Sangster
e-mail csna@dutchbirding.nl

TELEFOONLIJNEN

0900-BIRDING (= 0900-2473464)
(vogellijn, EUR 0.35/min)
010-4281212 (inspreeklijn)

INTERNET

www.dutchbirding.nl

Dutch Birding

HOOFDREDACTEUR Arnoud van den Berg (tel 023-5378024,
e-mail arnoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

ADJUNCT HOOFDREDACTEUR Enno Ebels (tel 030-2961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

UITVOEREND REDACTEUR André van Loon (tel / fax 020-6997585,
e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

FOTOGRAFISCH REDACTEUR René Pop (tel 0222-316801, fax 0222-316802,
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

REDACTIERAAD Peter Adriaens, Ferdý Hieselaar, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Roland van der Vliet en Rik Winters

REDACTIE-ADVIESRAAD Peter Barthel, Mark Constantine, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullaney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, Hadoram Shirihai, Brian Small en Lars Svensson

REDACTIEMEDEWERKERS Rob van Bemmelen, Max Berlijn, Nils van Duivendijk, Jan Eerbeek, Steve Geelhoed, Dick Groenendijk, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen en Kees Roselaar

PRODUCTIE EN LAY-OUT André van Loon en René Pop

ADVERTENTIES Laurens Steijn, p/a Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam
e-mail advertising@dutchbirding.nl

ABONNEMENTEN De abonnementsprijs voor 2009 bedraagt: EUR 36.50 (Nederland), EUR 39.50 (België), EUR 37.00 (rest van Europa) en EUR 40.00 (landen buiten Europa). Abonnees in België en Nederland ontvangen ook het dvd-jaaroverzicht.

U kunt zich abonneren door het overmaken van de abonnementsprijs op girorekening 01 50 697 (Nederland), girorekening 000 1592468 19 (België) of bankrekening 54 93 30 348 van ABN*AMRO (Castricum), o.v.v. 'abonnement Dutch Birding'. Alle rekeningen zijn ten name van de Dutch Birding Association. Het abonnement gaat in na ontvangst van de betaling.

Dutch Birding is een tweemaandelijks tijdschrift. Het publiceert originele artikelen en mededelingen over morfologie, systematiek, voorkomen en verspreiding van vogels in de Benelux, Europa en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert tevens bijdragen over vogels in het Aziatisch-Pacifische gebied en andere gebieden.

De volgorde van vogels in Dutch Birding volgt in eerste instantie een klassieke 'Wetmore-indeling'. Binnen dit raamwerk worden voor taxonomie en naamgeving de volgende overzichten aangehouden: *Dutch Birding-vogelnamen* door A B van den Berg (2008, Amsterdam) (taxonomie en wetenschappelijke, Nederlandse en Engelse namen van West-Palearctische vogels); *Vogels van de wereld - complete checklist* door M Walters (1997, Baarn) (Nederlandse namen van overige vogels van de wereld); *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (derde editie) door E C Dickinson (redactie) (2003, Londen) (taxonomie en wetenschappelijke namen van overige vogels van de wereld); en *Birds of the world: recommended English names* door F Gill & M Wright (2006, Londen) (Engelse namen van overige vogels in de wereld).

Een lijst met tarieven voor de vergoeding van auteurs, fotografen en tekenaars is verkrijgbaar bij de redactie. Voor (de voorbereiding van) bijzondere publicaties op het gebied van determinatie en/of taxonomie kan het Dutch Birding-fonds aan auteurs een financiële bijdrage leveren (zie Dutch Birding 24: 125, 2001, en www.dutchbirding.nl onder 'The Journal').

Dutch Birding Association

BESTUUR Theo Admiraal (penningmeester), Gijsbert van der Bent (voorzitter, tel 071-4024547), Arjan van Egmond (secretaris), Wietze Janse en Laurens Steijn; tevens is de redactie van Dutch Birding met een zetel vertegenwoordigd.

BESTUURSMEDWERKERS Jeannette Admiraal, Menno van Duijn, Albert van den Ende, Thomas van der Es, Janneke Kimstra, Bertus de Lange, Arnold Meijer, Ies Meulmeester, Marc Plomp, Sjoerd Radstaak, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Pieter van Veelen, Michel Veldt, Reinoud Vermoolen, Jeroen van Vianen, Roben Vlot, Kees de Vries en Peter Weiland.

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)

LEDEN Ruud Brouwer, Nils van Duivendijk, Dick Groenendijk (voorzitter), Teus Luijndijk, Arjan Ova, Willem van Rijswijk, Laurens Steijn en Arend Wassink. **MEDEWERKER** Max Berlijn (archivaris). De CDNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA)

LEDEN Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar en George Sangster (secretaris). De CSNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

© 2009 Stichting Dutch Birding Association. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2878.

Drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Nederland

Dutch Birding

CHIEF EDITOR Arnoud van den Berg (tel +31-235378024, e-mail arnoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

DEPUTY CHIEF EDITOR Enno Ebels (tel +31-302961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

EXECUTIVE EDITOR André van Loon (tel / fax +31-206997585, e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

PHOTOGRAPHIC EDITOR René Pop (tel +31-222316801, fax +31-222316802, e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

EDITORIAL BOARD Peter Adriaens, Ferdy Hieselaar, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Roland van der Vliet and Rik Winters

EDITORIAL ADVISORY BOARD Peter Barthel, Mark Constantine, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullarney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, Hadoram Shirihai, Brian Small and Lars Svensson

EDITORIAL ASSISTANTS Rob van Bemmelen, Max Berlijn, Nils van Duivendijk, Jan Eerbeek, Steve Geelhoed, Dick Groenendijk, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen and Kees Roselaar

PRODUCTION AND LAY-OUT André van Loon and René Pop

ADVERTISING Laurens Steijn, c/o Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam e-mail advertising@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTIONS The subscription rate for 2009 is: EUR 36.50 (Netherlands), EUR 39.50 (Belgium), EUR 37.00 (Europe) and EUR 40.00 (countries outside Europe). Subscribers in Belgium and the Netherlands also receive the DVD year review.

Subscribers in Belgium, Denmark, Finland, Germany, Norway and Sweden are kindly requested to pay the subscription fee to our local bank accounts in these countries. Details can be found on the internet (www.dutchbirding.nl).

British subscribers are requested to pay exclusively by Sterling cheque. This cheque can be sent to Dutch Birding, c/o Jeannette Admiraal, Iepenlaan 11, 1901 ST Castricum, Netherlands. Subscribers in other countries can make their payment by credit card (Access, Eurocard, MasterCard or Visa). Please send an e-mail indicating your credit card type, account number, the expiry date and full address details to circulation@dutchbirding.nl. The subscription starts upon receipt of payment and already published issues will be sent.

Dutch Birding is a bimonthly journal. It publishes original papers and notes on morphology, systematics, occurrence and distribution of birds in the Benelux, Europe and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes contributions on birds in the Asian-Pacific region and other regions.

The sequence of birds in Dutch Birding basically follows a classic 'Wetmore sequence'. Within this framework, the following lists are used for taxonomy and nomenclature: *Dutch Birding bird names* by A B van den Berg (2008, Amsterdam) (taxonomy and scientific, Dutch and English names of Western Palearctic birds); *Vogels van de wereld – complete checklist* by M Walters (1997, Baarn) (Dutch names of remaining birds of the world); *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (third edition) by E C Dickinson (editor) (2003, London) (taxonomy and scientific names of remaining birds of the world); and *Birds of the world: recommended English names* by F Gill & M Wright (2006, London) (English names of remaining birds of the world).

A schedule of payment rates for authors, photographers and artists is available from the editors. For (preparation of) special publications regarding identification and/or taxonomy, the Dutch Birding fund can offer financial support to authors (see Dutch Birding 24: 125, 2001, and www.dutchbirding.nl under 'The Journal').

Dutch Birding Association

BOARD Theo Admiraal (treasurer), Gijsbert van der Bent (president, tel +31-714024547), Arjan van Egmond (secretary), Wietze Janse and Laurens Steijn; the editors of Dutch Birding also have one seat in the board.

BOARD ASSISTANTS Jeannette Admiraal, Menno van Duijn, Albert van den Ende, Thomas van der Es, Janneke Kimstra, Bertus de Lange, Arnold Meijer, Ies Meulmeester, Marc Plomp, Sjoerd Radstaak, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Pieter van Veelen, Michel Veldt, Reinoud Vermoolen, Jeroen van Vianen, Roben Vlot, Kees de Vries and Peter Weiland.

Dutch rarities committee (CDNA)

MEMBERS Ruud Brouwer, Nils van Duivendijk, Dick Groenendijk (chairman), Teus Luijendijk, Arjan Ova, Willem van Rijswijk, Laurens Steijn and Arend Wassink. **ASSISTANT** Max Berlijn (archivist). The CDNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

Dutch committee for avian systematics (CSNA)

MEMBERS Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar and George Sangster (secretary). The CSNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

© 2009 Stichting Dutch Birding Association. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0167-2878.

Printed by drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Netherlands

Dutch Birding

*International journal on
Palearctic birds*

EDITORS

Dutch Birding
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Netherlands
e-mail editors@dutchbirding.nl

PHOTOGRAPHIC EDITOR

Dutch Birding
c/o René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Netherlands
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTION ADMINISTRATION

c/o Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Netherlands
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BOARD

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Netherlands
e-mail dba@dutchbirding.nl

DUTCH RARITIES COMMITTEE

CDNA
Duinlustparkweg 98A
2082 EG Santpoort-Zuid
Netherlands
e-mail cdna@dutchbirding.nl

DUTCH COMMITTEE FOR

AVIAN SYSTEMATICS
CSNA, c/o George Sangster
e-mail csna@dutchbirding.nl

INTERNET
www.dutchbirding.nl

Artikelen / papers	79	Calls, identification and taxonomy of Siberian Chiffchaff: an analysis <i>Arnoud B van den Berg & The Sound Approach</i>
	86	Siberische Tjiftjaffen in Nederland: voorkomen en determinatie [Siberian Chiffchaffs in the Netherlands: occurrence and identification] <i>Enno B Ebels</i>
	101	Birds of Kazakhstan: new and interesting data, part 2 <i>Arend Wassink</i>
Varia	110	Endemics and specialities of Cuba <i>Guy M Kirwan & William H Price</i>
WP reports	122	February–mid-March 2009 <i>Arnoud B van den Berg & Marcel Haas</i>
Recente meldingen / recent reports	132	Januari-februari 2009 <i>Roy Slaterus & Vincent van der Spek</i>
Corrigenda	138	
Voorplaat / front cover		Dwerguil / Eurasian Pygmy Owl <i>Glaucidium passerinum</i> , Obertoggenburg, Sankt Gallen, Zwitserland, 17 maart 2007 (<i>Roef Mulder</i>)

Calls, identification and taxonomy of Siberian Chiffchaff: an analysis

Arnoud B van den Berg

The use of calls as the main identification criterion for migrant and wintering Siberian Chiffchaffs *Phylloscopus collybita tristis* (hereafter *tristis*) offers a verifiable identification tool. Examples of *tristis*'s calls were recently published and analysed in Constantine & The Sound Approach 2006 (track CD1-15). In the past, many migrant *tristis* with atypical plumage and bare-part colorations were left unidentified or attributed to an enigmatic intermediate or hybrid population. Vocalizations make it possible to separate such migrant and wintering birds in western Europe from Common Chiffchaff (*P c collybita* and *P c abietinus*), much in the same way as in, for instance, Iberian Chiffchaff *P ibericus* (for calls of the latter, track DC1-16 in Constantine & The Sound Approach 2006). The use of vocalizations like calls for identification is having an impact on our knowledge of *tristis*'s occurrence, its taxonomy and our understanding of alleged intermediate populations.

Old taxonomy and distribution

Despite being one of the most distinct taxa of the chiffchaff complex, *tristis* is (still) regarded as a subspecies of Common Chiffchaff. It occurs from the lower Mezen river, the Pechora basin and the south-western Ural mountains east through central Siberia to the middle Kolyma river (Kees Roselaar in litt). In most European countries, it is considered a vagrant, typically in (late) autumn and winter. Partly because of identification problems, it is unclear whether it really is as rare as current records suggest (cf Ebels 2009).

Apart from *tristis*, two other Common Chiffchaff subspecies are recognized by Cramp (1992). These are *P c collybita* (hereafter nominate *collybita*) from most of Europe and *P c abietinus* (hereafter *abietinus*) from Norway east through European Russia to the western Ural mountains and south. Lindström et al (2007) showed that there is a gap in the distribution between nominate *collybita* and *abietinus* in Sweden but chiffchaffs in eastern Poland, Belarus and western Ukraine have not been studied in detail. Therefore, it is unclear whether breeding Common in eastern Poland and further south-east belong to nominate

collybita or *abietinus* (Cramp 1992, Kees Roselaar in litt). The forms of Common occurring from western Turkey to north-eastern Iran are usually separated as different subspecies showing a cline of decreasing olive and yellow from west to east: *P c brevirostris*, *P c caucasicus* and *P c menzbieri* (Helbig et al 1996, Dickinson 2003, Dean & Svensson 2005).

In recent decades, several former chiffchaff subspecies have been given species status, including Caucasian Chiffchaff *P lorenzii*, Mountain Chiffchaff *P sindianus* (hereafter *sindianus*), Iberian Chiffchaff (hereafter *ibericus*) and Canary Islands Chiffchaff *P canariensis* (Stepanyan 1983, Helbig et al 1996, cf van den Berg 2008).

Caucasian Chiffchaff (hereafter *lorenzii*) occurs in the same range as *P c caucasicus*, from which it appears to be genetically separated (Loskot 1991, Helbig et al 1996). Morphologically, the allopatric *lorenzii* and *sindianus* look like (eastern) *tristis* but they differ by a longer tail, a shorter bill, paler fringes to remiges without green, and an absence of conspicuous pale fringes to tertials (Dean & Svensson 2005, Nils van Duivendijk in litt). Their songs, however, sound similar to Common Chiffchaff's song and are nothing like *tristis*'s. Genetically, on the other hand, *tristis* is closer to Common than to *lorenzii* and *sindianus* (Helbig et al 1996, cf Martens 1982).

Kees Roselaar (in litt) described distribution patterns for endemic Palearctic bird taxa that recolonized the northern Palearctic (which was treeless during the last Ice Age) from six mainland refugia, each pattern varying mainly in the extent to which these taxa spread out of their stronghold. In chiffchaffs, he reckoned that these taxa are *ibericus* from the Iberian, nominate *collybita* from the Italian-Balkan, *abietinus* from the Caucasian (where older chiffchaff offshoots already occurred), *sindianus* in the Tien Shan (from where it did not spread north after the last Ice Age) and *tristis* from the Altai refugium; the sixth Palearctic refugium, Amur, was apparently not occupied by chiffchaffs.

'*Fulvescens*' is based upon a type specimen from the north-west of *tristis*'s range resembling *tristis* but showing a tinge of olive and traces of

70 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Kyzylkol lake, South Kazakhstan province, Kazakhstan, 2 October 2008 (Arend Wassink)

71 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Dzhabagly, South Kazakhstan province, Kazakhstan, 25 September 2008 (Arend Wassink)

yellow (Vaurie 1959, Svensson 1992, Dean 2007). The birds in this region have the same song as *tristis* (Martens & Meincke 1989) and should not be considered as a synonym of an alleged intermediate population between *tristis* and *abietinus*. In fact, '*fulvescens*' is best regarded as a form of *tristis* (cf Dean & Svensson 1995, Stepanyan 2003, Dean & Svensson 2005, Dean 2007, Kees Roselaar in litt).

Identification by plumage

Tristis differs from nominate *collybita* and *abietinus* (both subspecies comprising Common Chiffchaff) in its slightly smaller size, vocalizations and plumage coloration (Dean & Svensson 1995, Lindholm 2008). Generally, *tristis* is browner, less green and yellow than *abietinus*, making it easier to separate from Common than, for instance, *ibericus* (also a taxon with a distinct song). The most distinctive brown plumages of *tristis* without traces of green and yellow occur in the east while greyer plumages, some with tinges of green and yellow, occur toward the west of its range (Cramp 1992).

Abietinus averages paler, greyer and less yellow than nominate *collybita* (for morphological differences, see Appendix 1 in Dean & Svensson 2005). Cramp (1992) suggests that in *abietinus*, a cline of decreasing olive green and yellow from west to east occurs just as it does in *tristis*. However, this needs to be verified as the precise distribution of nominate *collybita* and *abietinus* is unclear (cf Lindström et al 2007).

Arend Wassink (in litt) studied chiffchaffs both in autumn and spring in southern Kazakhstan, ie, South Kazakhstan, Zhambyl and Almaty provinces, where no chiffchaff taxon other than *tristis* occurs on passage (*abietinus* only occurs as a migrant in north-western Kazakhstan; Wassink & Oreel 2007). Not surprisingly, he reported that the only song and call he ever heard when observing '1000s of chiffchaffs' were those of *tristis*, never of Common Chiffchaff. Interestingly, both in the field, and in the hand when ringing, he observed a large variation in colour, both in autumn and spring. The upperparts ranged from greyish to brownish with a variable amount of green and yellow tinges; the ear-coverts varied from greyish to buff; the supercilium ranged from dirty-white to yellowish or buff; the underparts varied from dirty-white to buffish; the bill colour was all-black with or without pale base and with or without a distinct pale cutting-edge; the tarsus was black to dark brown; and the toes were blackish to brown with either pale or dark soles. These observations sup-

port the view that *tristis* is variable in plumage and bare-part colorations, and that greyish birds with some pale bare-part coloration can still be 'good' *tristis*, which might be misidentified as *abietinus* when no sound is heard (cf Svensson 1992, Dean & Svensson 2005, Dean 2008).

More about *tristis* song

Martens & Meincke (1989) and Cramp (1992) described and defined the song of *tristis*, which is diagnostic and easily distinguished from Common Chiffchaff (there are hardly any vocal differences between nominate *collybita* and *abietinus*). Essentially, the distinctive *tristis* song is faster with notes being disyllabic and having shorter pauses than in a phrase of Common (Lindholm 2008). It also contains both rising and descending notes, whereas notes with an overall rise in pitch are rare in song of Common Chiffchaff. Martens & Meincke (1989) recorded songs over 4000 km from west to east in the southern part of the range of *tristis* east of the Ural mountains, which included the '*fulvescens*' area (cf Dean & Svensson 2005). Based upon their sample and results, they considered it unlikely that there is any geographical variation in *tristis*'s song.

As with *ibericus* and nominate *collybita*, mixed-singers occur mostly in areas where breeding ranges of *tristis* and *abietinus* meet. Several examples of mixed-song were discussed by Lindholm (2008). He recorded them mostly at Komi in the transition zone between *abietinus* and *tristis* west of the Urals, where Marova & Leonovich (1993) also did most of their work. Since the development of song is a learning process in passerines, a mixed-song cannot be considered as a proof of hybridization (Kroodsma 2004, Lindholm 2008). In *ibericus*, for instance, mixed-singers can be either pure *ibericus* or hybrids (Salomon 1987, Dean & Svensson 2005, Slaterus 2007).

Interestingly, playback studies with control tests conducted by Martens & Meincke (1989) revealed differences in Common Chiffchaff's responses to songs of Common and *tristis*, the former showing almost no reaction upon *tristis*'s song while, reversely, tape-recordings of Common's song elicited no response when played in *tristis*'s range (Clement et al 1998).

More about chiffchaff calls

At least in western Europe, calls are a reliable tool to separate *tristis* from Common Chiffchaff as it is only *tristis* that makes the characteristic *tristis* contact call. The extent of variation in calls of juvenile *tristis* is not yet fully known and first-years may

72-73 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Chokpak ringing station, Zhambyl province, Kazakhstan, April 2002 (Arend Wassink) 74 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Chokpak ringing station, Zhambyl province, Kazakhstan, April 2004 (Arend Wassink) 75 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Chokpak ringing station, South Kazakhstan province, Kazakhstan, September 2003 (Arend Wassink)

utter a mixture of calls, which could be regarded as developmental and possibly an overture to plastic song (cf Constantine & The Sound Approach 2006).

In the first weeks after fledging, juvenile nominate *collybita* utter calls, which sometimes may be confused with the typical calls of *tristis* (track CD1-87 in Constantine & The Sound Approach 2006). Gradually, in late summer, these juvenile calls develop into calls audibly different from those of *tristis*, which means that, from October onwards, when *tristis* may be expected as a migrant with both nominate *collybita* and *abietinus*, they do not pose an identification pitfall.

The three taxa occurring from Turkey east to Iran all have flat or slightly descending calls, dif-

ferent from *abietinus*. Those of *P c brevirostris*, for example, are more or less intermediate between *ibericus* and *tristis*, ie, descending like *ibericus* but not nearly to the same extent (Magnus Robb in litt). Dubois & Duquet (2008) also described a call in spring of Syrian breeding birds being 'extremely similar' to that of *tristis*. This illustrates that more study on vocalizations is necessary and that the use of calls for identification might be limited in the Middle East (cf Dubois & Duquet 2008). Therefore, when in doubt, it is recommended to make sound-recordings for sonagram analysis.

New taxonomy and discussion

There is no genetic proof that western *tristis* or '*fulvescens*' are hybrids and more closely related to

76 Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Tuzkol lake, Zhambyl province, Kazakhstan, September 2003 (Arend Wassink) **77** Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Chokpak ringing station, Zhambyl province, Kazakhstan, April 2002 (Arend Wassink) **78-79** Siberian Chiffchaff / Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis*, Chokpak ringing station, South Kazakhstan province, Kazakhstan, September 1999 (Arend Wassink)

abietinus than to eastern *tristis*. Although just a few birds were sampled, Helbig et al (1996) only found evidence of gene flow between nominate *collybita* and *abietinus*, and not between *tristis* and *abietinus*. Therefore, the idea that there is a wide zone of hybridization between *tristis* and *abietinus* must be regarded as hypothetical. It is presumably based upon the cline in colour within the range of *tristis*, or perhaps upon the incidence of mixed-song which, by definition, is more likely to occur in western areas where *abietinus* may turn up (Lindholm 2008).

The differentiation of mitochondrial DNA (1.7-2.0% mtDNA divergence) was not considered high enough for elevation of *tristis* to species level by Helbig et al (1996). However, there are other

examples of species-pairs with slight genetical differences, such as the 0.4% mtDNA divergence in Pine Bunting *Emberiza leucocephalos* and Yellowhammer *E. citrinella* (Alström et al 2008). Based upon the differences in vocalizations, one can conclude that *tristis* and Common Chiffchaff are not part of a cline either while hybridization may occur much less frequently than generally believed, if at all. To judge whether *tristis* and Common both represent a different evolutionary lineage, George Sangster (in litt) suggested that it is more important to look for a constant phenotype or consistent characters of *collybita* and *abietinus* and of *tristis* in areas away from the contact zone than to analyse what is happening in that zone. In this respect, the fact that Martens &

Meincke (1989) demonstrated that east of the Ural mountains just one song occurs, ie, the distinctive *tristis* song, appears relevant.

On present knowledge, the most practical taxonomic working hypothesis is that *tristis* concerns a species showing slight morphological variation, becoming browner and less yellow and olive from west to east, and distinct from Common Chiffchaff in song and calls (Martens & Eck 1995, cf Dean & Svensson 2005). Some western *tristis* may approach *abietinus* in plumage coloration, which renders sounds as the most objective and reliable identification feature. Consequently, any chiffchaff producing a typical *tristis* call should be a *tristis*, providing that plumage and bare-part colorations remain within the limits described by Arend Wassink for birds he studied in southern Kazakhstan.

Acknowledgements

We thank Gerald Oreel, Kees Roselaar, George Sangster, Arend Wassink and other contributors for their assistance.

Samenvatting

ROEP, HERKENNING EN TAXONOMIE VAN SIBERISCHE TJIFTJAF: EEN ANALYSE. Zoals in recente publicaties met geluidsopnamen van The Sound Approach is aangetoond, biedt de vlakke contactroep van Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis* (hierna *tristis*) een verifieerbaar kenmerk voor de herkenning. In dit artikel wordt besproken in hoeverre dit geluidskenmerk heeft bijgedragen aan de kennis over het voorkomen op trek en in de winter, over de morfologie en over de beweerde mengpopulatie met de oostelijke ondersoort van Tjiftjaf *P. collybita abietinus* (hierna *abietinus*). Deze kennis kan ook gevolgen hebben voor de taxonomie.

Tristis heeft een groot verspreidingsgebied dat zich uitstrekt van noord-oostelijk Europees Rusland oost tot de Kolyma-rivier diep in Siberië. Het voorkomen als trekker en wintergast in het westen van Europa is nog onduidelijk. In sommige landen wordt hij namelijk niet als dwaalgast beschouwd terwijl het bijvoorbeeld in Nederland een taxon is dat door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt beoordeeld. Aangezien bij de beoordeling alleen waarnemingen volstaan die zijn gedocumenteerd met geluidsopnamen of een nauwkeurige bestudering – liefst in de hand – van verenkleed en naakte delen, wordt slechts een deel ingediend en aanvaard.

Het meest karakteristieke kenmerk van *tristis* is de zang. Deze is sneller met kortere pauzes dan bij andere tjiftjaf(onder)soorten, met tweedelige, zowel rijzende als dalende noten. Het is aangetoond dat de zang van *tristis* niet varieert binnen een van west naar oost 4000 km brede strook van zijn Siberische verspreidingsgebied, waarbinnen ook '*fulvescens*' voorkomt. Laatstgenoemde is gebaseerd op een type-exemplaar uit het noordwesten

van het areaal van *tristis*, wordt gekenmerkt door wat olijfgroen en geel in het verenkleed en dient te worden beschouwd als een vorm van *tristis* en bijvoorbeeld niet als een hybride tussen *abietinus* en *tristis*.

Met name in Komi, in het grensgebied van *abietinus* en *tristis* in Europees Rusland, zijn veel studies verricht aan mengzangers. Aangezien zang wordt aangeleerd, vormt mengzang geen bewijs dat er sprake is van een hybride. Bij Iberische Tjiftjaf *P. ibericus* bleek bijvoorbeeld dat mengzangers zowel zuivere Iberische als hybriden betroffen. Bovendien is er geen 'gene flow' gevonden tussen *tristis* en *abietinus* waarbij dient te worden aangetekend dat tot nu toe het monster gering was. Desalniettemin kan men stellen dat het bestaan van een mengpopulatie niet is aangetoond en dat er zelfs (nog) geen bewijs is voor hybridisatie. Overigens zijn er gecontroleerde experimenten bekend die lieten zien dat *tristis* niet reageerde op bandopnamen van de zang van Tjiftjaf en omgekeerd was er eveneens nauwelijks reactie.

De conclusie is gerechtvaardigd dat tjiftjaffen die als *tristis* roepen inderdaad als *tristis* moeten worden gedefinieerd. Dat geldt ook voor exemplaren in westelijk Europa die in kleur niet beantwoorden aan het klassieke beeld van een 'bruine *tristis* zonder groen en geel en zwarte naakte delen'. Daar komt bij dat waarnemingen en foto's in voor- en najaar uit zuidelijk Kazakhstan, waar alleen *tristis* voorkomt, aantonen dat de kleur van *tristis* variabel is dan tot dusver aangenomen.

Er wordt gewezen op mogelijke verarring met roepjes van juveniele Tjiftjaf in de nazomer en met sterk op *tristis* lijkende roepjes van Tjiftjafondersoorten in het Midden-Oosten. Tevens wordt benadrukt dat *tristis* behalve de karakteristieke contactroep ook andere roepjes kan laten horen en dat juveniele roepjes van dit taxon nog onbekend zijn. In geval van twijfel wordt daarom aangeraden om geluidsopnamen en sonogrammen van de roep te maken.

In de afgelopen decennia is besloten om een aantal voormalige tjiftjafondersoorten soortstatus te verliezen. Het betreft onder meer Bergtjiftjaf *P. sibiricus*, Kaukasische *P. lorenzii*, Iberische en Canarische Tjiftjaf *P. canariensis*. Deze taxa verschillen qua uiterlijk en vocalisaties minder van nominaat Tjiftjaf dan *tristis*. Genetisch verschilt *tristis* echter minder van Tjiftjaf dan de andere taxa, maar nog altijd meer dan het geval is bij een aantal andere soortenparen. Het lijkt daarom een praktische hypothese om *tristis* op te vatten als een soort die wat morfologische variatie vertoont, met bruiner en minder geel en olijfgroen in het verenkleed van west naar oost, en wordt gekenmerkt door zang en contactroep.

References

- Alström, P, Olsson, U, Lei, F, Wang, H-T, Gao, W & Sundberg, P 2008. Phylogeny and classification of the Old World Emberizini (Aves, Passeriformes). *Mol Phylogeny Evol* 47: 960-973.
- van den Berg, A B 2008. Dutch Birding bird names: list of Western Palearctic bird species 2008. Amsterdam.
- Clement, P, Helbig, A J & Small, B 1998. *Taxonomy and*

Calls, identification and taxonomy of Siberian Chiffchaff: an analysis

- identification of chiffchaffs in the Western Palearctic. *Br Birds* 91: 361-376.
- Cramp, S (editor) 1992. *The birds of the Western Palearctic* 6. Oxford.
- Constantine, M & The Sound Approach 2006. *The Sound Approach to birding: a guide to understanding bird sound*. Poole.
- Dean, A R & Svensson, L 2005. 'Siberian Chiffchaff' revisited. *Br Birds* 98: 396-410.
- Dean, A R 2008. Colour nomenclature and Siberian Chiffchaffs. *Br Birds* 101: 146-149.
- Dickinson, E C (editor) 2003. *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world*. Third edition. London.
- Dubois, P J & Duquet, M 2008. Further thoughts on Siberian Chiffchaffs. *Br Birds* 101: 149-150.
- Ebels, E B 2009. Siberische Tjiftjaffen in Nederland: voorkomen en determinatie. *Dutch Birding* 31: 86-100.
- Helbig, A J, Martens, J, Seibold, I, Henning, F, Schottler, B & Wink, M 1996. Phylogeny and species limits in the Palearctic Chiffchaff *Phylloscopus collybita* complex: mitochondrial genetic differentiation and bioacoustic evidence. *Ibis* 138: 650-666.
- Kroodsmas, D 2004. The diversity and plasticity of bird song. In: Marler P & Slabbekoorn, H (editors), *Nature's music, the science of bird song*: 108-131. San Diego.
- Lindholm, A 2008. Mixed song of Chiffchaffs in Northern Russia. *Alula* 14: 108-115.
- Lindström, Å, Svensson, S, Green, M & Ottvall, R 2007. Distribution and population changes of two subspecies of Chiffchaff *Phylloscopus collybita* in Sweden. *Ornis Svecica* 17 (3): 137-147.
- Loskot, V M 1991. [A new Chiffchaff subspecies (Aves, Sylviidae) from the Caucasus.] *Vestnik Zoologii Kiev* 3: 76-77. [In Russian.]
- Marova, I M & Leonovich, V V 1993. [Hybridization of Siberian and European Chiffchaff in zone of sympatry.] *Proc Zool Mus Moscow University* 30: 147-164. [In Russian.]
- Martens, J 1982. Ringförmige Arealüberschneidung und Artbildung beim Zilpzalp, *Phylloscopus collybita*. Das *lorenzii*-Problem. *Zool Syst Evolutionsforsch* 20: 81-100.
- Martens, J & Meincke, C 1989. Der sibirische Zilpzalp (*Phylloscopus collybita tristis*): Gesang und Reaktion einer mitteleuropäischen Population im Freilandversuch. *J Ornithol* 130: 455-473.
- Martens, J & Eck, S 1995. Towards an ornithology in the Himalayas: systematics, ecology and vocalizations of Nepal birds. *Bonn Zool Monogr* 38: 1-445.
- Salomon, M 1987. Analyse d'une zone de contact entre deux formes parapatriques: Le cas de pouillots véloces *Phylloscopus c. collybita* et *P. c. brehmii*. *Rev Ecol (Terre Vie)* 42: 377-420.
- Slaterus, R 2007. Iberische Tjiftjaffen in Nederland. *Dutch Birding* 29: 83-91.
- Stepanyan, L S 1983. Super species and sibling species in the USSR avifauna. Moscow.
- Stepanyan, L S 2003. [Conspectus of the ornithological fauna of Russia and adjacent territories.] Moscow. [In Russian.]
- Svensson, L 1992. *Identification guide to European passerines*. Fourth edition. Stockholm.
- Vaurie, C 1959. *The birds of the Palearctic fauna*. Passeriformes. London.
- Wassink, A & Oreeel, G J 2007. *The birds of Kazakhstan*. De Cocksdorp.

Arnoud B van den Berg & The Sound Approach, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands (arnoud.vandenberg@planet.nl)

Siberische Tjiftjaffen in Nederland: voorkomen en determinatie

Enno B Ebels

Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis* (hierna *tristis*) broedt in Siberië tot net ten westen van de Oeral, Rusland, en overwintert in Zuid-Azië, van Bangladesh in het oosten tot Iran in het westen. Verder naar het westen is het een schaarse wintergast in Israël (cf Dean & Svensson 2005, Aumüller & Noeske 2006). In het westen grenst het broedgebied aan dat van Scandinavische Tjiftjaf *P. c. abietinus* (hierna *abietinus*). Waarnemingen van *tristis* in Nederland worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA). Tot en met begin 2008 zijn er 28 gevallen (van 29 exemplaren; tabel 1); uit 1987 is een geval pas recent ingediend, uit 1988, 1990, 2001 en 2003 zijn zes meldingen (nog) niet ingediend of aanvaard en vanaf 2005 zijn 10+ waarnemingen in behandeling of (nog) niet ingediend (tabel 2). Tot op heden is er over geen van de gevallen in Dutch Birding een artikel gepubliceerd en is de vermelding in het jaarverslag van de CDNA de enige vorm van publicatie geweest. Onduidelijkheden over het voortschrijdend inzicht aangaande de herkenning en de status als ondersoort hebben hier ongetwijfeld aan bijgedragen. In dit artikel wordt een analyse gegeven van het voorkomen in tijd en ruimte (verdeling over het jaar en over het land) en wordt ingegaan op de morfologie en vocalisaties. De resultaten van de in 2007 afgeronde herziening van oude gevallen door de CDNA zijn in dit artikel verwerkt (cf van der Vliet et al 2005-07).

Voor dit artikel is niet de afzonderlijke documentatie uit het CDNA-archief (beschrijvingen, foto's, geluidsopnamen en/of videobeelden) van alle aanvaarde en afgewezen gevallen geraadpleegd. Een oordeel over alle aanvaarding (en afwijzingen) valt daarmee buiten de reikwijdte van dit artikel. In aanvulling op de gevallen die bij herbeoordeling door de CDNA zijn afgewezen is één geval zonder fotografische documentatie of geluidsopname van roep en/of zang zonder verdere herroulatie geschrapt conform nieuwe criteria van de CDNA (zie bijlage 1 en tabel 3; cf Dutch Birding 31: 43, 2009; de vermelding in deze CDNA-mededeling dat van de twee waarnemingen van Huizen, Noord-Holland (december 1995 en december 1995-januari 1996), geen ge-

luidsopnamen aanwezig waren was foutief; beide gevallen zijn aanvaard op basis van tijdens CDNA-vergadering afgespeelde opnamen (in de betreffende CDNA-jaarverslagen ontbrak de toevoeging 'sound-recorded' bij deze gevallen; in van den Berg & Bosman (2001) ontbreekt deze toevoeging alleen bij de vogel van 1995/96); Ruud van Beusekom in litt). De afwijzing van de vogel van Zeewolde, Flevoland, in oktober 1998 is nog niet in een jaarverslag van de CDNA gepubliceerd (Nils van Duivendijk in litt).

Dit artikel geeft verder inzicht in recent onderzoek naar de vocalisaties en de kleedvariatie van *tristis* in Kazachstan (waar dit taxon een algemene doortrekker is) en in de taxonomie en eventuele soortstatus van *tristis* (cf van den Berg & The Sound Approach 2009).

Voorkomen in Nederland

Een overzicht van alle gevallen tot en met begin 2008 is opgenomen in tabel 1. De verdeling van de 29 exemplaren (28 gevallen) over het jaar is als volgt (maand van eerste waarneming): oktober (9), november (13), december (4), januari (1), februari (1) en april (1). *Tristis* is op basis van deze verdeling een typische late najaarsgast en incidentele wintergast. De vroegste waarneming is op 3 oktober. Sommige wintervogels blijven lang, met een maximale verblijfsduur van c 90 dagen. Er is slechts één voorjaarsgeval, een zingende vogel in Schiedam, Zuid-Holland, in april 1995. Uit oktober-november zijn zes ringvangsten bekend. Het ontbreken van ringvangsten in de winter wordt (mede) verklaard door het feit dat in oktober en begin november de ringstations hun hoogste activiteit kennen en vaak dagelijks bezet zijn, terwijl na half november de meeste ringstations in 'winterslaap' gaan. De waarneming in april kan zowel op een late overwinteraar – die pas ontdekt werd toen hij begon te zingen – als op een doortrekker betrekking hebben. Het patroon van waarnemingen komt overeen met dat van enkele andere zeldzame *Phylloscopus*-zangers uit Siberië, met name Pallas' Boszanger *P. proregulus* en Humes Bladkoning *P. humei*, die ook hoofdzakelijk in het late najaar (vanaf oktober, zwaartepunt eind oktober en begin november) worden gezien met klei-

TABEL 1 Gevallen van Siberische Tijftjaf *Phylloscopus collybita tristis* in Nederland tot en met begin 2008 (28 gevallen, 29 exemplaren) / records of Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis* in the Netherlands up to early 2008 (28 records, 29 individuals)

1	26 oktober 1985, Spaubeek, <i>Beek</i> , Limburg; zingend, opgenomen (geluidsopnamen op www.waarneming.nl)	www.dutchbirding.nl, foto's en geluidsopnamen op www.lauwersmeer.com)
2	14-22 oktober 1989, De Cocksdorp, <i>Texel</i> , Noord-Holland; zingend, gefotografeerd, opgenomen (DB Nieuwsbr 1: 170, 1989, <i>Birding World</i> 2: 417, 1990, <i>Dutch Birding</i> 12: 48, plaat 39, 1990)	17 11-29 oktober 2005, Westkapelle, <i>Veere</i> , Zeeland; zingend, gefotografeerd, opgenomen (<i>Dutch Birding</i> 28: 362, plaat 511, 2006)
3	3 oktober 1990, Kennemerduinen, <i>Bloemendaal</i> , Noord-Holland; vangst; gefotografeerd (<i>Birdwatch</i> 5 (48): 25, 1996, <i>Dutch Birding</i> 12: 268, plaat 193, 1990, <i>Limosa</i> 67: 168-169, 1994)	18 26 november tot 8 december 2005, Kollumerpomp, <i>Kollumerland & Nieuwkruisland</i> , Friesland; gefotografeerd, opgenomen (foto's en geluidsopnamen op www.lauwersmeer.com , foto's op www.avifaunagroningen.nl en www.dutchbirding.nl)
4	2-11 april 1995, <i>Schiedam</i> , Zuid-Holland; zingend, gefotografeerd, opgenomen, gevideood (<i>Dutch Birding</i> 17: 128, plaat 107, 1995)	19 18 oktober 2006, Eemshaven-Oost, <i>Eemsmond</i> , Groningen; opgenomen (geluidopname op www.lauwersmeer.com)
5	2 november 1995, Groene Glop, <i>Schiermonnikoog</i> , Friesland, vangst; gefotografeerd	20 28 oktober 2006, Eemshaven, <i>Eemsmond</i> , Groningen; gefotografeerd, opgenomen (foto's op www.lauwersmeer.com)
6	11-23 december 1995, Huizerpier, <i>Huizen</i> , Noord-Holland; opgenomen (contra <i>Dutch Birding</i> 31: 43, 2009)	21 3 november 2006, Den Oever, <i>Wieringen</i> , Noord-Holland; gefotografeerd, opgenomen (foto's op www.dutchbirding.nl en www.waarneming.nl)
7	13 december 1995 tot 2 januari 1996, Gooierdijkpark, <i>Huizen</i> , Noord-Holland; opgenomen (contra <i>Dutch Birding</i> 31: 43, 2009)	22 9 november 2006 tot 25 februari 2007, Huizerpier, <i>Huizen</i> , Noord-Holland; gefotografeerd (<i>Dutch Birding</i> 29: 65, plaat 88, 2007), opgenomen (foto's op www.dutchbirding.nl en www.waarneming.nl , geluidsopname op www.dutchbirding.nl)
8	16 november tot 13 december 1997, Gooierdijkpark, <i>Huizen</i> , Noord-Holland; gefotografeerd, opgenomen	23 18 november 2006, Groene Glop, <i>Schiermonnikoog</i> , Friesland; vangst, gefotografeerd (<i>Dutch Birding</i> 29: 67, plaat 94, 2007; foto's op www.avifaunagroningen.nl , www.dutchbirding.nl en www.vogelringschier.nl/siberischetijftjaf.html)
9	20-25 november 2000, Holle Poarte, Makkum, <i>Wûnseradiel</i> , Friesland; gefotografeerd (foto op www.lauwersmeer.com)	24 6-8 oktober 2007, De Monnik, <i>Schiermonnikoog</i> , Friesland; gefotografeerd, opgenomen (foto's op www.avifaunagroningen.nl , www.dutchbirding.nl , www.lauwersmeer.com en www.waarneming.nl , geluidsopname op www.dutchbirding.nl)
10	25 oktober 2001, De Geul, <i>Texel</i> , Noord-Holland; zingend, opgenomen (geluidsopname op www.dutchbirding.nl)	25 9 oktober 2007, Eemshaven, <i>Eemsmond</i> , Groningen, vangst; gefotografeerd
11	2-3 november 2002, Brielse Gatdam, <i>Westvoorne</i> , Zuid-Holland; gefotografeerd, opgenomen	26 22 november 2007, Noordhollands Duinreservaat, <i>Castricum</i> , Noord-Holland, vangst; gefotografeerd (foto's op www.waarneming.nl)
12	11 november 2002, Westenschouwen, <i>Schouwen-Duiveland</i> , Zeeland, vangst; gefotografeerd	27 8-12 december 2007 (mogelijk tot 17 april 2008), Amsterdamse Bos, <i>Amsterdam</i> , Noord-Holland; gefotografeerd, opgenomen (foto's en geluidsopname op www.waarneming.nl)
13	30 december 2002 tot 26 januari 2003, Hoogkerk, <i>Groningen</i> , Groningen; gefotografeerd, opgenomen (<i>Dutch Birding</i> 25: 146, plaat 150, 2003; foto en geluidsopnamen op www.avifaunagroningen.nl , foto's op www.lauwersmeer.com)	28 11-25 januari 2008, Budel-Dorplein, <i>Cranendonck</i> , Noord-Brabant; gefotografeerd, opgenomen (<i>Dutch Birding</i> 30: 136, plaat 161, 2008; foto's op www.vogelsindekempen.nl/Paginas/MultimediaSoorten/Zangers.htm en www.waarneming.nl)
14	28 februari tot 3 maart 2003, <i>Zwolle</i> , Overijssel; opgenomen, gevideood	
15	c 15 november 2003 tot 12 februari 2004, <i>Harlingen</i> , Friesland; opgenomen (geluidsopname op www.dutchbirding.nl en www.lauwersmeer.com)	
16	16-20 november 2003, Lauwersoog, <i>De Marne</i> , Groningen; gefotografeerd, opgenomen, maximaal twee (<i>Dutch Birding</i> 26: 71, plaat 125, 2004; foto op www.avifaunagroningen.nl , geluidsopname op	

nere aantallen in de winter en – bij Pallas' Boszanger – in het voorjaar (zowel lang verblijvende overwinteraars als vermoedelijke doortrekkers). Nominaat Tijftjaf *P c collybita* is in de winter niet zeldzaam maar ook is duidelijk dat dan de trefkans op een tijftjaf van oostelijke herkomst

groter is dan in andere tijden van het jaar.

De gevallen uit 1985-2008 zijn sterk geconcentreerd in de kuststrook. De wintergevallen kennen een wat grotere spreiding dan die in het najaar, inclusief enkele in het binnenland. De zes ringvangsten zijn beperkt tot vijf plekken langs de

TABEL 2 Selectie van waarnemingen van Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis* die nog in behandeling zijn of nog niet zijn ingediend (exclusief ringvangsten zonder foto's); een deel van deze waarnemingen is vanwege het ontbreken van foto's in combinatie met een geluidsopname van roep en/of zang niet aanvaardbaar volgens de huidige criteria van de CDNA uit bijlage 1 / selection of reports of Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis* still under consideration or not yet submitted (excluding birds trapped not documented by photographs); due to the absence of photographs in combination with sound recordings, several of these reports are not acceptable according to the current criteria set by the CDNA (appendix 1)

1	23 oktober tot 7 november 1987, Muidersand, <i>Almere</i> , Flevoland; opgenomen (Ruud van Beusekom in litt)	10	12-13 oktober 2006, Witte Hoek, <i>Texel</i> , Noord-Holland
2	april 1988, <i>Huizen</i> , Noord-Holland, zingend (Ruud van Beusekom in litt)	11	24 oktober 2006, Paesens, <i>Dongeradeel</i> , Friesland; gefotografeerd (foto's op www.dutchbirding.nl en www.lauwersmeer.com)
3	21 december 1990, Gooierhoofd, <i>Huizen</i> , Noord-Holland (Ruud van Beusekom in litt)	12	17 januari tot 9 april 2007, Weltevreden, <i>De Bilt</i> , Utrecht; gefotografeerd, gevideod, opgenomen (Dutch Birding 29: 126, plaat 167, 193, plaat 263, 2007; foto's en geluidsopnamen op www.dutchbirding.nl en www.waarneming.nl ; cf Ovaa et al 2008)
4	28 december 1990, De Blocq van Kuffeler, <i>Almere</i> , Flevoland; vangst, gefotografeerd (gepubliceerd als <i>P c abietinus</i> , cf Dutch Birding 13: 37, plaat 43, 1991; op basis van beschrijving van roep waarschijnlijk <i>P c tristis</i> , Arnoud van den Berg in litt)	13	10 februari 2007, Spijkenisse, <i>Spijkenisse</i> , Zuid-Holland; gefotografeerd (foto's op www.waarneming.nl)
5	24-26 oktober 2001, Bokkedoorns, <i>Bloemendaal</i> , Noord-Holland; gefotografeerd, opgenomen (Dutch Birding 23: 380, plaat 443, 2001; geluidsopname op www.dutchbirding.nl)	14	2-24 november 2007, Kollumerpomp, <i>Kollumerland & Nieuwkruisland</i> , Friesland; gefotografeerd (foto op www.dutchbirding.nl)
6	23-26 oktober 2001, Vogelmeer, <i>Bloemendaal</i> , Noord-Holland; opgenomen (Arnoud van den Berg in litt)	15	16 december 2007, Natuurplas Breeveld, <i>Woerden</i> , Utrecht (Nils van Duivendijk in litt)
7	23-24 november 2003, jachthaven, Starum (Stavoren), <i>Nijefurd</i> , Friesland	16	21 december 2008 tot ten minste 28 februari 2009, Marspolder, <i>Lienden</i> , Gelderland, gefotografeerd, opgenomen (foto's en geluidsopname op www.waarneming.nl ; foto op www.dutchbirding.nl)
8	23 oktober 2005, <i>Huizen</i> , Noord-Holland, opgenomen (Ruud van Beusekom in litt)	17	15 januari 2009, IJsselmonding, Ketelmeer, <i>Kampen</i> , Overijssel, gefotografeerd (foto's op www.waarneming.nl)
9	20 november 2005, Nes, <i>Ameland</i> , Friesland; gefotografeerd (foto's op www.lauwersmeer.com)		

TABEL 3 Waarnemingen van Siberische Tjiftjaf *Phylloscopus collybita tristis* die voorheen waren aanvaard maar na herbeoordeling zijn afgewezen / reports of Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis* that once were accepted but which have now been rejected after review (cf van der Vliet et al 2005-07; Nils van Duivendijk in litt; cf Dutch Birding 31: 43, 2009)

20-27 november 1988, Schelle, <i>Zwolle</i> , Overijssel, vangst	Holland; gefotografeerd (cf Dutch Birding 20: 315, plaat 271, 1998)
18 oktober 1998, Laakse Strand, <i>Zeewolde</i> , Flevoland	27 november tot 6 december 1998, Oudemirdum, <i>Nijefurd</i> , Friesland
26-28 november 1998, Zestienhoven, <i>Rotterdam</i> , Zuid-	

kust, van Westenschouwen, Zeeland, in het zuidwesten, via Bloemendaal en Castricum, Noord-Holland, tot Schiermonnikoog, Friesland (twee), en de Eemshaven, Groningen, in het uiterste noordoosten. Vanwege determinatieproblemen vormt het aantal aanvaarde ringvangsten mogelijk slechts het spreekwoordelijke 'topje van de ijsberg'. *Tristis* wordt namelijk veel vaker gemeld van ringbanen dan de vijf aanvaarde vangsten doen vermoeden maar zelden worden de vangsten goed gedocumenteerd en soms ontbreekt de documentatie volledig. In het ringverslag 2007 van het Vogeltrekstation in Heteren, Gelderland, worden tot en met 2007 maar liefst 62 vangsten

van '*tristis*' vermeld en daarnaast nog 19 '*fulvescens*' (Op het Vinkentouw 113: 41, 2008).

Criteria voor beoordeling

De CDNA heeft in 2005 criteria opgesteld voor de beoordeling van ingediende waarnemingen van *tristis*. Deze zijn in december 2008 geactualiseerd. De volledige tekst van deze criteria is opgenomen in bijlage 1.

De behandeling van *tristis* in diverse Europese landen verschilt nogal voor wat betreft de criteria waaraan een aanvaardbaar geval moet voldoen. Sommige landen hanteren zeer strenge (verenklee)isen waardoor relatief weinig waarnemin-

80-81 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland, 17 oktober 1989 (*Hans Gebuis*) **82** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Kennerduinen, Bloemendaal, Noord-Holland, 3 oktober 1990 (*Arnoud B van den Berg*) **83** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Groene Glop, Schiermonnikoog, Friesland, 2 november 1995 (*Henri Bouwmeester*)

gen aanvaardbaar zijn terwijl in andere landen het taxon niet wordt beoordeeld. In Nederland zijn waarnemingen aanvaardbaar van zowel exemplaren die de morfologische kenmerken van 'typische' (oostelijke) *tristis* vertonen als van exemplaren met de grijze (meer *abietinus*-achtige) morfologie, beide in combinatie met een opname van de roep en/of zang; alleen bij fotografisch zeer goed gedocumenteerde veldwaarnemingen of fotografisch zeer goed gedocumenteerde ringvangsten is geen opname van de roep of zang noodzakelijk voor aanvaarding (Nils van Duivendijk in litt). Deze gedragslijn gaat uit van de veronderstelling dat er geen bewijs is dat *abietinus* een *tristis*-achtige roep kan laten horen (zie onder; cf van den Berg & The Sound Approach 2009). Daarbij geldt vanzelfsprekend dat deze lijn aan-

gepast wordt – waarbij aanvaarde of afgewezen meldingen herzien kunnen worden – als nieuw onderzoek op overtuigende wijze aantoonde dat de gehanteerde criteria niet voldoen.

Voorkomen in Noordwest-Europa

Voor een uitgebreid overzicht en een analyse van het voorkomen van *tristis* in Noordwest-Europa wordt verwezen naar Aumüller & Noeske (2006). De belangrijkste bevindingen uit hun onderzoek worden hier samengevat. Deze auteurs hebben 246 gevallen geanalyseerd: uit Denemarken (35: tot 1995); Duitsland (19: tot 1998); Finland (62; tot 2001); Letland (acht; tot 1999), Nederland (11; tot 2003), Noorwegen (drie; tot 1999); en Zweden (108; tot 2003). De eerste waarneming die werd aanvaard door een nationale dwaalgastencommis-

sie betreft een exemplaar op 27 januari 1957 in Skåne, Zweden. In Denemarken en Finland volgden de eerste gevallen (pas) 20 jaar later. Vanaf het midden van de jaren 1970 nam het aantal gevallen in deze drie landen geleidelijk toe en werd *tristis* vrijwel elk jaar vastgesteld. In de jaren 1980 werden in Zweden 124 vogels aanvaard (gemiddeld 12 per jaar) en in de jaren 1990-91 (gemiddeld negen per jaar). 1987 (25), 1984 (23) en 1988 (20) zijn de jaren met de meeste. Ruim een kwart van alle gevallen stamt uit de periode 1986-90; daarna nam het aantal af en 1999 was het eerste jaar na een lange periode waarin geen waarneming werd aanvaard. Het eerste Duitse geval stamt uit 1987.

De vroegste datum in Zweden is 7 september (1994) maar de meeste gevallen zijn vastgesteld vanaf medio september. In Denemarken is de vroegste datum 27 september (1989) en in Duitsland en Nederland vallen de eerste gevallen in de eerste dagen van oktober (respectievelijk 2 oktober 1994 en 3 oktober 1990). De piekdatums liggen op 9 oktober in Finland, 13 oktober in Zweden, 17 oktober Denemarken, 18 oktober in Duitsland en 11 november in Nederland (gebaseerd op 11 gevallen). Vergeleken met nominaat *collybita* ligt de mediane datum van *tristis* in het najaar 10-20 dagen later. Naast de 246 najaarsgevallen uit de genoemde landen zijn slechts 15 voorjaarsgevallen aanvaard, waarvan negen in Zweden (mediane datum 16 mei).

In Brittannië wordt *tristis* niet beoordeeld als dwaalgast en is er dus geen goed inzicht in status en voorkomen. Dit wordt niet alleen veroorzaakt door het feit dat het een ondersoort betreft die als 'te algemeen' wordt ingeschat maar ook door de opvatting van de Britse dwaalgastencommissie (BBRC) dat de meeste vogels worden gedetermineerd aan de hand van onjuiste criteria. De verwachting is dat er weinig waarnemingen zouden worden ingediend, en dan vooral exemplaren van de 'grijze vorm' die in de opvatting van de BBRC niet voldoen aan de criteria voor een 'goede' *tristis* (Kehoe 2006). De Ierse dwaalgastencommissie (IRBC) volgt een vergelijkbare lijn, in afwachting van de bepaling van 'absoluut betrouwbare determinatiekenmerken'. *Tristis* staat daardoor (nog) niet op de Ierse lijst (www.irbc.ie/irbc_species.html). De BBRC heeft in 2008 besloten om de deur op een kier te zetten en 2008 als 'proefjaar' te benoemen waarin vogelaars worden aangespoord hun waarnemingen van (vermeende) *tristis* in te dienen (Br Birds 101: 165-166, 2008; www.bbrc.org.uk/100108.htm).

Herkenning

Vocalisaties

Tristis ontleent zijn wetenschappelijke naam aan het Latijnse 'tristis' wat 'droevig' of 'triest' betekent en is gebaseerd op de wat melancholisch overkomende *wie*-roep. De meest gehoorde roep is vlak of loopt aan het einde iets af in toonhoogte, duidelijk anders dan de in hoogte oplopende *hoewiet*-roep van nominaat *collybita* en *abietinus* (Catley 2000, Constantine & The Sound Approach 2006). Juveniele vogels van nominaat *collybita* en *abietinus* kunnen in de nazomer diverse roepjes laten horen die mogelijk verward kunnen worden met *tristis* maar *tristis* is niet in dit jaargetijde te verwachten en verwisseling ligt dan ook niet voor de hand. Ook doortrekkende eerstejaars vogels van nominaat *collybita* en *abietinus* kunnen een roep laten horen die enigszins lijkt op de roep van *tristis* maar voor geoefende waarnemers zijn de verschillen goed hoorbaar en ook zichtbaar te maken met een sonagram (Nils van Duivendijk in litt, Dick Groenendijk in litt). Langenberg (2001) beschreef adulte vogels die ook in de zomer een dergelijke roep lieten horen. Omgekeerd geven Glutz von Blotzheim & Bauer (1991) aan dat *tristis* ook een oplopende *hoewiet*-roep kan laten horen maar de onderbouwing van deze bewering is niet aangegeven en het zou, bijvoorbeeld, kunnen gaan om een nog onbekende juveniele roep.

Magnus Robb (in litt) gaf aan dat enige variatie in de roep mogelijk is: het exemplaar van Westkapelle, Zeeland, in oktober 2005 (waarvan zowel roep als zang zijn opgenomen, cf figuur 1 en 2) riep bij de ontdekking steeds als *tristis* maar begon na een paar dagen daarnaast ook meer *collybita*-achtige oplopende roepjes te laten horen (Pim Wolf in litt). In figuur 1 zijn zowel klassieke als enigszins oplopende roepjes te zien. Op basis van de zang mag worden aangenomen dat het een *tristis* betrof. De 'mengroep' hoeft niet te duiden op een hybride herkomst.

Dubois & Duquet (2008) gaven aan dat vogels eind april 2006 in Noord-Syrië van naar wordt aangenomen de ondersoort '*brevirostris*' (vaak als synoniem met *abietinus* beschouwd) de zang van nominaat *collybita* of *abietinus* lieten horen en ook het uiterlijk van deze ondersoorten hadden maar een roep die sterk leek op de roep van *tristis*. Zij presenteerden geen sonagram van deze roep en mogelijk werd geen geluidsopname gemaakt zodat onzeker is in hoeverre de roep van *tristis* verschilt. Desalniettemin bieden deze bevindingen de Britse dwaalgastencommissie een ondersteuning om – voorzichtigheidshalve – alleen

84 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Westenschouwen, Zeeland, 11 november 2002 (*Cor Oskam*) **85** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Hoogkerk, Groningen, Groningen, 6 januari 2003 (*Dušan Brinkhuizen*) **86** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Lauwersoog, Groningen, 17 november 2003 (*Oane Tol*) **87** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Westkapelle, Zeeland, 12 oktober 2005 (*Patrick Palmén*)

donkere bruinachtige exemplaren als 'true *tristis*' te behandelen en de grijs-witte exemplaren ook wanneer ze de *tristis*-roep laten horen vooralsnog niet op ondersoort te aanvaarden (cf Kehoe 2006, Stoddart 2008). Kehoe (2006) gaf daarbij de volgende motivatie: 'Calls are useful but rarely diagnostic, as many of these grey-and-white birds and even some recently fledged juveniles of British *Ph. c. collybita* utter calls similar to the plaintive monosyllabic note typical of *tristis*'. De lijn van de CDNA is anders en beschouwt ook de grijswitte exemplaren (mits deze aan bepaalde morfologische criteria voldoen, zie bijlage 1) met de 'goede' roep als *tristis*, totdat onomstotelijk wordt aangetoond dat deze roep ook bij andere grijswitte ondersoorten voorkomt. Een onderbouwing voor deze lijn is te vinden in van den Berg & The Sound

Approach (2009).

De zang van *tristis* verschilt sterk van die van nominaat *collybita* en *abietinus*. De noten verschillen en volgen elkaar sneller op en de toonhoogte is hoger (Lindholm 2008). In Nederland is van enkele exemplaren de zang gehoord en opgenomen (cf tabel 1). De vogel van april 1995 in Schiedam zong veelvuldig en was daardoor meestal gemakkelijk te vinden in de nieuwbouwwijk waar hij ruim een week verbleef.

Onderzoek door Lindholm (2008) toonde aan dat met name in de republiek Komi in Europees Rusland, iets westelijk van de veronderstelde contactzone van *abietinus* en *tristis*, veel (meer dan 50%) 'mengzangers' voorkomen. Aangezien men er bij *Phylloscopus*-zangers vanuit gaat dat zang is aangeleerd, kan mengzang niet als bewijs voor

FIGUUR 1 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, roep / call, Westkapelle, Zeeland, 12 oktober 2005 (Pim A Wolf)

FIGUUR 2 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, zang / song, Westkapelle, Zeeland, 12 oktober 2005 (Pim A Wolf)

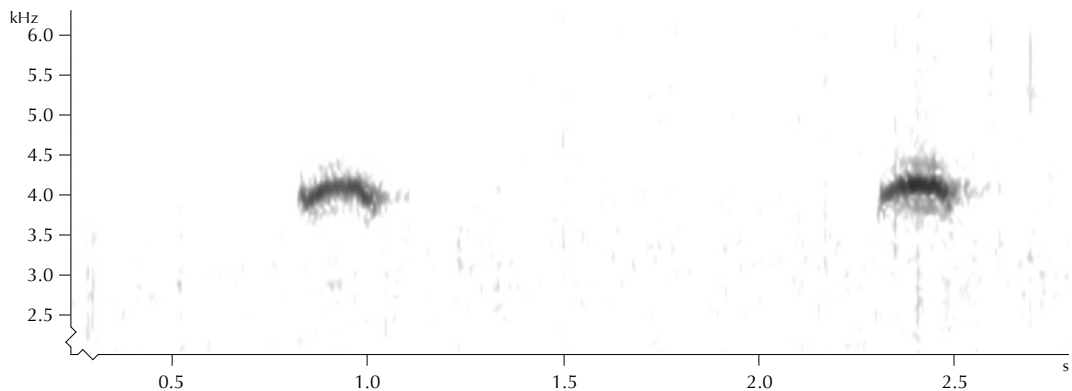
een hybride herkomst worden opgevat (Dean & Svensson 1995, Lindholm 2008, van den Berg & The Sound Approach 2009). Lindholm (2008) besteedde in zijn onderzoek geen aandacht aan de correlatie tussen roep en (meng)zang. Van mengzangers die de *tristis*-roep laten horen kan men namelijk stellen dat het om zuivere *tristis*-exemplaren gaat (of kan gaan) die de mengzang hebben aangeleerd. Bij onderzoek aan mengzangers tussen Iberische Tjiftjaf *P. ibericus* en Tjiftjaf in de contactzone bleek dat een deel van de onderzochte mengzangers ook genetische vermenging vertoonde (cf Lindholm 2008). Misschien dat een genetisch onderzoek aan *tristis*-mengzangers in de contactzone van *abietinus* en *tristis* eveneens genetische vermenging zou kunnen aantonen. Helbig et al (1996) lieten zien dat, anders dan Iberische Tjiftjaf, *tristis* genetisch niet zo sterk van *collybita/abietinus* verschilt dat dat op zich een reden is om hem als soort te beschouwen; anderzijds vonden zij, anders dan bij Iberische Tjiftjaf, geen bewijzen van genetische vermenging met

collybita/abietinus waarbij moet worden opgemerkt dat het aantal in hun onderzoek gebruikte exemplaren beperkt was.

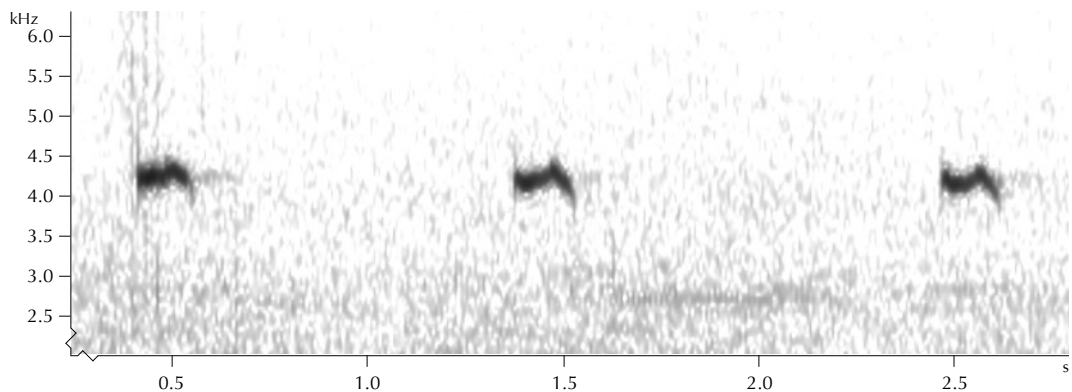
Morfologie

De meest uitgebreide determinatieartikelen die sinds de jaren 1980 zijn gepubliceerd over de herkenning van *tristis* zijn Heard (1989), Martens & Meincke (1989), Dean & Svensson (2005), Noeske & Aumüller (2006) en Noeske & Dean (2006). Korte mededelingen zijn verschenen van onder meer Verroken & Verroken (1987), McGregor (1997), Pennington (1997), Dean (2008) en Dubois & Duquet (2008). Omdat niet bij alle publicaties duidelijk is wat de geografische herkomst van de onderzochte vogels was en/of op basis van welke (vocale) criteria de vogels zijn gedetermineerd als *tristis* is de waarde van een aantal publicaties echter beperkt.

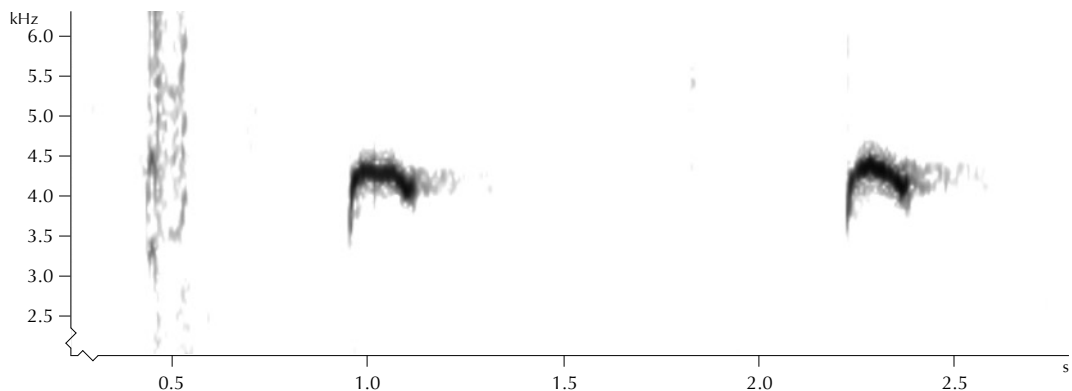
Op basis van deze artikelen kan worden gesteld dat *tristis* zich van nominaat *collybita* onderscheidt door het geheel of grotendeels ontbreken van

FIGUUR 3 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, roep / call, Gooierdijkpark, Huizen, Noord-Holland, december 1995 (Ruud F J van Beusekom)

FIGUUR 4 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, roep / call, Lauwersoog, Groningen, 20 november 2003 (Arnoud B van den Berg)

FIGUUR 5 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, roep / call, Harlingen, Friesland, 2 januari 2004 (Magnus S Robb)

groen en geel in het verenkleed (cf Cramp 1992). De bovendelen zijn bruin, olijfbraun, grijsbruin of grijs, met hooguit een vage groene tint (zie onder). De onderdelen zijn vuilwit tot lichtbruin, met vooral op de borst en flank de meest intense kleur, soms warmbruin (buff) van tint. De koptekening is vergelijkbaar met die van nominaat *collybita* maar veelal zonder gele tint in de lichte wenkbrauwstreep. Geel ontbreekt vrijwel geheel in het verenkleed met uitzondering van een geelwitte tint op de ondervleugel, die soms zichtbaar is bij de vleugelboeg. Aan de vleugel- en staartpenen bevinden zich vaak smalle lichtgroene randen, bij sterk getekende vogels herinnerend aan bergfluiters *P. bonelli/orientalis*. In het najaar vertonen met name jonge vogels in vers kleed een smalle, vrij vaag begrensde lichte ('buffe') vleugelstreep, gevormd door de blekere toppen van de grote dekveren (cf Verroken & Verroken 1987). Ook voorjaarsvogels vertonen soms een spoor van een lichte vleugelstreep (bijvoorbeeld vogels uit april in Kazachstan). Dit kenmerk is van (zeer) beperkte waarde omdat ook bij nominaat Tjiftjaf in het najaar soms een lichte vleugelstreep voorkomt (Arnoud van den Berg in litt). De oorstreek is vaak iets bruiner (roestkleurig) dan de rest van het verenkleed. De naakte delen (snavel en poten) zijn erg donker en vaak geheel zwart, met uitzondering van de lichtere voetzolen en snijranden aan de snavel, soms met lichte snavelbasis (Arend Wassink in litt). Er is sprake van clinale variatie van oost (meer bruinachtig) naar west (meer grijsachtig); exemplaren uit het westen van het broedgebied zijn het meest grijs gekleurd en komen wat verenkleed betreft zeer dicht in de buurt van *abietinus*. Deze vogels worden vaak aangeduid als '*fulvescens*' (eg, Beaman & Madge 1998) maar Dean & Svensson (2005) toonden aan dat het typespecimen van '*fulvescens*' niet representatief is voor westelijke *tristis* en dus niet gebruikt moet worden om deze groep aan te duiden (cf van den Berg & The Sound Approach 2009). Westelijke *tristis* heeft in vergelijking met oostelijke *tristis* een groen waas op de bovendelen, vooral in vers kleed, een meer uitgebreide licht-buffe tint op borst en flank en het wit op de onderdelen kan een vage gele tint vertonen. De ondervleugel en vleugelboeg zijn vaak bleekgeel in plaats van geelwit maar kan in *tristis* ook duidelijk geelachtig zijn. Exemplaren met witachtige kleinste ondervleugeldeken hebben vermoedelijk geen geelpigment, wat bij alle taxa binnen het tjiftjafcomplex kan voorkomen. Dergelijke exemplaren kunnen op *tristis* lijken en zijn verantwoordelijk voor de foutieve aanname dat sommige *tristis* witachtige kleinste ondervleugel-

dekveren hebben, zogenoemde '*axillaris*'-variant (Lars Svensson pers meded). De bovendelen zijn over het algemeen donkerder en minder olijfkleurig dan bij *abietinus* en de onderdelen witter, met een meer begrensde buff-grijze waas op de zijborst, hoewel enkele een bleek geel waas op de keel en borst en in de wenkbrauwstreep tonen, terwijl de randen van de dekveren, duimvleugel, handpenen en staartveren meer uitgebreid olijfgroen zijn.

Abietinus komt in Nederland regelmatig op doortrek voor en 'grijze Tjiftjaffen' zijn een niet ongewone verschijning, vooral in het najaar. Het verschil in morfologie tussen de meest grijze en bleke *tristis* enerzijds en *abietinus* anderzijds is beperkt en sommige exemplaren zijn op grond van alleen het uiterlijk moeilijk op ondersoort te determineren, maar dat lukt wel in combinatie met de roep of zang. Conway (2005) onderzocht bijna 700 wintergevallen (vangsten) van Tjiftjaffen in Brittannië en concludeerde dat c 5% (c 35 vogels) op uiterlijk in het veld tot *tristis* werden gerekend maar dat onderzoek in de hand aangaf dat slechts 0.3% (twee vogels) daadwerkelijk met zekerheid als *tristis* gedetermineerd konden worden. Het is in het artikel echter niet duidelijk welke determinatiecriteria hierbij zijn gehanteerd en of vocalisaties een rol hebben gespeeld en daarom is dit onderzoek van zeer beperkte waarde. Waarschijnlijk zijn niet-roepende 'grijze' vogels (bij vangsten wordt de normale contactroep vaak niet gehoord) in dit onderzoek afgedaan als niet-aanvaardbare *tristis* terwijl dat op basis van de huidige kennis ten onrechte kan zijn.

Door de bruine bovendelen en 'vuile' onderzijde kunnen donker getekende *tristis* worden verward met Kaukasische Tjiftjaf *P. lorenzii* (hierna *lorenzii*) (waarvan het voorkomen als dwaalgast in Europa echter zeer onwaarschijnlijk is). *Lorenzii* heeft in vergelijking met *tristis* een kortere en rondere vleugel en iets langere staart (in de hand goed vast te stellen), nog 'vuilere' onderdelen, geen groene randen aan slagpenen en staartpenen, geen gele tint bij de vleugelboeg of op de ondervleugel, een vooral naar de snavel toe scherper afgetekende wenkbrauwstreep die voor het oog wit is en achter het oog meer bruinig, en zeer donkere naakte delen maar wel met een lichtere ondersnavelbasis dan bij veel *tristis* (Beaman & Madge 1998).

Buiten het tjiftjafcomplex is verwarring mogelijk met Balkanbergfluiters *P. orientalis*, door de combinatie van compacte postuur, grijze bovendelen, lichtgroene randen aan de slagpenen en witachtige onderdelen zonder geel. Balkanbergfluiters onderscheidt zich in morfologie vooral van *tristis*

88 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Eemshaven, Groningen, 28 oktober 2006 (David Hoekstra) **89** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Den Oever, Noord-Holland, 3 november 2006 (Jacob Carvelink) **90** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Huizerpier, Huizen, Noord-Holland, 9 december 2006 (Lesley van Loo) **91** Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Eemshaven, Groningen, 9 oktober 2007 (Lex Tervelde)

door subtiele verschillen in de koptekening en de langere handpenprojectie (cf Occhiato 2007).

Kleedvariatie bij tristis in Zuid-Kazachstan

Onderzoek door Arend Wassink aan *tristis* in Kazachstan gaf aan dat de kleedvariatie bij *tristis* groter is dan in bepaalde publicaties wordt gesuggereerd (zie boven) en dat de roep en zang belangrijker zijn bij de herkenning dan de kleedkenmerken (Arend Wassink in litt, cf van den Berg & The Sound Approach 2009). In de zuidelijke provincies Zuid-Kazachstan, Zhambyl en Almaty komt *abietinus* niet voor en is *tristis* een zeer algemene doortrekker, zowel in het voorjaar als najaar. Tijdens het zien van 1000en Tjiftjaffen werd nooit de zang en roep van *collybita/abietinus* gehoord maar steeds de voor *tristis* karakteristieke zang en

roep. Zowel in het veld als in de hand vertoonden de vogels een grote variatie. Deze variatie (zowel in het veld als in de hand bestudeerd) had betrekking op: **1** de hoeveelheid groengele tinten op mantel, slagpennen en vluugeldekvoren, bovenstaartdekvoren, staartpennen en flank; **2** de hoeveelheid buff op wangen en oorstreek; **3** de algehele kleur van bovendelen (van min of meer bruin tot duidelijk grijs); **4** de kleur en duidelijkheid van de wenkbrauwstreep (van gelig tot opvallend buff); **5** de kleur van de onderdelen (van heel licht tot min of meer buff); **6** de kleur van de snavel (van geheel zwartachtig tot zwartachtig met lichtere (bijvoorbeeld vleeskleurige) basis en soms met opvallende lichte snijrand(en)); en **7** de kleur van poten (van zwartachtige tarsus en tenen inclusief zolen tot heel donkerbruine tarsus met lichtere te-

nen). Op basis van deze variatie kan geconcludeerd worden dat: **1** *tristis* meer variatie vertoont (met name in het verse najaarskleed) dan veelal wordt aangenomen; **2** een grijze grondkleur *tristis* niet uitsluit; en **3** er veel overlap is in de kleedkenmerken van *tristis* en *abietinus*. Op basis van deze drie conclusies is het niet raadzaam waarnemingen van 'grijze' *tristis* te accepteren zonder geluidsopnames omdat roep en zang bepalend zijn en kleedkenmerken slechts een aanwijzing en geen doorslaggevend kenmerk voor *tristis* vormen, ook in de hand. Deze bevindingen ondersteunen de lijn van de CDNA dat vocalisaties cruciaal zijn bij de beoordeling van *tristis* en dat zowel 'bruine' als 'grijze' exemplaren aanvaardbaar kunnen zijn.

Taxonomie

De (onder)soortstatus van *tristis* is al lang onderwerp van onderzoek en discussie, vooral sinds Siberische Tjiftjaf en andere tjiftjaf taxa zijn opgevoerd tot soortstatus (cf van den Berg 2008). In het geval van *tristis* is het op basis van de gepubliceerde onderzoeken geen uitgemaakte zaak dat er in de lange contactzone met *abietinus* hybridisatie en introgressie plaatsvindt maar daar wordt traditioneel wel vanuit gegaan. Hoewel

vaak wordt gesproken van een brede hybridisatiezone is zelfs het bestaan een smalle hybridisatiezone (nog) niet definitief aangetoond (van den Berg & The Sound Approach 2009). In controverste gevallen (wel versus geen hybridisatiezone) is het raadzaam om de geografische variatie van meerdere kenmerken tegelijk te analyseren en te bepalen of de overgang in deze kenmerken (min of meer) samenvalt. De lengte van een hybridisatiezone doet niet terzake, het gaat om de breedte. Die breedte moet altijd worden gezien in het licht van de dispersieafstand van individuen van de betreffende soort. Het is interessant om te zien dat ornithologen geen moeite hebben om Geelgors *Emberiza citrinella* en Witkopgors *E. leucocephalos* als aparte soorten te zien, terwijl daar de hybridisatiezone heel breed is, er nauwelijks tot geen verschillen zijn in zang en de genetische verschillen miniem zijn (0.4% 'mtDNA divergence'). Geelgors en Witkopgors worden door veel mensen als aparte soorten gezien omdat ze morfologisch zo duidelijk verschillen, waarbij de hybridisatie dan van ondergeschikt belang is. Dit is strijdig met het Biological Species Concept (BSC), maar het komt overeen met moderne opvattingen over soorten (eg. General Lineage Concept (GLC),

92 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Groene Glop, Schiermonnikoog, Friesland, 18 november 2006 (Han Bouwmeester)

93 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Budel-Dorplein, Noord-Brabant, 22 januari 2008 (René Weenink)

de Queiroz 1998, 1999). Conform deze moderne opvattingen worden soorten gedefinieerd op basis van hun vermoedelijke evolutionaire geschiedenis en taxa worden beschouwd als 'lineages'; in de taxonomie gaat het dan om het aannemelijk maken dat een taxon een unieke geschiedenis heeft (aan de hand van morfologie, DNA etc). Het variatiepatroon bij Geelgors en Witkopgors wijst erop dat dit geen eindpunten zijn van een cline maar taxa met een eigen, unieke evolutionaire geschiedenis die nu veelvuldig hybridiseren. De sterkste aanwijzing daarvoor is dat er grote gebieden zijn waar Geelgors en Witkopgors in 'pure' vorm voorkomen. Bij de tjiftjaffen gaat het er in eerste instantie dan ook niet om wat er precies gebeurt in de contactzone maar juist buiten de contactzone en om de vraag of er gebieden zijn waar de twee groepen (*collybita/abietinus* en *tristis*) een constant fenotype hebben. Als dat het geval is dan is het redelijk om aan te nemen dat deze taxa aparte 'lineages' vormen. Pas daarna is het interessant om de processen in de contactzone in kaart te brengen. Immers, als niet vooraf vaststaat dat de twee taxa een unieke geschiedenis hebben (dat wil zeggen, 'lineages' zijn), heeft het weinig zin om te zoeken naar abrupte overgangen in bij-

voorbeeld zang en fenotype. Lindholm's (2008) enkele playback 'test' zegt wat dat betreft niets omdat er een controlegroep zou moeten zijn om een verschil in reactie te kunnen vaststellen. De playbackstudie van Martens & Meincke (1989) heeft wel rekening gehouden met dit soort problemen. Zij vonden een verschil in de reacties van *collybita* op opnamen van *collybita* en *tristis* en het afspelen van *collybita*-zang in het gebied van *tristis* leverde geen reacties op (Clement et al 1998). Op basis van deze gegevens is het goed denkbaar dat *tristis* als een soort moet worden beschouwd (cf van den Berg & The Sound Approach 2009; George Sangster in litt). Martens & Meincke (1989) toonden aan dat de zang van *tristis* over een gebied van 4000 km van west tot oost geen geografische variaties kent. Dit zou het aannemelijk kunnen maken dat *collybita/abietinus* en *tristis* aparte 'lineages' (soorten) zijn (cf van den Berg & The Sound Approach 2009). Een gedetailleerde moleculaire studie kan hetzelfde aantonen (George Sangster in litt).

Conclusie

Op basis van uitsluitend morfologische kenmerken is het bijzonder lastig om 'grijze' Tjiftjaffen

94 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Groene Glop, Schiermonnikoog, Friesland, 18 november 2006 (Han Bouwmeester)

95 Siberische Tjiftjaf / Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis*, Amsterdamse Bos, Amsterdam, Noord-Holland, 12 december 2007 (Robert Heemskerk)

met zekerheid tot op ondersoort te determineren. Veel vogels zullen ten onrechte als *tristis* worden gemeld terwijl *abietinus* niet met zekerheid uitgesloten kan worden en omgekeerd. Echte *tristis*-exemplaren zullen vaak niet als zodanig worden herkend en/of ingediend. Wanneer de roep goed is gehoord (en bij voorkeur opgenomen) kan *tristis* met zekerheid worden gedetermineerd, ook als het exemplaren betreft die op *abietinus* lijken. Men moet er daarbij rekening mee houden dat zowel nominaat *collybita* als *abietinus* als juveniel in hun eerste weken een roep hebben die op een *tristis*-roep lijkt (cf van den Berg & The Sound Approach 2009).

Dankzegging

Ik dank Arnaud van den Berg, Nils van Duivendijk (CDNA), Dick Groenendijk (CDNA), André van Loon, Ton van Ree, George Sangster en Arend Wassink voor hun bijdragen aan de totstandkoming van dit artikel, de fotografen die hun foto's beschikbaar stelden voor bestudering en/of publicatie en de vogelaars die hun geluidsopnamen beschikbaar stelden. Magnus Robb verzorgde de sonagrammen.

Summary

SIBERIAN CHIFFCHAFFS IN THE NETHERLANDS: OCCURRENCE AND IDENTIFICATION This paper summarizes the occurrence of Siberian Chiffchaff *Phylloscopus collybita tristis* in the Netherlands and discusses the identification of this taxon. *Tristis* is a rare visitor, first recorded in 1985, and is considered by the Dutch rarities committee (CDNA). Table 1 gives an overview of records up to early 2008 (28, involving 29 individuals); birds have been found in October (9), November (13), December (4), January (1), February (1) and April (1), which shows that *tristis* is predominantly a

late autumn vagrant, with scattered records in winter and early spring. Some individuals have stayed for several months. In recent years, the number of reports has increased strongly and many reports, mainly from 2005-09, have not yet been submitted or are still under consideration; a selection of these reports is given in table 2. Table 3 lists reports that had formerly been accepted but that have now been rejected after review, because of the recently sharpened criteria for acceptance. Most records come from coastal sites, with just a few inland. Six birds have been trapped and ringed. The criteria for acceptance by the CDNA are listed in the appendix. Records can only be accepted if a combination of sound-recordings (song and/or call) and photographs is available; by exception, if high-quality photographs are available (eg, of birds in the hand), acceptance can be possible without sound-recordings. According to the CDNA criteria, both 'grey' and 'brown' birds can be acceptable, provided the sound-recordings match the typical song and/or call of *tristis*. On plumage alone, in the field, 'grey' birds can not safely be separated from some Common Chiffchaffs of the northern subspecies *P c abietinus*.

A summary is given of records in other countries in northern and western Europe (Denmark: 35 up to 1995; Finland: 62 up to 2001; Germany: 19 up to 1998; Latvia: eight up to 1999; Norway: three up to 1999; and Sweden: 108 up to 2003). *Tristis* is not considered in, eg, Britain and Ireland but in 2008 the British rarities committee has started to collect submissions for future consideration. The criteria for possible acceptance differ from country to country in Europe, with several countries not (yet) accepting 'grey' birds. Both morphology and vocalizations are discussed with references to a large number of recent publications about the (presumed) variability in morphology and vocalizations of *tristis*, compared with *abietinus* and nominate *P c collybita*. Recent research in southern Kazakhstan (where *tristis* is a common migrant and other chiffchaff taxa have not been recorded) indicates that *tristis* is highly variable in plumage, whereas the typical 'sad' call and the song are constant features. These conclusions

support the policy of the CDNA to give much weight to the documentation of vocalizations when considering *tristis* reports. For more information in English on the vocalizations, morphology (including the research in Kazakhstan) and taxonomy of *tristis*, see van den Berg & The Sound Approach (2009). The consistent vocal differences between *tristis* and *abietinus/collybita* and the lack of evidence for an intergradation zone of these taxa contribute to the hypothesis that *tristis* deserves specific status.

Verwijzingen

Aumüller, R & Noeske, A 2006. Der Taigazilpzalp in Europa. Teil 2: Räumlich-zeitliches Vorkommen von *tristis*. Website: www.birdcall.de.

van den Berg, A B 2008. Dutch Birding-vogelnamen: lijst van West-Palearticse vogelsoorten 2008 / Dutch Birding bird names: list of Western Palearctic bird species 2008. Amsterdam.

van den Berg, A B & The Sound Approach 2009. Calls, identification and taxonomy of Siberian Chiffchaff: an analysis. Dutch Birding 31: 79-85.

van den Berg, A B & Bosman, C A W 2001. Zeldzame vogels in Nederland – Rare birds in the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. Tweede druk. Haarlem.

Beaman, M & Madge, S 1998. The handbook of bird identification for Europe and the Western Palearctic. Londen.

Catley, G P 2000. Song and call of a 'Siberian Chiffchaff'. Br Birds 93: 456.

Clement, P, Helbig, A J & Small, B 1998. Taxonomy and identification of chiffchaffs in the Western Palearctic. Br Birds 91: 361-376.

Conway, G 2005. Population composition of wintering Common Chiffchaffs in southern England. Br Birds 98: 427-428.

Constantine, M & The Sound Approach 2006. The Sound Approach to birding: a guide to understanding bird sound. Poole.

Cramp, S (redactie) 1992. The birds of the Western Palearctic 6. Oxford.

Dean, A R & Svensson, L 2005. 'Siberian Chiffchaff' revisited. Br Birds 98: 396-410.

Dean, A R 2008. Colour nomenclature and Siberian Chiffchaffs. Br Birds 101: 146-149.

Dubois, P J & Duquet, M 2008. Further thoughts on Siberian Chiffchaffs. Br Birds 101: 149-150.

Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M 1991. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 12. Wiesbaden.

Heard, C D 1989. Racial identification of wintering chiffchaffs. Birding World 2: 60-65.

Helbig, A J, Martens, J, Seibold, I, Henning, F, Schottler, B & Wink, M 1996. Phylogeny and species limits in the Palearctic Chiffchaff *Phylloscopus collybita* complex: mitochondrial genetic differentiation and bioacoustic evidence. Ibis 138: 650-666.

Kehoe, C 2006. Racial identification and assessment in Britain: a report from the RIACT subcommittee. Br Bird 99: 619-645.

Langenberg, J 2001. Abweichend rufende Zilpzalpe *Phylloscopus collybita* in Bayern und Österreich. Website: www.bavarianbirds.de/mix/zilpzalp.htm.

Lindholm, A 2008. Mixed song of Chiffchaffs in Northern Russia. Alula 14: 108-115.

Marova, I M & Leonovich, V V 1993. [Hybridization of Siberian and European Chiffchaff in zone of sympatry]. Proc Zool Mus Moscow University 30: 147-164. [In Russian.]

Martens, J & Meincke, C 1989. Der sibirische Zilpzalp (*Phylloscopus collybita tristis*): Gesang und Reaktion einer mitteleuropäischen Population im Freilandversuch. J Ornithol 130: 455-473.

McGregor, R 1997. Siberian Chiffchaffs in Aberdeenshire. Birding World 10: 70.

Noeske, A & Aumüller, R 2006. De Taigazilpzalp in Europa. Teil 1: Bestimmung und Taxonomie von *tristis*. Website: www.club300.de.

Noeske, A & Dean, A R 2006. 'Siberian Chiffchaff' in Europe: Photo-Forum. Website: www.club300.de.

Occhiato, D 2007. Western and Eastern Bonelli's Warblers in the field. Birding World 303-308.

Ovaa, A, van der Laan, J, Berlijn, M & CDNA 2008. Rare birds in the Netherlands in 2007. Dutch Birding 30: 369-389.

Pennington, M 1997. Siberian Chiffchaffs in Britain. Birding World 10: 153-54.

de Queiroz, K 1998. The general lineage concept of species, species criteria, and the process of speciation: A conceptual unification and terminological recommendations. In: Howard, D J & Berlocher, S H (editors), Endless forms: species and speciation, Oxford, pp 57-75.

de Queiroz, K 1999. The general lineage concept of species and the defining properties of the species category. In: Wilson, R A (editor), Species: new interdisciplinary essays, Cambridge, Massachusetts, pp 49-89.

Sangster, G, Knox, A G, Helbig, A J & Parkin, D T 2002. Taxonomic recommendations for European birds. Ibis 144: 153-159.

Slaterus, R 2007. Iberische Tjiftjaffen in Nederland. Dutch Birding 29: 83-91.

Stoddart, A 2008. Rarities Committee news: Siberian Chiffchaffs in Britain. Br Birds 101: 165-166.

Svensson, L 1992. Identification guide to European passerines. Vierde druk. Stockholm.

Verroken, L, & Verroken, D 1987. Siberische Tjiftjaf met witachtige vleugelstreep te Harchies, België. Veldornitol Tijdschr 10: 8-11.

van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2001-2005. Rare birds in the Netherlands in 2000; in 2001; in 2002; in 2003; in 2004. Dutch Birding 23: 315-347; 24: 325-349; 25: 361-384; 26: 359-388; 27: 367-394.

van der Vliet, R E, van der Laan, J, Berlijn, M & CDNA 2006, 2007. Rare birds in the Netherlands in 2005; in 2006. Dutch Birding 28: 345-365; 29: 347-374.

BIJLAGE 1 CDNA-richtlijn: punten waaraan beschrijving, geluidsoptname en foto één voor één (*) moeten voldoen om in aanmerking te komen voor aanvaarding als *tristis* (versie december 2008)

* In geval van een ringvangst is een geluidsoptname niet vereist indien (zeer) goede foto's beschikbaar zijn.

Belangrijke kenmerken

- 1 Bovendelen duidelijk warm kakibruin tot bruingrijs zonder spoor van groen (zie opmerking 2). Stuit en bovenstaartdekveren zonder duidelijk groen maar hooguit zwakke donker bruingroene (olijf) zweem. Exemplaren met duidelijk bruine bovendelen ('echte' of oostelijke *tristis*) missen ook bruingroene (olijf-kleurige) zweem op stuit en bovenstaartdekveren en hebben eveneens warmer bruine onderdelen (zijborst en flank), centraal deel van onderdelen wit. Vorm '*fulvescens*' (een naam vaak gebruikt voor westelijke *tristis* maar in feite niet een taxon maar een in het westen van het gebied voorkomende variant) lijkt op 'echte' of oostelijke *tristis* maar heeft minimale hoeveelheid geel op onderdelen en olijkleur op bovendelen, vooral schouderveren. Duidelijk en helder groen op stuit en bovenstaartdekveren (en groenachtige zweem op mantel) doet aan *abietinus* denken (zie opmerking 3).
- 2 Duidelijke, lange wenkbrauwstreep en duidelijke oogstreep (wenkbrauwstreep meestal duidelijker achter oog); wenkbrauwstreep 'buff' tot vrijwel wit, zonder spoor van geel.
- 3 Bruinachtige oorstreek, vaak opvallend warm gekleurd.
- 4 Poot en snavel zwart (poot, voetzolen, snavelbasis en snijranden (smal) mogen iets lichter zijn).
- 5 Roep: vrijwel ééntonig, helder maar schril *iiiéhp* of *wie* hooguit slechts iets oplopend aan eind; in sonagram horizontale lijn, aan eind soms iets oplopend (vaak iets aflopend bij adult in voorjaar). Sonagram bij nominaat duidelijk oplopend (ook bij onvolwassen in najaar die voor ongehoord oor op *tristis* kan lijken) met duidelijke boventoon, daardoor minder helder. Zang: sterk verschillend van *collybita/abietinus*, sneller en voller met meer toonvariatie, meer aaneengeweven en met zowel op als aflopende tonen (bij *collybita/abietinus* alleen aflopende tonen). In sonagram kenmerkende oplopende losse elementen, nauwelijks boven 6 kHz (zie opmerkingen 1 en 6).
- 6 Kleinste ondervleugeldekveren altijd (licht)geel, meestal als geel vlekje te zien naast vleugelboeg. Exemplaren met witachtige kleinste ondervleugeldekveren zijn vermoedelijk exemplaren zonder geelpigment wat bij alle taxa binnen het tjiftjafcomplex kan voorkomen. Dergelijke exemplaren kunnen op *tristis* lijken en zijn verantwoordelijk voor foutieve aanname dat sommige *tristis* witachtige kleinste ondervleugeldekveren hebben, zogenoemde '*axillaris*' variant (Lars Svensson pers meded).

Ondersteunende kenmerken

- 7 Smalle, lange 'buffe' vleugelstreep over grote dekveren, vaak gebogen en diffuus (indien aanwezig bij *abietinus* dan nog diffuser).
- 8 Indien vers (alle exemplaren in het najaar), relatief brede diffuse lichte rand aan tertials en armpennen, kan opvallend vleugelpaneel vormen.
- 9 Slechts zwakke groenachtige rand aan armpennen, handpennen en staartpennen.
- 10 Duimvleugel vaak contrasterend donker.
- 11 Oogring crèmewit, vaak niet zuiver wit, nooit geelachtig.
- 12 Soms donkere zijkruidbegrenzing.

Opmerkingen

- 1 Kleedbeschrijving en/of foto alleen aanvaardbaar in combinatie met opname van roep of zang (met uitzondering van een ringvangst of zeer goede foto's waarop evenveel detail te zien is als bij ringvangst). Zang kan als één van de, of als het beste kenmerk worden gezien. (Er zijn aanwijzingen dat - evenals bij *collybita/abietinus* - onvolwassen *tristis* in het najaar soms anders roepen dan adulte vogels. Er zijn voorbeelden van *tristis*-achtige vogels met afwisselend typische *tristis*-roep en meer *collybita/abietinus*-achtige roep (*collybita/abietinus*-achtige roep bij dergelijke vogels echter met ander sonagram dan typische *collybita/abietinus*, bijvoorbeeld zonder duidelijke boventoon en alleen oplopend in tweede deel van sonagram). Mogelijk betreft dit een juveniele roep maar aangezien hierover geen zekerheid bestaat vooralsnog dus niet bruikbaar. Geluidscriteria volgens Magnus Robb. Zie ook opmerking 5.
- 2 Geringe geel- en groenbijnemenging waar het niet hoort kan alleen van nabij worden vastgesteld, waarnemingsafstand en -duur dienen hiermee in overeenstemming te zijn. Onder sommige omstandigheden kunnen lichte delen groen of gelig lijken door reflectie van bladeren, zodat de vogel onder zoveel mogelijk lichtomstandigheden gezien moet worden; best is diffuus licht.
- 3 Variabele *abietinus* varieert tussen: gelijk aan *collybita* tot lichtere bruingrijze tot grijsachtige bovendelen en wittere onderdelen en duidelijker koppatroon dan *collybita* met iets langere en iets opvallendere wenkbrauw- en oogstreep.
- 4 In sommige delen van Europees Rusland hebben sommige exemplaren een mengzang van *abietinus* en *tristis*. Dergelijke exemplaren worden soms 'sub-*tristis*' genoemd welke mogelijk voor een deel ook intermediaire kleedkenmerken hebben. Indien dat laatste het geval is, vermoedelijk vergelijkbaar met intermediair tussen *collybita* en Iberische Tjiftjaf *P ibericus*. Bij mengzang is het van belang op de roep te letten.
- 5 Van Tjiftjaffen in Syrië (*P c brevirostris*) is door Dubois & Duquet (2008) beschreven dat de roep in het voorjaar klinkt als die van *tristis* maar sonagrammen en opnamen ontbreken vooralsnog (de zang is als van *collybita/abietinus*).

Birds of Kazakhstan: new and interesting data, part 2

Arend Wassink

After the first edition of *Birds of Kazakhstan: New and interesting data* (Wassink & Oreel 2008), another selection of data is presented here. It includes the first records of Long-billed Dowitcher *Limnodromus scolopaceus*, Western Black Redstart *Phoenicurus ochruros gibraltariensis*, White-capped Redstart *Chaimarrornis leucocephalus* and Large-billed Reed Warbler *Acrocephalus orinus* for Kazakhstan. I also reviewed reports from publications and trip reports, which resulted in the rejection of several records (for details, see Removed species and rejected records), and the acceptance of the occurrence of Eastern Black-eared Wheatear *Oenanthe melanoleuca* and Variable Wheatear *O. picata*.

New species and interesting records

Swan Goose *Anser cygnoides*

Between 29 June and 6 July 2006, three Swan Geese were found migrating in the Kara-Irtysh delta (47:49 N, 84:38 E), East Kazakhstan province (Starikov 2007). This is the first record of this species in Kazakhstan since 1967, although local hunters reported it up to 2000 in the Zaysan region, where it formerly bred (Wassink & Oreel 2007).

96 Glossy Ibises / Zwarte Ibiszen *Plegadis falcinellus*, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province, Kazakhstan, 28 May 2008 (Wouter Faveyts)

Barnacle Goose *Branta leucopsis*

On 13 February 2006, a flock of six Barnacle Geese was found at the Shoshkakol lakes (43:00 N, 68:33 E), South Kazakhstan province (Kovalenko & Kravchenko 2007). This is the fifth record in Kazakhstan and the first in the southern half.

Long-tailed Duck *Clangula hyemalis*

Between 21 April and 17 May 2006, 390 birds were found at lakes in northern Qostanay province, between 51:00 and 52:00 N. Of these, 320 were found at Big Aksuat lake (51:27 N, 64:29 E), Naurzum nature reserve on 14 May (Berezovikov 2007). The largest number recorded so far was 46 birds in the Tengiz-Korgalzhyn region, Aqmola province, in October 2002 (Wassink & Oreel 2007).

Common Quail *Coturnix coturnix*

On 9 December 2006, a Common Quail was found at Karashengel hunting zone (43:44 N, 77:36 E), Almaty province (Bevza 2007). This is the first winter record outside South Kazakhstan province, where it occasionally winters in the Chimkent region (Wassink & Oreel 2007).

Cattle Egret *Bubulcus ibis*

On 1 May 2007, a Cattle Egret was found at Karakol lake (43:32 N, 51:19 E), Mangghystau province (Grunberg 2007). Apart from breeding in 1992-93 (Wassink & Oreel 2007), this is the fourth record in Kazakhstan.

97 White-tailed Lapwings / Witstaartkieviten *Vanellus leucurus*, Karaoy, Almaty province, Kazakhstan, 29 May 2008 (Jyrki Normaja)

Glossy Ibis *Plegadis falcinellus*

On 28 May 2008, a flock of nine Glossy Ibises was found at Karazhar (50:28 N, 69:33 E), Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (plate 96). This is the third record in the Tengiz-Korgalzhyn region.

Pallas's Fish Eagle *Haliaeetus leucoryphus*

On 21 June 2008, a juvenile (second-year) Pallas's Fish Eagle was photographed at Sorbulak lake (43:40 N, 76:34 E), Almaty province (Isabekov 2008a). The species, a breeding bird in Kazakhstan up to at least the 1950s, has been recorded annually now since 2003, all in the Qyzylorda, Almaty and East Kazakhstan provinces (Wassink & Oreel 2007, 2008).

White-tailed Lapwing *Vanellus leucurus*

On 21-23 July 2006, a juvenile White-tailed Lapwing was found at Karashengel hunting zone, Almaty province, and on 29 May 2008, a copulating pair was photographed at Karaoy (45:52 N, 74:48 E), Ili delta, Almaty province (van den Berg 2008; plate 97), but no further indications of breeding became known. These are the first and second record in Almaty province.

Red-necked Stint *Calidris ruficollis*

On 16 May 2005, an adult-summer Red-necked Stint was found at Sholak lake (50:32 N, 69:50 E), Tengiz-Korgalzhyn region, Aqmola province (Kennerley 2005; Peter Kennerley in litt). This is the eighth record in Kazakhstan and the first in spring.

Solitary Snipe *Gallinago solitaria*

On 13 November 2007, a Solitary Snipe was found between Aqtau (43:39 N, 50:12 E) and Fort Shevchenko (44:31 N, 50:16 E), Mangghystau province (Belyalov 2008). The bird could be studied well at a distance of c 10 meter. This is the first record west of South Kazakhstan province (Wassink & Oreel).

Long-billed Dowitcher *Limnodromus scolopaceus*

On 16 May 2005, an adult-summer Long-billed Dowitcher was found at Sholak lake, Tengiz-Korgalzhyn region, Aqmola province (Kennerley 2005; Peter Kennerley in litt). This is a new species for Kazakhstan.

Description & identification

Underparts deep reddish-brown, extending from upper breast down to belly, through legs to undertail-coverts. Flank distinctly barred darker brown, most obviously in front of wing bend and on lower flank. Side of head similar in colour but crown darker, browner and lacking reddish tones. Indistinct supercilium extending from bill base to rear of ear-coverts. Mantle and scapulars darker brown, conspicuously fringed whitish or light buff. Tertiaries uniform brown and unmarked and appearing to still be non-breeding feathers. Bill long, c two times head length with slightly paler, greenish base and dark tip. Legs seeming greenish when bird walking into shallow water, but most of time walking in water up to belly, feeding with characteristic vertical feeding action. Size similar to Common Redshank *Tringa totanus*. In flight,

isolated white patch on lower back and uniform wings.

Short-billed Dowitcher *L. griseus* could be eliminated by the bill, that appeared to be too long, the reddish underparts extending to the undertail-coverts and the conspicuously barred flanks. Asian Dowitcher *L. semipalmatus* is much larger than Long-billed Dowitcher, similar in size to Bar-tailed Godwit *Limosa lapponica*, with an entirely black, and proportionately longer and thicker bill and black legs, and lacks a supercilium behind the eye and flank barring.

Red Phalarope *Phalaropus fulicarius*

On 13 May 2006, a summer-plumaged male Red Phalarope was found at Sulykul lake (51:24 N, 61:58 E), Qostanay province (Berezovikov 2007). This is the first record in Qostanay province and the first in Kazakhstan since 2002 (Wassink & Oreel 2007).

Pomarine Skua *Stercorarius pomarinus*

On 16 October 2006, an immature Pomarine Skua was found at Shalkar-Karashetau lake (50:29 N, 61:06 E), Aqtöbe province (Arkhipov & Zhuralev 2007). This is the sixth record in Kazakhstan.

Relict Gull *Larus relictus*

In early October 2006, 30 Relict Gulls were found in the Karasuk depression (53:30 N, 77:08 E), Pavlodar province (Sklyarenko et al 2008). This is the first record in October and the latest ever. Although these birds are regarded as migrants, they could have originated from a breeding location elsewhere in the Pavlodar Trans-Irtysh region, where in 2005 a colony of 25-30 birds was found at Aksor lake (51:27 N, 77:51 E) (Wassink & Oreel 2007).

Five pairs of Relict Gulls nested on Sredniy island (46:07 N, 81:51 E) at Alakol lake, East Kazakhstan province in 2008 (Annenkova 2008), where the species bred in 2001-03 and 2005. Although it was observed several times between April and June 2006-07 (Kovalenko 2007b, Ashby & Ashby 2007), the species did not breed in these years (Berezovikov & Levinskiy 2007, 2008, contra Sklyarenko et al 2008).

Glaucous Gull *Larus hyperboreus*

On 1 October 2006, a (sub)adult Glaucous Gull was found at Koibagar lake (52:33 N, 65:37 E), Qostanay province (Berezovikov 2007). This is the third record in Kazakhstan.

Oriental Turtle Dove *Streptopelia orientalis*

On 7 August 2006, an Eastern Oriental Turtle Dove *S. o. orientalis* was found south of Zhanaturmys (47:04 N, 81:58 E), East Kazakhstan province (Kovalenko 2007a). This is the third record in Kazakhstan. The previous two were both spring records at Chokpak ringing station, Zhambyl province (Wassink & Oreel 2007).

Great Spotted Woodpecker *Dendrocopos major*

On 13 November 2007, a Great Spotted Woodpecker was found at Fort Shevchenko (44:31 N, 50:16 E), Mangghystau province (Belyalov 2008). This is the first record in Mangghystau province.

98 Probable hybrid Black-headed x Black-backed Citrine Wagtail / waarschijnlijke hybride Balkankwikstaart x Zwartrugcitroenkwikstaart, male, *Motacilla feldegg* x *citreola calcarata*, Topar lakes, Almaty province, Kazakhstan, 27 May 2008 (Tom Lindroos)

Pale Sand Martin *Riparia diluta*

On 16 May 2008, a Pale Sand Martin was found at Karazhar (50:28 N, 69:33 E), Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Dijkstra 2008). This is the first record in Aqmola province and the northernmost in Kazakhstan.

Richard's Pipit *Anthus richardi*

On 4 October 2008, a Richard's Pipit was found at Dzhabagly (42:25 N, 70:28 E), South Kazakhstan province (Wassink 2008). The species is a rare migrant in the western Tien Shan foothills.

Black-headed x Citrine Wagtail *Motacilla feldegg* x *citreola*

On 27 May 2008, a probable hybrid male Black-headed Wagtail x Black-backed Citrine Wagtail *M c calcarata* was photographed at the Topar lakes (44:57 N, 75:33 E), Almaty province (van den Berg 2008, plate 98). The bird was identified by the very broad and white wing-bars and black feathers on the scapulars, mantle and back. It was paired with a female Citrine Wagtail *M c citreola* (Tom Lindroos in litt). Hybrids between these taxa have not been described before.

White-headed Wagtail *Motacilla leucocephala*

On 9 May 2008, a male White-headed Wagtail was photographed at Kolshengel (44:20 N, 75:33 E), Almaty province (Dijkstra 2008; plate 99). It seems that in spring

Kolshengel (in the Taukum desert) is the best place and the first half of May the best time to look for this rare passage migrant.

Himalayan x Masked Wagtail *Motacilla himalayensis* x *personata*

On 21-30 May 2008, a probable hybrid Himalayan x Masked Wagtail was photographed at Dzhabagly, South Kazakhstan province (Bot 2008). Although the mantle and back were blackish and only slightly contrasting with the black crown and nape, the rump and uppertail-coverts were dark grey, excluding pure Himalayan Wagtail (see Rejected records).

White Wagtail *Motacilla alba*

On 13 January 2008, two White Wagtails were photographed in the Ters valley (42:40 N, 70:54 E), Zhambyl province (Yevgeny Belousov in litt). This is the third winter record in Kazakhstan. Both previous records were from South Kazakhstan province (Wassink & Oreel 2007)

East Siberian Wagtail *Motacilla ocularis*

On 26 May 2008, a first-summer East Siberian Wagtail was photographed at Aydarly (44:02 N, 79:31 E), Almaty province (Normaja 2008; plate 100). This is the fourth record in Kazakhstan.

Winter Wren *Troglodytes troglodytes*

On 19 and 20 November, single Winter Wrens *T t troglo-*

99 White-headed Wagtail / Witkopkwikstaart *Motacilla leucocephala*, first-summer male, Kolshengel, Almaty province, Kazakhstan, 9 May 2008 (*Laurens Steijn*) **100** East Siberian Wagtail / Siberische Kwikstaart *Motacilla ocularis*, first-summer, Aydarly, Almaty province, Kazakhstan, 26 May 2008 (*Jyrki Normaja*) **101** Collared Flycatcher / Withalsvliegenvanger *Ficedula albicollis*, first-summer male, Tengiz, Atyrau province, Kazakhstan, 21 April 2008 (*Cliff Peterson*) **102** Long-tailed Rosefinch / Langstaartroodmus *Uragus sibiricus*, first-winter, Taraz, Zhambyl province, Kazakhstan, 9 November 2008 (*Yevgeny Belousov*)

dytes were found at Zharmysh (44:09 N, 52:28 E) and Beyneu (45:19 N, 55:12 E), Mangghystau province, respectively (Belyalov 2008). These are the second and third record in Mangghystau province.

Dunnock *Prunella modularis*

On 2 May 2006, a Dunnock was found at Öskemen (49:59 N, 82:37 E), East Kazakhstan province (Scherbakov 2008). This is the third record in the eastern half of Kazakhstan.

Black Redstart *Phoenicurus ochrurus*

On 1 November 2006, an adult male Western Black Redstart *P. o. gibraltariensis* was photographed on a platform in the Caspian Sea, 30 km north of Buzachi peninsula (45:10 N, 51:50 E), Mangghystau province (Gistsov 2007). On 23-29 March 2007, a male was found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province

(Koshkin 2008). On 14 November 2007, a female-type bird was found at the Shakpak-Ata necropolis (44:26 N, 51:08 E), Tub-Karagan peninsula, Mangghystau province. These are the first to third record in Kazakhstan and outside the Western Palearctic for this subspecies.

White-capped Redstart *Chaimarrornis leucocephalus*

On 8 September 2008, an adult male White-capped Redstart was photographed in the Almaarasan gorge (43:04 N, 76:55 E), Ili-Alatau national park, Almaty province (Isabekov 2008b). This is a new species for Kazakhstan.

Eastern Black-eared Wheatear *Oenanthe melanoleuca*

According to, for instance, Gavrilov & Gavrilov (2005) and Wassink & Oreel (2007), Pied Wheatear *O. pleschanka* and Eastern Black-eared Wheatear breed sympatrically from the coast of Mangyshlak peninsula

103-104 Large-billed Reed Warbler / Humes Karekiet *Acrocephalus orinus*, juvenile male (collected at Zharkent, Almaty province, Kazakhstan, on 17 August 1900), American Museum of Natural History, Washington, USA (Margaret Hart/AMNH)

(44:11 N, 52:16 E) east to the western edge of the Ustyurt desert (46:04 N, 57:35 E), Mangghystau province. In fact, this region is inhabited by a polymorphic population of hybrid origin consisting of Pied x Eastern Black-eared, completely spatially isolated from Eastern Black-eared (Panov 2005). All records of Eastern Black-eared in Kazakhstan (all from Mangghystau province) therefore likely refer to this population.

Variable Wheatear *Oenanthe picata*

According to, for instance, Gavrilov & Gavrilov (2005) and Wassink & Oreel (2007), two subspecies of Variable Wheatear, *O p capistrata* and *O p opistholeuca*, breed in southern South Kazakhstan province (43:30 N, 68:30 E). In fact, the entire population of Variable in Kazakhstan is a polymorphic population of hybrid origin consisting of these two subspecies (Panov 2005). All records of Variable in Kazakhstan therefore likely refer to this population.

Blue Rock Thrush *Monticola solitarius*

On 11-20 April 2007, a male Blue Rock Thrush was

found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province. This is the second record in Aqmola province.

Large-billed Reed Warbler *Acrocephalus orinus*

A juvenile male Large-billed Reed Warbler, collected on 17 August 1900 at Zharkent (44:10 N, 80:00 E), Almaty province, was recently found in the collection of the American Museum of Natural History (AMNH; plate 103-104). As four out of 10 museum specimens that were discovered recently were collected in Afghanistan, it is assumed that Large-billed Reed probably breeds in Central Asia (Svensson et al 2008). This is a new species for Kazakhstan. For more information on its history, see Ibis 144: 259-267, 2002, Dutch Birding 28: 180, 2006, 29: 55, 183, 2007, 30: 260, 2008, 31: 59, 2009, BirdingAsia 9: 10, 2008).

Asian Desert Warbler *Sylvia nana*

On 11 April 2007, an Asian Desert Warbler was found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Koshkin 2008). This is the second record in Aqmola province.

105 Meadow Bunting / Weidegors *Emberiza cioides*, male, Kornilovka, South Kazakhstan province, Kazakhstan, 17 November 2008 (Yevgeny Belousov)

Blackcap *Sylvia atricapilla*

On 18 May 2008, a singing male Blackcap was found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Laurens Steijn in litt). This is the third record in Aqmola province.

Dusky Warbler *Phylloscopus fuscatus*

On 17 May 2007, two Dusky Warblers were found at Konshengel, Taukum desert, Almaty province (Kovshar 2008). This is only the fourth record away from the Altai, where the species breeds.

Collared Flycatcher *Ficedula albicollis*

On 21 April 2008, a first-summer male Collared Flycatcher was photographed at Tengiz (46:19 N, 53:25 E), Atyrau province (Peterson 2008; plate 101). This is the sixth record in Kazakhstan and the first in Atyrau province. All previous records were in West Kazakhstan province (Wassink & Oreel 2008).

European Blue Tit *Cyanistes caeruleus*

On 20 November 2007, a European Blue Tit was found at Beyneu (45:19 N, 55:12 E), Mangghystau province. This is the first record in Mangghystau province. Previously, it has been recorded in winter south to Atyrau (47:07 N, 51:53 E) in the Ural delta, Atyrau province (Wassink & Oreel 2007).

Coal Tit *Periparus ater*

On 28 July 2006, a family of Coal Tits *P a ater* consisting

of two adults and six juveniles was found at Amankaragay forest (52:26 N, 63:57 E), Qostanay province (Moiseev & Timoshenko 2007). This is the first breeding record outside East Kazakhstan province.

Red-tailed Shrike *Lanius phoenicuroides*

On 12-14 June 2007, five pairs and a single Red-tailed Shrike (formerly Turkestan Shrike) were found in the surroundings of Kyzyl-Kapkan (48:38 N, 50:34 E), Volga-Ural region, West Kazakhstan province. At least one bird was photographed and a nest containing young was found (Bidashko & Parfyonov 2007, Bidashko et al 2008, Fyodor Bidashko in litt). These are the first breeding records in West Kazakhstan province (in the area between the Volga and Ural rivers which is part of Europe) and the Western Palearctic.

European Greenfinch *Chloris chloris*

In 2007, several pairs of European Greenfinch *C c chloris* were breeding at Atyrau (47:07 N, 51:53 E), Atyrau province (Karpov 2007b). These are the first breeding records in Atyrau province, 600 km south of the upper Ural valley, the only previously known breeding area in Kazakhstan (Wassink & Oreel 2007).

Desert Finch *Rhodospiza obsoleta*

On 12 June 2006, two Desert Finches were found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Ashby & Ashby 2007, Koshkin 2007). This is the third record in Aqmola province.

Long-tailed Rosefinch *Uragus sibiricus*

On 9 November 2008, a first-winter Long-tailed Rosefinch was photographed at Taraz (42:53 N, 71:21 E), Zhambyl province (Yevgeny Belousov in litt; plate 102). On 23 February and 1 March 2009 respectively, two (photographed) and one bird(s) were found at Beskainar (43:19 N, 77:12 E), Zailiyskiy Alatau foothills, Almaty province (Machiel Valkenburg in litt). On 15 March 2009, four birds were found at Twentyseventh Razedz lake (43:01 N, 71:12 E), Zhambyl province (Vladimir Kolbintsev in litt). Although the species has been recorded as far west as Tashkent, Uzbekistan (Wassink & Oreel 2007), it is a rare winter visitor in the Tien Shan, including its foothills. The records therefore suggest that in winter 2008/09 an invasion took place in southern parts of Kazakhstan.

Godlewski's Bunting *Emberiza godlewskii*

On 5 August 2006, two family groups (adults feeding young) of Godlewski's Bunting *E g decolorata* were found at Kakpak (42:48 N, 79:54 E), Terskey Alatau mountains, Almaty province (Karpov 2007a). These are the second and third breeding record in Kazakhstan.

Meadow Bunting *Emberiza cioides*

On 17 November 2008, a male Meadow Bunting was photographed at Kornilovka (42:33 N, 70:10 E), South Kazakhstan province (Yevgeny Belousov in litt; plate 105). This is the third record in South Kazakhstan province. Both previous records (collected birds) were in nearby Aksu-Dzabagly nature reserve (Wassink & Oreel 2007).

Corn Bunting *Emberiza calandra*

On 19 May 2008, a Corn Bunting was found at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Dijkstra 2008). This is the second record in Aqmola province.

Removed species and rejected records

Siberian Crane *Grus leucogeranus*

On 3 April and 21 April 2006, according to a local huntsman, one and two Siberian Cranes were reported at Burevestnik (51:06 N, 63:35 E) and Baytuma lake (51:54 N, 64:26 E), Qostanay province, respectively (Berezovikov 2007). These are only hear-say records and there are no descriptions or photographs supporting the identification of this very rare species.

Lesser Sand Plover *Charadrius mongolus*

On 29 May 2008, a Lesser Sand Plover was reported between Kolshengel and Nurlı (43:35 N, 79:00 E), South Kazakhstan province (Andersen 2008). There is no description, sound-recording or photograph supporting the identification.

Eurasian Whimbrel *Numenius phaeopus*

Between 21 and 23 May 2004, a total of 10 Steppe Whimbrels *N p alboaxillaris* was reported at three locations between the Mugodzhary mountains (48:45 N, 58:48 E) and the upper Emba valley (48:48 N, 58:08 E),

Aqtöbe province (Korzhev & Pazhenkov 2007). It seems odd that the authors did not make any notice of the presence of *N p phaeopus*, a common passage migrant in that region. Furthermore, there are no descriptions or photographs supporting the identification of this very rare and elusive taxon.

Green Sandpiper *Tringa ochropus*

In June 2006, Green Sandpiper was reported breeding in the Ural-Emba interfluvium (Kovshar et al 2006; Sklyarenko et al 2008). In 2007, the species was reported breeding in the Paradise valley mountain plateau (50:18 N, 84:06 E), West-Altai nature reserve, East Kazakhstan province (Sklarenko 2008). Apart from being recorded, no details suggesting breeding are given. Furthermore, it seems odd that Scherbakov & Scherbakov (2008) did not make any notice of the first breeding record(s) in West-Altai nature reserve that year. In the former case, the area does not suit the species' breeding habitat requirements. The only confirmed breeding in Kazakhstan took place at Borovoye in the Koksetay upland, Aqmola province, in 1932 (Wassink & Oreel 2007).

Pallid Scops Owl *Otus brucei*

On 16 May and 26 June 2006, a Pallid Scops Owl was reported to be singing, and, from 28 July to 18 August, two juveniles were reportedly being fed by adults at Dzhabagly (42:25 N, 70:28 E), Talasskiy Alatau foothills, South Kazakhstan province. There are no descriptions, photographs or sound-recordings supporting the identification. Breeding in the western Tien Shan foothills seems unlikely because the area does not suit the species' breeding habitat requirements (Wassink & Oreel 2007).

Eurasian Pygmy Owl *Glaucidium passerinum*

On 1 June 2006, a Eurasian Pygmy Owl was reportedly calling at Ili-Alatau national park (43:10 N, 77:50 E), Almaty province (Ashby & Ashby 2007). There is no photograph, description or sound-recording supporting the identification. There is one record from Almaty province (2 January 1992, Medeo, Zailiyskiy Alatau mountains) (Wassink & Oreel 2007).

Buff-bellied Pipit *Anthus rubescens*

On 11 February 2006, a Siberian Buff-bellied Pipit *A r japonicus* was reported at Chardara reservoir (41:13 N, 68:11 E), South Kazakhstan province (Kovalenko & Kravchenko 2007). There is no description or photograph supporting the identification. This would be the first winter record and the first one identified in the field in Kazakhstan. All 11 records (collected in April and October) concern specimens in the collection of the Zoological Institute in Almaty, re-identified by Per Alström and Lars Svensson (Gavrilov & Gavrilov 2005).

Water Pipit *Anthus spinoletta*

On 18 December 2006, a Water Pipit was reportedly found at Karashengel hunting reserve (43:43 N, 77:44 E), Almaty province (Bevza 2007). There is no description or photograph supporting the identification. This would be the first winter record in Kazakhstan.

Himalayan Wagtail *Motacilla himalayensis*

On 30 May 2007, a male Himalayan Wagtail was photographed at Kaskelen (23:12 N, 76:37 E), Almaty province (Wassink & Oreel 2008). The probable hybrid Himalayan x Masked Wagtail (see above under 'new species and interesting records') gave reason to review that record and, since the rump and uppertail-coverts were not described, a hybrid cannot be excluded. Consequently, Himalayan Wagtail has been removed from our systematic list of the birds of Kazakhstan.

Bluethroat *Luscinia svecica*

On 28 June 2008, a male Unspotted Bluethroat *L s magna* was reported at Karazhar, Korgalzhyn nature reserve, Aqmola province (Koshkin 2008). However, in the populations of, for instance, the subspecies *L s pallidogularis* and/or *L s svecica* (both occurring in Kazakhstan) completely blue-bibbed-morph birds ('*wolfii*') occur. Therefore, it is much more likely that the record refers to such a bird than to the subspecies *magna*.

Eastern Black-eared Wheatear *Oenanthe melanoleuca*

On 7 May 1894, an Eastern Black-eared Wheatear was reported at the confluence of the Emba and Temir rivers (48:31 N, 57:26 E) rivers, Aqtöbe province (Gavrilov & Gavrilov 2005, Wassink & Oreel 2007). There is no description or photographic evidence supporting the identification. See also above.

Finsch's Wheatear *Oenanthe finschii*

On 28 May 2008, a male Finsch's Wheatear was reported at the Sharyn canyon (43:37 N, 79:18 E), Almaty province (Andersen 2008), what would be the first record in eastern Kazakhstan. The nearest breeding area is c 1000 km away in the Kyzylkum desert (42:30 N, 67:30 E), South Kazakhstan province. There is no description or photograph supporting the identification.

Variable Wheatear *Oenanthe picata*

On 11 July 1881 a Variable Wheatear *O p opistholeuca* was reported at the upper Chingirlau valley (51:10 N, 52:55 E) (Gavrilov & Gavrilov 2005, Wassink & Oreel 2007) and, on 22 August 1892, several birds were reported at Fort Shevchenko (44:31 N, 50:16 E), Mangghystau province (Mitropolskiy 2007; this record was erroneously reported in literature from Aqtau on 10 August 1892). There is no written or photographic evidence supporting the identification. In case of the latter record, the cliffs on which these birds were observed suit the habitat requirements for the locally common Finsch' Wheatear *O finschii*, rather than for Variable.

Dusky Thrush *Turdus eunomus*

On 22 February 2007, a Dusky Thrush was reported at Almaty (43:15 N, 76:57 E), Almaty province (Karpov 2007c). The description does not, for instance, exclude a hybrid. Furthermore, there is no photographic evidence supporting the identification.

Upcher's Warbler *Hippolais languida*

On 24 May 2006 and 9 July 2007, single Upcher's

Warblers were reported at Karaoy, Ili delta, Almaty province (Andersen 2006, 2007, Wassink & Oreel 2007, 2008). The observers are now questioning the identification of these birds (Annika Forsten in litt).

Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola*

On 21-22 May 2007, respectively three and one singing Aquatic Warblers were reported at a lake at Iskrinskii pine forest (52:08N, 72:01E), Koksetau upland, Aqmola province (Skylarenko et al 2008, Igor Karyakin in litt), what would be the first record of this species in Kazakhstan (a record at Gogolskiy (47:06 N, 52:18 E) in the lower Ural valley on 19 September 1932 has been rejected by Gavrilov & Gavrilov (2005)). There are no photographs or sound-recordings and, therefore, Igor Karyakin (one of the observers) advised the reports to be regarded as unconfirmed, pending further research at the site.

Brown Shrike *Lanius cristatus*

On 21 May 2007, a male Brown Shrike was reported at Kamyshzavod (50:27 N, 69:40 E), Tengiz-Korgalzhyn region, Aqmola province (Koshkin 2008). There is no description or photograph supporting the identification. Previous reports of this species in the Tengiz-Korgalzhyn region have been rejected by Gavrilov & Gavrilov (2005).

New names and taxonomic treatments

Western Great Egret *Casmerodius albus*

The name Great Egret has been changed into Western Great Egret, following elevation to species level of Eastern Great Egret *C modestus* (Christides & Boles 2008).

Black-headed Gull *Chroicocephalus ridibundus*

The name *Larus ridibundus* has been changed into *C ridibundus* (Gill & Wright 2006, Gill et al 2008).

Pallas's Gull *Larus ichthyæetus*

The name Great Black-headed Gull has been changed into Pallas's Gull (Gill & Wright 2006, Gill et al 2008).

Lilith's Owl *Athene noctua*

Following studies by König & Weick (2008) and Wink (2008), Little Owl *A noctua indigena* has been provisionally placed as a subspecies under Lilith's Owl *A glaux* (formerly *A noctua glaux*). In Kazakhstan, Lilith's Owl occurs in the Volga-Ural region (West Kazakhstan and Atyrau provinces), west to the Ilek valley (Aqtöbe province) (Wassink & Oreel 2007).

Eastern Nightingale *Luscinia megarhynchos golzii*

The subspecies name *L m golzii* has priority over *hafizi* and has therefore been changed (Dickinson 2008).

Red-tailed Shrike *Lanius phoenicuroides*

The name Turkestan Shrike has been changed into Red-tailed Shrike (Gill & Wright 2006, Gill et al 2008).

Rosy Starling *Pastor roseus*

The name *Sturnus roseus* has been changed into *P roseus* (Lovette et al 2008, Zuccon 2008).

Acknowledgements

I am grateful to Vladimir Arkhipov, Yevgeny Belousov, Arnaud van den Berg, Fyodor Bidashko, Nils van Duivendijk, Wouter Faveyts, Annika Forsten, Margaret Hart (AMNH), Askar Isabekov, Justin Jansen, Igor Karyakin, Peter Kennerley, Vladimir Kolbintsev, Alexei Koshkin, Maxim Koshkin, Tom Lindroos, Alexander Matyukin, Edith Mayer, Jyrki Normaja, Cliff Peterson, Robert Prÿs-Jones, Debby Reynolds, George Sangster, Laurens Steijn, Paul Sweet (AMNH), Machiel Valkenburg and Michael Westerbjerg Andersen for the various ways in which they contributed to the publication of this paper.

Samenvatting

VOGELS VAN KAZACHSTAN: NIEUWE EN INTERESSANTE GEDEVENS, DEEL 2 In dit artikel wordt een overzicht gegeven van interessante vogelwaarnemingen in Kazachstan. Ook wordt een aantal waarnemingen vermeld waarvan de documentatie volgens de auteur onvoldoende is. Het overzicht bevat vier nieuwe taxa voor Kazachstan, Grote Grijs Snip *Limnodromus scolopaceus*, Zwarte Roodstaart *Phoenicurus ochruros gibraltariensis*, Rivierroodstaart *Chaimarrornis leucocephalus* en Humes Karekiet *Acrocephalus orinus*. Verder wordt beschreven dat Oostelijke Blonde Tapuit *Oenanthe melanoleuca* en Picatataput *O picata* in Kazachstan tot polymorfe populaties met een hybride oorsprong behoren, respectievelijk van Bonte x Oostelijke Blonde Tapuit, en van de ondersoorten *capistrata* en *opistholeuca*. Een soort, Himalayakwikstaart *Motacilla himalayensis*, is door de auteur van de nationale lijst afgevoerd vanwege het feit dat de documentatie niet meer volledig wordt geacht.

References

Annenkova, S Y 2008. Website: www.kazakhstanbird-tours.com.
 Arkhipov, V Y & Zhuralev, E A 2007. [Expedition to autumn stopover sites of Lesser White-fronted Goose.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 14-18. [In Russian.]
 Ashby, V & Ashby, S 2007. [Ornithological observation in south-eastern Kazakhstan in 2006.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 130. [In Russian.]
 Belyalov, O V 2008. [Ornithological observations in Ustyurt and Mangghyslak peninsula in 2007.] Kazakhstan Ornithol Bull 2007: 11-18 [In Russian.]
 Berezovikov, N N 2007. [Ornithological observations at the Qostanay lakes in spring 2006.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 26-34. [In Russian.]
 Berezovikov, N N & Levinskiy, Y P 2007. [Ornithological observations in the Alakol region in 2006.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 71-77. [In Russian.]
 Berezovikov, NN & Levinskiy Y P 2008. [Ornithological observations in the Alakol basin in 2007.] Kazakhstan Ornithol Bull 2007: 75-79. [In Russian.]
 van den Berg, A B 2008. Kazakhstan. Central Asia Birding trip report. Almaty.
 Bezva, I A 2007. [Observations on birds in the Karashen-

gel hunting reserve in 2006.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 62-66. [In Russian.]
 Bidashko, F G & Parfyonov, A V 2007. [First records of isabelline shrike in the Volga-Ural region.] Selevinia 2007: 169-170. [In Russian.]
 Bidashko, F G, Parfyonov, A V & Matyukin, A V 2008. [Notes on some birds in West Kazakhstan province.] Kazakhstan Ornithol Bull 2007: 25-28 [In Russian.]
 Bot, S 2008. Kazakhstan trip report. Website: www.travellingbird.com.
 Boyko, G V 2005. [New breeding site of the Relict Gull in Kazakhstan.] Berkut 14: 23. [In Russian.]
 Chalikova, E S 2007. [Ornithological observations at Aksu-Dzhabagly nature reserve and its surroundings.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 115-117. [In Russian.]
 Christides, L & Boles, W E 2008. Systematics and taxonomy of Australian birds. Melbourne.
 Dijkstra, B 2008. Birding Breaks trip report Kazakhstan. Website: www.birdingbreaks.nl.
 Gavrilov, E I & Gavrilov, A E 2005. The birds of Kazakhstan. Abridged version. Tethys Ornithological Research 2: 3-222.
 Gill, F & Wright, M 2006. Birds of the world: recommended English names. London.
 Gill, F, Wright, M & Donsker, D 2008. IOC world bird names (version 1.7). Website: www.worldbirdnames.org.
 Gistsov, A P 2007. [A record of European Black Redstart in the northern Caspian Sea region.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 237. [In Russian.]
 Gryunberg, V V 2007. [Record of Cattle Egret in Mangghystau province.] Selevinia 2007: 170. [In Russian.]
 Isabekov, A 2008a. Pallas's Fish Eagle. Website: www.birds.kz.
 Isabekov, A 2008b. White-capped Redstart. Website: www.birds.kz
 Karpov, F F 2007a. [Note on the breeding of Godlewski's Bunting in the Kazakh part of the Terskey Alatau.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 174-175. [In Russian.]
 Karpov, F F 2007b. [Breeding Greenfinch at lower Ural valley.] Selevinia 2007: 172.
 Karpov, F F 2007c. [*Leucosticte nemoricola*, *Lanius collurio* and *Turdus eunomus* - new species in Almaty avifauna.] Selevinia 2007: 171-172. [In Russian.]
 Kennerley, P 2005. Kazakhstan. Limosa Holidays trip report. Unpublished.
 König, C & Weick, F 2008. Owls of the world. Second edition. London.
 Korzhev, D A & Pazhenkov, A S 2006. [Results of an expedition in the Mugodzhar mountains in 2004.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 260-261. [In Russian.]
 Kovalenko, A V 2007a. [Ornithological observations in Saur and its foothills in August 2006.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 77-83. [In Russian.]
 Kovalenko, A V 2007b. [Trip report of Swedish birders in the Almaty region.] Kazakhstan Ornithol Bull 2006: 124-127. [In Russian.]
 Kovalenko, A V & Kravchenko, S A 2007. [Numbers of

- wintering waterbirds in South Kazakhstan province in February 2006]. *Kazakhstan Ornithol Bull* 2006: 49-53. [In Russian.]
- Kovshar, A F, Davygora, A V & Karpov, F F 2006. [Ornithological observations in the Ural-Emba interfluvium (Temir, Emba, Sagiz, Uil and Greater Khobda rivers) in June 2006.] *Selevinia* 2006: 63-81. [In Russian.]
- Kovshar, A F 2008. [Ornithological observations with two groups of Naturetrek in Almaty province.] *Kazakhstan Ornithol Bull* 2007: 107-111. [In Russian.]
- Levin, A S & Karyakin, I V 2005. [Results of an expedition in Manggyshlak and Ustyurt in 2004.] *Kazakhstan Ornithol Bull* 2004: 14-19. [In Russian.]
- Lovette, I J, McCleery, B V, Talaba, A L & Rubinstein, D R 2008. A complete species-level molecular phylogeny for the 'Eurasian' starlings (Sturnidae: *Sturnus*, *Acridotheres* and allies): recent diversification in a highly social and dispersive avian group. *Mol Phylogenet Evol* 47: 251-260.
- Mitropolskiy, O V 2007. Reviews. The birds of Kazakhstan. *Selevinia* 2007: 209-212.
- Normaja, J 2008. Website: <http://personal.inet.fi/luonto/jyrki.normaja/>.
- Peterson, C 2008. List of birds of Tengiz, Zhylyoi region, Atyrau province.
- Scherbakov, B V 2008. [First record of Dunnock in eastern Kazakhstan.] *Kazakhstan Ornithol Bull* 2007: 151. [In Russian.]
- Skiyarenko, S L, Welch, G R & Brombacher, M (editors) 2008. Important Bird Areas in Kazakhstan – priority sites for conservation. Almaty.
- Starikov, S V 2007. [Ornithological inspection of the Kara-Irtysh delta in 2006.] *Kazakhstan Ornithol Bull* 2006: 86-90. [In Russian.]
- Svensson, L, Prÿs-Jones, R, Rasmussen, P C & Olsson, U 2008. Discovery of ten new specimens of Large-billed Reed Warbler *Acrocephalus orinus*, and new insights into its distributional range. *J Avian Biol* 39: 605-610.
- Wassink, A & Oreeel, G J 2007. The birds of Kazakhstan. De Cocksdorp.
- Wassink, A & Oreeel, G J 2008. Birds of Kazakhstan: new and interesting data. *Dutch Birding* 30: 93-100.
- Wassink, A 2008. Kazakhstan trip report. Website: www.travellingbirder.com.
- Westerbjerg Andersen, M 2006. Miksture trip report Kazakhstan and Kyrgyzstan. Website: www.travelingbirder.com.
- Westerbjerg Andersen, M 2007. Miksture trip report Kazakhstan and Kyrgyzstan. Website: www.travellingbirder.com.
- Westerbjerg Andersen, M 2008. Miksture trip report Kazakhstan and Kyrgyzstan. Website: www.travellingbirder.com.
- Wink, M 2008. Phylogenetic and phylogeographic relationships. In: Van Nieuwenhuyse, D, Génot, J-C & Johnson, D H (editors), *The Little Owl: conservation, ecology and behaviour of Athene noctua*, Cambridge, pp 39-44.

*Arend Wassink, Postweg 64, 1795 JR De Cocksdorp, Texel, Netherlands
(arendwassink@texel.com)*

Varia

Endemics and specialities of Cuba

Cuba's origin dates back nearly 45 million years. Its present form and shape was attained during Pliocene times, c 4 million years ago, but its current topography dates back less than 8000 years. Cuba is the largest of the Greater Antilles and, indeed, of all the islands that comprise the West Indies, covering 105 007 km², with a length of 1250 km. It is 191 km at its widest point and just 31 km at its narrowest. Whilst most visitors think of Cuba as being just one island, it is actually an archipelago, containing over 1000 cays (as well as the larger Isla de la Juventud). Whilst much of the centre and west of the main island is relatively flat and low-lying, there are several important mountain ranges. One, in the west of Pinar del Río province, is the Cordillera de Guaniguanico or Sierra de los Organos, whilst the Sierra del Escambray

dominates the centre of the island. Further east, the Sierra de Moa, Cuchillas de Baracoa, Sierra del Guaso and Sierra Maestra (where Cuba's highest mountain, Pico Turquino (1972 m) is located) are the principal montane ranges of the Oriente (the country's easternmost provinces). Woodlands once covered more than 80% of Cuba, but deforestation has had a striking impact; currently just c 12% of the island is forested. Of the different vegetation communities, the dominant is semideciduous forest, which represents approximately 43% of the total remaining natural vegetation. Mangroves comprise c 31% and pine forest 12%.

The Greater Antilles support remarkable levels of avian endemism. Approximately 550 species have been recorded in the region as a whole, of which c 5% are introductions. Following the most expansive taxonomy, 31 species are endemic to Hispaniola (the Dominican Republic and Haiti

106 Cuban Black Hawk / Cubaanse Zwarte Buizerd *Buteogallus gundlachi*, Cayo Coco, Cuba, 22 March 2008 (William H Price)

107 Western Spindalis / Streepkoptangare *Spindalis zena pretrei*, Cayo Guillermo, Cuba, 23 March 2008 (William H Price)

combined), of which just one, Grey-crowned Palm Tanager *Phaenicophilus poliocephalus*, is (probably) restricted to little-visited Haiti. Another species, Golden Swallow *Tachycineta euchrysea*, may now be extirpated on Jamaica and therefore a *de facto* Hispaniolan endemic. Jamaica possesses 30 endemic species (of which two may be extinct), Cuba has 28 (of which one became extinct in the 19th century and another, Giant Kingbird *Tyrannus cubensis*, formerly occurred on two of the Bahamas), and Puerto Rico, the smallest of the islands, has a respectable 18. Identification of the birds on each island and in the region as a whole is now well covered in the literature (Raffaele et al 1998, Garrido & Kirkconnell 2000, Oberle 2000, Latta et al 2006, Downer et al in press) and a site guide to the region is in an advanced state of preparation (Kirwan et al in press).

The following text and photographs introduce the avian diversity of Cuba and especially the Zapata Peninsula. Located in southern Matanzas province, just over 150 km from Havana (2.5 hours drive), the Zapata Peninsula supports several different natural habitats, including semideciduous and swampy forests, mangrove, cactus scrub, dry forest, mudflats and extensive wetlands. It is undoubtedly the best and most famous birdwatching

area in Cuba, and possibly the entire Caribbean. All but four of Cuba's avian endemics occur here, and well over 200 species have been reported in the region. However, as will become apparent, there are several other important destinations for the keen hunter of endemics.

Cuban endemics

Recent taxonomic work has confirmed that the resident taxon of black hawk *Buteogallus* on Cuba is meritorious of species status, which is variously known as Cuban Black Hawk *B gundlachii*, or Cuban Crab Hawk (it regularly feeds on crabs). Compared with the widespread mainland taxon, Common Black Hawk *B anthracinus*, the Cuban taxon (plate 106) differs in size, vocalizations and plumage (Wiley & Garrido 2005). Cayo Coco is an excellent area for this newly recognized species but visiting birders are also likely to encounter it in the Zapata region, especially if they make the trip down to Las Salinas in the extreme south of the peninsula.

The globally threatened Grey-headed Quail-Dove *Geotrygon caniceps* (categorized as 'Vulnerable') was recently split from the similar White-fronted Quail-Dove *G leucometopia* on Hispaniola (see Garrido et al 2002), although the split is not

108 Grey-headed Quail-Dove / Grijskopkwartelduif *Geotrygon caniceps*, La Ceiba, Zapata, Cuba, 5 April 2008
(William H Price)

followed by BirdLife International (2008) for want of vocal evidence (despite that some information concerning vocal differences was published by Kirwan & Kirkconnell 2002). Grey-headed Quail-Dove is arguably most easily found in the Zapata region; the photographed bird here (plate 108) was one of up to four that we observed feeding together at La Ceiba. We also had many sightings at Bermejas.

Blue-headed Quail-Dove *Starnoenas cyanocephala* is surely one of the most stunning and certainly amongst the most sought-after Cuban endemics; it too is globally threatened (categorized as 'Endangered'). The genus *Starnoenas* is endemic to Cuba and this quail-dove is the sole constituent. Occasionally lumped within *Geotrygon*, some aspects of the Blue-headed's skeleton are unique (Storrs Olson pers comm) and this is the only quail-dove to lay pure white eggs (Garrido 2005). There is evidence to suggest that the species formerly occurred naturally on Key West, Florida, where James Audubon found it in 1834 (Garrido 2005), and it has been unsuccessfully (re)introduced to both Hawaii and Jamaica; the latter island, indeed, is the type locality. In Cuba, in the late 1990s and early years of the new millennium, this species regularly visited a restaurant at a locality known as El Cenote, between Playa Larga and Playa Girón.

The sole member of another genus endemic to Cuba, Bare-legged Owl's *Gymnolaux lawrencii* 'bouncing ball' song is quite unique and obviously dissimilar to that of Burrowing Owl *Athene cunicularia*, the only North American member of a genus speculated to be its closest relative (König et al 1999). The American Ornithologists' Union (AOU) has recently returned Bare-legged to *Gymnolaux*, after a period with the screech owls in *Megascops* (which genus in turn was previously considered within the otherwise Old World genus *Otus*). Unlike *Megascops*, Bare-legged has only a single song type (König et al 1999). Bare-legged Owls are typically seen just poking their heads from a tree-trunk roost or nest site, so we were also pleased to find a family of them in a cave at the Guanahacabibes Peninsula (the very weakly differentiated subspecies *G l exsul*), permitting views of the bare 'shanks'.

Cuban Pygmy Owl *Glaucidium siju* is the commonest and most frequently observed of Cuba's owls. Like most pygmy owls it is easily seen in the daytime. Two subspecies of this owl have been recognised, with *G s vittatum* described from the Isle of Pines and the Guanahacabibes Peninsula. The photograph shown here (plate 112) was taken at Guanahacabibes and is perhaps of the sub-

species *vittatum*. However, taxonomy of this owl is somewhat confused. Garrido & Kirkconnell (2000) state that *vittatum* occurs on the Isle of Pines and on the Guanahacabibes Peninsula, whilst others (eg, Dickinson 2003, and even Garrido 2002) have restricted *vittatum* to the Isle of Pines. Garrido (2002) also described a new subspecies, *G s turquinensis*, from the Pico Turquino, based on its much darker plumage (although this merely conforms to Gloger's Rule) with fewer spots and streaks on the upperparts. *G s vittatum* is considered to be the largest subspecies (in this respect, measurements of birds from Guanahacabibes suggest that their placement in *vittatum* is correct) and the most heavily marked on the upperparts (note the quite bold scapular spots of the bird in the photograph).

Stygian Owl *Asio stygius* is a widespread species, occurring from Mexico to southern South America, which also breeds on two islands in the Greater Antilles. Ironically, despite its wide range, Cuba is one of the best places in the world to find this owl, which acquires its unusual name because of the very dark plumage. On Cuba, it is found on the main island and on Isla de la Juventud, wherever there is tall forest. In Zapata, the best areas to see it are Playa Larga and Playa Girón. Usually, the birds will call from atop the tallest trees in the hotel grounds, from one of several favourite perches, eg, between the two restaurants or near the discotheque at Playa Girón.

Perhaps the most famous of Cuba's birds – apart from the extinct Cuban Ivory-billed Woodpecker *Campephilus principalis bairdii* – is the 'Near Threatened' Bee Hummingbird *Mellisuga helenae* (plate 121), well known for its claim to be the world's smallest bird (although Vervain Hummingbird *M minima* of Hispaniola and Jamaica runs it a close second). It is another speciality of the Zapata region; in spring 2008, a pair was a regular feature at the entrance to the Bermejas woodland, north of Playa Girón, and during our visit to the island the species was also being seen regularly on the Guanahacabibes Peninsula.

Cuban Tody *Todus multicolor* (plate 109) is one of the most ubiquitous Cuban endemics, and this species' distinctive rattle-like vocalization is a feature of nearly every Cuban woodland. These photogenic little birds are perennial favourites with birdwatchers. Todies are endemic to the Greater Antilles, with the other four species being found on Jamaica, Puerto Rico and Hispaniola; the latter island is the only one to possess two species, whilst genetic data have recently suggested the possibility that a third might be recognized (Overton & Rhoads 2004). However, the fossil record indicates

109 Cuban Tody / Cubaanse Todie *Todus multicolor*, Bermejas, Zapata, Cuba, 3 April 2008 (William H Price)
110 Cuban Emerald / Cubaanse Smaragdkolibrie *Chlorostilbon ricordii*, San Diego de los Baños, Cuba, 2 April 2008 (William H Price) **111** Cuban Trogon / Cubaanse Trogon *Priotelus temnurus*, La Ceiba, Zapata, Cuba, 5 April 2008 (William H Price)

112 Cuban Pygmy Owl / Cubaanse Dwerguil *Glaucidium siju*, Guanahacabibes Peninsula, Cuba, 5 April 2008 (William H Price) **113** Cuban Green Woodpecker / Cubaanse Groene Specht *Xiphidiopicus percussus percussus*, Guanahacabibes Peninsula, Cuba, 28 March 2008 (William H Price) **114** Fernandina's Flicker / Cubaanse Grondspecht *Colaptes fernandinae*, Bermejas, Zapata, Cuba, 3 April 2008 (William H Price) **115** West Indian Woodpecker / Bahamaspecht *Melanerpes superciliaris superciliaris*, Guanahacabibes Peninsula, Cuba, 28 March 2008 (William H Price)

that proto-todies were once somewhat more widespread than this, as their fossils have been discovered as far afield as in France and Wyoming (Kepler 2001). Todies are speculated to have colonised the West Indies several million years ago, arriving from the west, making Cuba the first island to have been reached.

Cuban Trogon *Priotelus temnurus* (plate 111) has the distinction of being Cuba's national bird (its colours match those of the country's flag), and is a regular sight and sound in most woodlands of the Zapata Peninsula. This species and Hispaniolan Trogon *P roseigaster* are the sole members of the genus *Priotelus*, which is especially distinguished by the unusually shaped tail.

One of five Picidae recorded on Cuba, Cuban Green Woodpecker *Xiphidiopicus percussus* is a widespread endemic that is also notable in belonging to a genus restricted to Cuba. As many as six different subspecies have been described, although not all seem to be valid (Kirkconnell 2000). Further detailed comments on the validity of some of these subspecies are presented in Buden & Olson (1989). During our trip, we encountered both nominate *X p percussus*, photographed at María La Gorda, in the extreme west of the main island (plate 113), and *X p cocoensis* of Cayo Coco and related cays, which Kirkconnell (2000) considered to be a synonym of the nominate subspecies. Fernandina's Flicker *Colaptes fernandinae* (plate 114) is a globally threatened (classified as 'Vulnerable') Cuban endemic that is best sought in the Zapata region. During a trip in spring 2008, we regularly observed a pair of these birds at the entrance to the woodland at Bermejás (the general area has been a long-term stronghold of the species), whilst another pair was present around the crocodile farm at La Boca. It is threatened by habitat degradation, including loss of old trees with suitable holes as a result of hurricanes.

Giant Kingbird *Tyrannus cubensis* is the largest of its genus and, following its extirpation from the Bahamas and perhaps at least one island off Mexico, is now endemic to Cuba (classified as 'Endangered'). Two other kingbirds also breed on Cuba, Grey Kingbird *T dominicensis* and Loggerhead Kingbird *T caudifasciatus*, and some care is needed to separate Giant, especially from Loggerhead. Grey is rather smaller and has much paler upperparts, with no obvious dark crown, and a much shorter and weaker bill. Compared with Loggerhead, Giant has generally similar plumage but lacks any obvious white terminal band to the tail and has a rather browner tone to the crown (less black). The two species have similar-length

ills but that of Giant is obviously deeper and more robust over the entire length, whilst the overall body size is also more bulky looking. Giant is very rare and usually seen perched high on quite tall trees, particularly its favoured *Ceiba*; deforestation has also wrought a decline in Cuba. The best spots currently include La Güira, in Pinar del Río, the Guanahacabibes Peninsula and the Sierra de Najasa, in Camagüey, although the species is more widespread in the Oriente.

Two species of crows are endemic to Cuba, of which Cuban Crow *Corvus nasicus* is by far the more common, although it is still somewhat localised. Cuban Crow is regularly found at a couple of sites in the Zapata region, including around the town of Playa Larga, but arguably the best area to find it is in the Sierra de Najasa, south of the town of Camagüey, or along the approach road to the Guanahacabibes Peninsula. A visit to the Camagüey region should offer comparative views of this and the far rarer Cuban Palm Crow *C minutus*, which is not always separated from Hispaniolan Palm Crow *C palmarum* (classified as 'Near Threatened'). Without the benefit of close views or aural clues (rarely the case) these two species are not easily separated but Cuban has the feathers of the forehead extending not quite over the nostrils (which is different from Cuban Palm, in which the nostrils are obscured), as well as having rather longer and broader wings, and curiously parrot-like vocalizations. Both species can be found around the same Royal Palm groves.

Endemic as a breeding bird to Cuba, Cuban Martin's *Progne cryptoleuca* wintering grounds are unknown (in common with another summer visitor to the island, Antillean Nighthawk *Chordeiles gundlachi*) due to the species' uncanny similarity to its sister species, Purple Martin *P subis*, which breeds widely across North America. Huge numbers of Purple Martins winter in Amazonian Brazil, as well as even further south, but to date no Cuban Martins have been identified in their midst. Purple also pass through Cuba to and from their breeding grounds, thus even on Cuba, and especially during migration periods, careful checking can be needed to determine which species is involved. Cuban Martins occur throughout the main island of Cuba, where it is a common breeding bird even in the centre of Havana. They start returning to the breeding areas as early as the end of January, although they don't become very common or widespread until about mid March. Males of the two species are basically indistinguishable, although Cuban has a slightly deeper tail fork, so good views of a female are needed to definitely identify them.

116 Cuban Gnatcatcher / Cubaanse Muggenvanger *Polioptila lembeyi*, Cayo Paredón Grande, Cuba, 22 March 2008 (William H Price) **117** Bahama Mockingbird / Bahamaspotlijster *Mimus gundlachi*, Cayo Guillermo, Cuba, 23 March 2008 (William H Price) **118** Crescent-eyed Pewee / Bruinbuikpievie *Contopus caribaeus*, Guanahacabibes Peninsula, Cuba, 27 March 2008 (William H Price)

119 Oriente Warbler / Forns' Zanger *Teretistris fornsi*, Cayo Coco, Cuba, 23 March 2008
(William H Price)

120 Yellow-headed Warbler / Geelkopzanger *Teretistris fernandinae*, La Güira National Park, Cuba, 1 April 2008
(William H Price)

Female Cuban appears duskier below with a much sharper distinction between the pale and dark areas, no obvious shaft streaks to the feathers of the underparts and no hint of a pale half-collar.

The 'Endangered' Zapata Wren *Ferminia cerverai* is, as its name suggests, restricted to the Zapata Peninsula, where it is best searched for in the early morning, before any wind picks up. *Ferminia* is yet another genus endemic to Cuba. The birds usually approach quickly and silently in response to playback. They often sing from concealed perches but sometimes boldly approach in the open, and frequently retreat by walking through the grass, or even on the ground. Some years ago, the first-named author (Guy Kirwan) was quietly tape-recording a pair of these birds in the early morning, in a remote part of the swamp when one of the wrens started to feed unconcernedly on the path where he was standing, whilst the other continued to sing intermittently. Eventually, the bird walked between his legs; on the recording it is possible to hear it shuffling across the ground and moving small pebbles in search of food. Zapata Wren was commoner three or four decades ago; the species is currently quite rare, although it appears to have recently colonized at least one new area. The species is probably best searched for at either Hato de Jicarita or La Turba.

Cuban Gnatcatcher *Poliptila lembeyei* is endemic to Cuba, where it is largely restricted to the east of the island. It was formerly treated as 'Near Threatened' but has since been downgraded, despite being restricted to the island's cactus scrub zones. This gnatcatcher is arguably one of the most attractive of a rather uniform genus. Cayo Paredón Grande, where the accompanying photograph was taken (plate 116), is a regular locality for the species, albeit almost at the north-western extremity of its range.

The genus *Teretistris*, represented by two species, is endemic to Cuba. Fairly ubiquitous in western forests, both lowland and on higher ground, Yellow-headed Warbler *T fernandinae* (plate 120) is actually the more range-restricted of the two, although it is encountered far more frequently by visiting birders, who spend less time within Oriente Warbler's *T fornsi* wider range across central and eastern Cuba. Yellow-headed is a common flocking bird, both with others of its own species but also with Cuban Vireo *Vireo gundlachii* and, in winter, with North American-breeding parulids. 'Pishing' tends to work well with this species but slightly less so with Oriente (plate 119), an attractive bird most readily found on the cays of the Sabana-Camagüey archipelago. The curiously de-

curved culmen is a feature of the genus, especially of the eastern species. Orlando Garrido recently described a new subspecies of Oriente Warbler from the Pico Turquino (Garrido 2000a), in the Sierra Maestra (where Fidel Castro commenced his guerrilla struggle with the former president Batista), but it seems very doubtful whether such variation is truly diagnosable.

Unquestionably the most attractive of its genus, Cuban Grassquit *Tiaris canorus* has declined drastically in the west and centre of the main island due to trapping for the cagebird trade. Just 10 years ago the species could still be found locally in the Zapata region but it is now extirpated there. Further east on Cuba it is still common, even in the desiccated environment of the extreme south-east. Elsewhere, the species was accidentally introduced onto New Providence, in the Bahamas, which population has increased. We were pleased to catch up with this species at a couple of places in the west, around Soroa (plate 122) and Viñales.

Three distinct subspecies of the Zapata (or Cuban) Sparrow *Torreornis inexpectata* have been described. Originally discovered in Zapata by Fermín Cervera in the early years of the 20th century (along with the two other 'Zapata' endemics, Zapata Rail *Cyanolimnas cerverai* and the wren described above), only in more recent decades were 'new' subspecies discovered, on Cayo Coco (by Pedro Regalado) and in the region of Baitiquirí, in the extreme east of the main island. The latter is rather duller than the two other subspecies and lives in desert scrub dominated by tall columnar cacti, where the Cuban Grassquit is abundant. The Cayo Coco subspecies (*T i varonai*) is certainly the easiest to see and is depicted here (plate 124). The species (classified as 'Endangered') is, ironically, rather uncommon in the Zapata region, though sites such as La Turba or Santo Tomás may produce an encounter.

Specialities

Although globally threatened ('Vulnerable'), West Indian Whistling Duck *Dendrocygna arborea* is currently easy to see on Cayo Coco around at least two of the hotels on the north coast, where they even perch on the roof of the accommodations. Elsewhere on Cuba, the species is most easily found in the Sierra de Najasa or in the Zapata Peninsula, where it is most frequently seen at Los Canales. This duck is virtually endemic to the Greater Antilles. Three other species of whistling ducks have been recorded on Cuba, although White-faced Whistling Duck *D viduata* is only a vagrant to the archipelago.

121 Bee Hummingbird / Bijkolibrie *Mellisuga helenae*, Guanahacabibes Peninsula, Cuba, 28 March 2008 (*William H Price*) **122** Cuban Grassquit / Kleine Cubavink *Tiaris canorus*, Soroa, Cuba, 31 March 2008 (*William H Price*) **123** Olive-capped Warbler / Cubazanger *Dendroica pityophila*, La Güira National Park, Cuba, 26 March 2008 (*William H Price*) **124** Zapata Sparrow / Zapatagors *Torreornis inexpectata varonai*, Cayo Coco, Cuba, 22 March 2008 (*William H Price*)

West Indian Woodpecker *Melanerpes superciliosus* has something of a misnomer for an English name, implying it has a somewhat wide range through the Antilles, whilst in fact it is confined to Cuba, three of the Bahamas (on one of which it is now very rare) and the largest of the Caymans. At least two subspecies occur in Cuba, the nominate *M s superciliosus*, depicted here (plate 115) at a nest outside our chalet on the Guanahacabibes Peninsula, which occurs on the main island and the main cays of the Sabana-Camagüey archipelago off the north coast, and the smaller *M s murceus* on the Isle of Pines and Cayo Largo and Cayo Real, off the south coast. However, some authors recognize additional subspecies, namely *M s florentinoi* for those on Cayo Largo and *M s sanfelipensis* for

the birds on Cayo Real. Buden & Olson (1989) noted that the only available specimen from the Cayo Avalos, another island in the Los Canarreos group, might also represent an undescribed endemic form. Four other subspecies are recognized for the Bahamas and Caymans populations.

Following the recognition of three species within the former Greater Antillean Pewee (Reynard et al 1993), Crescent-eyed (or Cuban) Pewee *Contopus caribaeus* (plate 118) is restricted to Cuba and the northern Bahamas. It is one of the most distinctive pewees, due to its white eye crescents (although these are virtually lost when heavily worn), and one of the easiest woodland species to find. As many as five subspecies are recognized, although only nominate *C c caribaeus* occurs on

the main island, the other taxa being confined to outlying cays. The validity of at least some of these does, however, appear somewhat questionable. Buden & Olson (1989) speculated that more than one name was required to encompass all of the plumage variation evident in mainland birds (roughly split east to west), but stopped short of describing a new subspecies. Two other pewees occur on Cuba as passage migrants, *en route* to and from their breeding areas in North America.

In Cuba, Bahama Mockingbird *Mimus gundlachi* is restricted to just a couple of cays, the most accessible of which, Cayo Guillermo, is where the accompanying photograph (plate 117) was taken. The species has declined as a result of competition from the invasive Northern Mockingbird *M polyglottos*, which has reached Cayo Guillermo only in recent decades and already seems to have pushed its Bahamian congener into the western half of the island. Unlike Northern, Bahama is also less tolerant of human development of its habitat. As Cuba continues to develop its tourist infrastructure, hotel building is ongoing on both Cayo Coco and Cayo Guillermo, further limiting available habitat for the birds.

Two subspecies of Olive-capped Warbler *Dendroica pityophila* are sometimes recognised (Garrido 2000b), separately on Cuba, where the species is restricted to highland evergreen forests of the far west and extreme east, and Grand Bahama and Abaco in the Bahamas. However, differences between them are rather marginal and not all taxonomists recognize anything other than the nominate, which was described from Cuba. The bird photographed here (plate 123), in La Güira National Park, in western Cuba, somewhat unusually descended almost to ground level in the understorey of the pine forest affording some good opportunities for photography. Many times, these birds remain frustratingly high in the pines.

The former Stripe-headed Tanager (like other North American tanagers, it is not a 'real' tanager, for which reason the vernacular name 'Spindalis' is now in use) has been split into four species (Garrido et al 1997), of which the westernmost representative is the most widespread, reaching to Mexico's Yucatán Peninsula, where it occurs on Cozumel Island. The other species are all restricted to single islands: Jamaica, Hispaniola and Puerto Rico. The westernmost, aptly named Western Spindalis *Spindalis zena* (plate 107), is easily found at a number of sites on Cuba. The subspecies *S z pretrei* is endemic to Cuba and several of its offshore cays. The photograph here was taken on Cayo Guillermo.

References

- BirdLife International 2008. Species factsheet: Grey-headed Quail-dove *Geotrygon caniceps*. Website: www.birdlife.org/datazone.
- Buden, D W & Olson, S L 1989. The avifauna of the cay-erias of southern Cuba, with the ornithological results of the Paul Bartsch expedition of 1930. *Smithsonian Contr Zool* 477.
- Dickinson, E C (editor) 2003. *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world*. Third edition. London.
- Downer, A, Haynes Sutton, A & Sutton, R in press. *A photographic guide to the birds of Jamaica*. London.
- Garrido, O H 2000a. A new subspecies of Oriente Warbler *Teretistris fornsi* from Pico Turquino, Cuba, with ecological comments on the genus. *Cotinga* 14: 88-93.
- Garrido, O H 2000b. Es la Bijirita del Pinar (*Dendroica pityophila*) (Aves: Parulidae) especie monotípica? *El Pitirre* 13: 8-11.
- Garrido, O H 2002. Subespecie nueva de sijú platanero (*Glaucidium siju*) para Cuba (Aves: Strigidae), con comentarios sobre otras especies de la familia. *Solenodon* 2: 45-52.
- Garrido, O H 2005. Status of the Blue-headed Quail-Dove *Starnoenas cyanocephala* (Aves: Columbiformes) at Key West, Florida. *Solenodon* 5: 79-90.
- Garrido, O & Kirkconnell, A 2000. Field guide to the birds of Cuba. Ithaca.
- Garrido, O H, Parkes, K C, Reynard, G B, Kirkconnell, A & Sutton, R 1997. Taxonomy of the Stripe-headed Tanager, genus *Spindalis* (Aves: Thraupidae) of the West Indies. *Wilson Bull* 109: 561-594.
- Garrido, O H, Kirwan, G M & Capper, D R 2002. Species limits within Grey-headed Quail-dove *Geotrygon caniceps* and implications for the conservation of a globally threatened species. *Bird Cons Int* 12: 169-187.
- Kepler, A K 2001. Family Todidae (todies). In: del Hoyo, J, Elliott, A & Sargatal, J (editors), *Handbook of the birds of the world* 6, Barcelona, pp 250-263.
- Kirkconnell, A 2000. Variación morfológica del Carpintero Verde *Xiphidiopicus percussus* en Cuba. *Cotinga* 14: 94-98.
- Kirwan, G M & Kirkconnell, A 2002. The avifauna of Pálpite, Ciénaga de Zapata, Cuba, and the importance of the area for globally threatened and endemic birds. *Pitirre* 15: 101-109.
- Kirwan, G M, Kirkconnell, A & Flieg, G M in press. *A birdwatchers' guide to the Greater Antilles*. Sandy.
- König, C, Weick, F & Becking, J-H 1999. *Owls: a guide to the owls of the world*. Robertsbridge.
- Latta, S, Rimmer, C, Keith, A, Wile, J, Raffaele, H, McFarland K & Fernandez, E 2006. *Birds of the Dominican Republic and Haiti*. London.
- Oberle, M W 2000. *Puerto Rico's birds in photographs*. Second edition. San Juan.
- Overton, L C & Rhoads, D D 2004. Molecular phylogenetic relationships based on mitochondrial and nuclear gene sequences for the todies (*Todus*, Todidae) of

the Caribbean. *Mol Phylogenet Evol* 32: 524-538.
 Raffaele, H, Wiley, J, Garrido, O, Keith, A & Raffaele, J
 1998. *Birds of the West Indies*. London.
 Reynard, G B, Garrido, O H & Sutton, R L 1993.
 Taxonomic revision of the Greater Antillean Pewee.

Wilson Bull 105: 217-227.
 Wiley, J W & Garrido, O H 2005. Taxonomic status and
 biology of the Cuban Black-Hawk, *Buteogallus an-*
thracinus gundlachii (Aves: Accipitridae). *J Raptor Res*
 39: 351-364.

Guy M Kirwan, 74 Waddington Street, Norwich NR2 4JS, UK (GMKirwan@aol.com)
 William H Price, Van Beuningestraat 132HS, 1051 XV Amsterdam, Netherlands
 (will.williamprice@gmail.com)

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic mainly in **February–mid-March 2009**. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by a rarities committee. Observers are requested to submit their records to each country's rarities committee. Corrections are welcome and will be published.

GEES TO DUCKS In Oman, three **Lesser Whistling Ducks** *Dendrocygna javanica* were seen at Khawr Mugh sail on 6 February. The first **Ross's Goose** *Anser rossii* for Bermuda was a white adult from 26 October to 25 November 2008. The adult in Norfolk, England, stayed until 24 February, when it was seen to depart north, and it was seen in Scotland on 25 and 27 February. The first **Pink-footed Goose** *A brachyrhynchus* for Bulgaria turned up at Durankulak on 14 February. A female **Bar-headed Goose** *A indicus* photographed in a flock of 120 at Koondhankulam, Tamil Nadu, India, in early March had been neck-collared as an adult in the Darkhad valley, northern Mongolia, on 17 July 2008, which is at a record distance of 5000 km. The female **Canvasback** *Aythya valisineria* reappeared on Islay, Argyll, Scotland (together with a Lesser Scaup *A affinis*) on 22 January (it was first seen on 7-8 January). More than 200 **White-headed Ducks** *Oxyura leucocephala* were counted at Sabkhat al-Jabbul, Syria, on 20 January and 76 at Hulda reservoir, Israel, in the second week of February. A male and female **Steller's Eider** *Polysticta stelleri* were reported in eastern Schleswig-Holstein, Germany, on 22 January and a male was present at Revtangen, Rogaland, Norway, on 2-22 February. A male **Common Eider** *Somateria mollissima* off Ashdod on 17 February was the third for Israel (the last one was in 1979). The adult male **American Scoter** *Melanitta americana* at Asserbo Strand, Nordsjælland, Denmark, remained into March. The third **Bufflehead** *Bucephala albeola* for Iceland was an adult male at Nes from 1 February to at least 10 March. The male at Barendrecht, Zuid-Holland, the Netherlands, remained throughout the period. A female **Common Goldeneye** *B clangula* at Atouguia da Baleia, Peniche, on 10-17 January was the first for mainland Portugal. The male **Hooded Merganser** *Lophodytes cucullatus* at Radipole, Dorset, England, remained throughout the period. The female on Schiermonnikoog, Friesland, the

Netherlands, from 24 November 2008 was last reported on 18 February. At least 19 **Green-winged Teals** *Anas discors* were present in Britain and seven in Ireland in February. Male **American Black Ducks** *A rubripes* were reported, eg, at Hlíðarvatn, Selvogur, Iceland (present since October 2003), at Rosanes, Vestfold, Norway, from 11 January onwards, at Þorlákshöfn, Iceland, on 22 February (with a putative female) and on Achill Island, Mayo, Ireland, on 24 February (the first since 2005 for the island).

SEABIRDS An adult **Black-throated Loon** *Gavia arctica* photographed at Khor-e-Markazi, west of Jask, Hormozgan, on 19 January is presumed to be the first for southern Iran. A **Pacific Loon** *G pacifica* returned to Llys-y-fran Reservoir, Pembrokeshire, Wales, on 15 February but was not seen after the next morning (it was first seen from 2 February to 20 March 2007 and then from 16 January to 8 February 2008). In south-western Morocco, a **Great Northern Loon** *G immer* was discovered at Khnifiss on 8 March. The seventh **Yellow-billed Loon** *G adamsii* for Austria at Draustau Feistritz near Treffen, Kärnten, from 18 January stayed to at least 14 February. In the morning of 27 January, an adult **Black-browed Albatross** *Thalassarche melanophris* reportedly followed a trawler 55 nautical miles south-west of Casablanca, Morocco. A total of 10 **Northern Fulmars** *Fulmarus glacialis* found dead at five coastal sites between 31 January and 26 February constituted the third to 12th record for Portugal. One corpse was found on Lanzarote, Canary Islands, on 11 March. The remains of a **Great Shearwater** *Puffinus gravis* were collected at Dishoek, Zeeland, the Netherlands, on 7 January. On 19 February, one was seen on a pelagic around Lyme Bay, Dorset. If accepted, one flying past Jaffa port on 21 February will be the fourth for Israel (the previous one was in 1995). As in recent winters, several **Balearic Shearwaters** *P mauretanicus* were present off southern England with, eg, a total of 30 in the waters off Cornwall, Devon and Dorset in the last week of January and up to 10 in early February; on 10 and 14 February, a few were reported along the Dutch North Sea coast, constituting the first records outside June-December. In France, a **band-rumped storm petrel** *Oceanodroma* was feeding with British Storm Petrels *Hydrobates pelagicus* at Étang

125 Ivory Gull / Ivoormeeuw *Pagophila eburnea*, first-winter, Gujan-Mestras, Gironde, France, January 2009
(Rafael Armada)

126 Kumlien's Gull / Kumliens Meeuw *Larus glaucooides kumlieni*, adult, Le Teich, Gironde, France,
7 February 2009 (Michele Viganò)

127 Ivory Gull / Ivoormeeuw *Pagophila eburnea*, first-winter, Gujan-Mestras, Gironde, France, 30 January 2009
(*Matthieu Vaslin*)

128-129 Ross's Gull / Ross' Meeuw *Rhodostethia rosea*, adult, Alcazar de San Juan, Laguna del Camino de Villafranca, Spain, 19 February 2009 (*Garry Bakker*)

de Thau, Héroult, on 25 January. A subadult **Masked Booby** *Sula dactylatra* photographed from a boat 1 km offshore at Khoor-e-Silikie, west of Jask, on 15 January was the second for Iran (the previous one was photographed near this site on 5 April 2007). Up to 2006, an estimated 300 000 **albatrosses** and **petrels** were killed in fisheries each year and 18 albatross taxa are now threatened with extinction. In January, Birdlife South Africa reported a success by the Albatross Task Force launched in 2006, which is working with the South African government and the fishing industry. In this international scheme, specialized instructors are placed on fishing vessels, teaching fishermen how to prevent the killings. Permit conditions which came to force in 2008 limit seabird 'by-catches' in South African waters. In practice, this means that longline vessels have to come back to port after reaching a 25-bird limit, and to implement additional measures to reduce by-catch. The scheme has been extended recently to the trawling industry. The partnership has successfully reduced the accidental seabird killings by 85% from 2007. Other countries with globally important seabird populations, notably in South America, are now adopting this approach. It is believed that fishermen can continue to make a living without harming these endangered birds (www.savethealbatross.net).

CORMORANTS TO GREBES In Iran, a flock of 29 **Socotra Cormorants** *Phalacrocorax nigrogularis* was seen at Mobarak, Hormozgan, on 23 January; normally, this species is a summer visitor on islets off the coast. In the Netherlands, record numbers of **Atlantic Great Cormorants** *P carbo carbo* were seen in February, following a steady increase (or more attention from birders) in recent years, with up to 10 at IJmuiden, Noord-Holland, alone (since 1 January 2009, this taxon is no longer considered by the Dutch rarities committee). In early February, it was witnessed that **Pygmy Cormorants** *P pygmeus* and **Dalmatian Pelicans** *Pelecanus crispus* were illegally shot in the Danube delta biosphere reserve, Romania, and four dead individuals of each species were retrieved as evidence; the Romanian Dalmatian Pelican population numbers 400 pairs and is one of the most important in Europe. At the Red Sea coast of Egypt, a **Striated Heron** *Butorides striata* was reported 30 km south of Damietta on 13 March and two **Goliath Herons** *Ardea goliath* were present at Wadi Lahami on 1 March. In France, the 'Amsterdam' **Green Heron** *B virescens* (which was seen in the Netherlands in the summers of 2006 and 2007 but not in 2008) stayed for its third consecutive winter at Berre l'Étang, Bouches-du-Rhône, from 11 November 2008 until at least 20 February. As in the previous winter, an influx of **Cattle Egrets** *Bubulcus ibis* occurred in Ireland (20 in February) and south-western England (45). In the Azores, two **American Great Egrets** *Casmerodius albus egretta* remained until at least 12 February on Terceira and one was on Corvo from 18 February; other Great Egrets in February were on São Miguel and on Santa Maria. Up to now, at least 19 American Great Egrets have been reported in the Azores; the eighth, from 7 November 2005 to 14 January 2006,

had been ringed as a young on Nottawasaga Island, Ontario, Canada, on 27 June 2005. In Portugal, an adult **Lesser Flamingo** *Phoenicopterus minor* was seen at Ponta da Erva, Tagus estuary, on 3 January and two were present at Cerro do Bufo, Castro Marim, on 23 February. In Spain, four were staying at Laguna de Fuente de Piedra, Málaga, from mid-February to 7 March and two were at Villafranca lagoon, Ciudad Real, on 13 March. The long-staying **Pied-billed Grebes** *Podilymbus podiceps* at Lagoa das Furnas, São Miguel, and at Riocaldo lagoon, Begonte, Lugo, Spain, remained throughout the period.

RAPTORSTO CRANES For the second consecutive winter, a female **Crested Honey Buzzard** *Pernis ptilorhynchus* wintered at Eilat, Israel, from 31 December 2008 onwards. In Oman, a presumed hybrid European *P apivorus* x Crested Honey Buzzard was photographed at Sohar Sun farms on 28 December 2008. A **Swallow-tailed Kite** *Elanoides forficatus* photographed at Vigia das Feteiras, São Miguel, from 25 August to 7 September 2008 was the second for the Azores (the first was on Flores on 17 March 2005); the first WP record concerns one photographed on Fuerteventura, Canary Islands, on 19-23 March 1993 (Limicola 12: 80-84, 1998). There was much excitement when a **White-tailed Eagle** *Haliaeetus albicilla* was found on the Solway coast of Cumbria, England, on 10 February, although this excitement was tempered when the bird (having crossed the Solway Firth into Dumfries and Galloway, Scotland, later the same day) was found to be bearing a tracking aerial and colour rings, revealing it to be from the Scottish release scheme in Fife. In Egypt, on 28 February, two **Lappet-faced Vultures** *Torgos tracheliotus* were flying near a roadkill 5 km north of Berendice and at least eight were seen at Al Shalaten. A **Cinereous Vulture** *Aegyptius monachus* with two bleached secondaries from the re-introduction project in Les Baronnies, Drôme, France, turned up in the Czech Republic in late January. A **Long-legged Buzzard** *Buteo rufinus* at Barville-en-Gâtinais, Loiret, France, from September 2008 was still present on 28 February. The first for Belgium at Doel, Oost-Vlaanderen, from 19 October 2008 through February has been identified as a third-year **Atlas Long-legged Buzzard** *B r cirtensis*. This taxon turns up now and then in southern Spain (annually since 2000), in Gibraltar and, from 2002, in southern Italy (eg. 21 on Pantelleria in April-May 2004) but there are only a few records in France: at Camargue, Bouches-du-Rhône, from 24 December 1997 to 18 March 1998, in Meurthe-et-Moselle, from 16 November to 14 December 2002 (taken into care in Luxembourg), and on Hoëdic, Morbihan, on 1 September 2005. A **Verreaux's Eagle** *Aquila verreauxii* was seen at Eilat on 6 March. Also in Israel, a **Tawny Eagle** *A rapax* was identified at Lahav, north of Be'er Sheva, on 7 March. A **Saker Falcon** *Falco cherrug* stayed at Sassari in the Gulf of Asinara, Sardinia, in early February. High numbers of **Gyrfalcon** *F rusticolus* turned up in, eg. Denmark (a record winter, with four in February alone) and Ireland; one was seen in Vendée, France, from 8 March. A **White-breasted Waterhen**

130 Northern Hawk-Owl / Sperweruil *Surnia ulula*, Rukkikula, Estonia, 15 March 2009 (Nick Bond)
131 Kumlien's Gull / Kumliens Meeuw *Larus glaucooides kumlieni*, first-winter, Lanildut, Finistère, France, 21 February 2009 (Thierry Quelennec) **132** White-tailed Lapwing / Witstaartkievit *Vanellus leucurus*, Dakhla oasis, Western Desert, Egypt, 3 March 2009 (Enno B Ebels) **133** Black-throated Thrush / Zwartkeellijster *Turdus atrogularis*, male, Klågerup, Skåne, Sweden, 23 February 2009 (Jan den Hertog)

Amaurornis phoenicurus was seen at Ayn Razat, Oman, on 2 February. On 21 November 2008, a juvenile **Allen's Gallinule** *Porphyrio alleni* was captured and taken into care at Melilla, the Spanish enclave in northern Morocco; it died after six days. Another was photographed at Parque Miño, Ourense, Galicia, on 13 February. The fourth **American Coot** *Fulica americana* for Spain stayed at A Frouxeira lake, Valdoviño, A Coruña, from 20 January to at least 3 March (other species present on this Galician lake were Ferruginous Duck *A nyroca*, Ring-necked Duck *A collaris*, Greater Scaup *A marila*, Lesser Scaup *A affinis* and Blue-winged Teal). An adult **Demoiselle Crane** *Grus virgo* was present at Hula lake, Israel, on 9-19 February.

WADERS Up to three **Cream-colored Coursers** *Cursorius cursor* were seen at Luqa airport, Malta, between 4 and 17 February. Two **Sempalmated Plovers** *Charadrius semipalmatus* were wintering at Cabo da Praia, Terceira. A male **Kittlitz's Plover** *C pecuarius* was photographed at km 20 at Eilat, Israel, on 13 March. For the third consecutive winter, a **Greater Sand Plover** *C leschenaultii* turned up at Ragusa, Sicily, Italy, on 7 February. A **Caspian Plover** *C asiaticus* turned up at Yotvata, Israel, on 16 March. An **American Golden Plover** *Pluvialis dominicus* photographed on the Mediterranean coast at Acre on 24 January and remaining through February was the second for Israel (the first was as recently as November 2008). Also in Israel, at Urim, 11 **Sociable Lapwings** *Vanellus gregarius* were counted in early February. Singles were seen at Sevilla, Spain, on 19 February, in Ciudad Real and Valladolid, Spain, from 22 February to 10 March, and at Racconigi, Italy, on 13 March. In Egypt, seven **White-tailed Lapwings** *V leucurus* in Dakhla oasis on 2 March (and five on 3 March, probably birds of the same group) were the first for the Western Desert (this species is a scarce but regular passage and winter visitor in Egypt, with most records from the Nile valley but also from the Red Sea coast). Eight **Spoon-billed Sandpipers** *Euryornhynchus pygmeus* were photographed at a high tide wader roost on Sonadia island, Cox's Bazar district, Bangladesh, in January. Also eight, including a flock of six, were reported from Ban Pak Thale, Thailand, on 9 February. **Long-billed Dowitchers** *Limnodromus scolopaceus* wintered at Dundalk, Louth, Ireland; at Barville-en-Gâtinais, Loiret, France; at Lønnerup Fjord, Nordjylland (on 5 January; the first in winter for Denmark); and on South Uist, Outer Hebrides, Scotland, until at least 22 February (first-winter). A **Hudsonian Whimbrel** *Numenius hudsonicus* photographed at Baldaio, A Coruña, on 20 January was the first for Spain. The seventh **Greater Yellowlegs** *Tringa melanoleuca* for Spain occurred at Ensenada da Insua, Ponteceso, A Coruña, from 11 January to at least 24 February. A **Lesser Yellowlegs** *T flavipes* was present at Walberswick, Suffolk, England, throughout the period. **Spotted Sandpipers** *Actitis macularia* were seen at Praia da Vitoria, Terceira, Azores, from 4 February to at least 11 March, on Madeira on 11 February, and at Figueira da Foz, Portugal, on 12 February.

GULLS TO AUKS An adult **Ivory Gull** *Pagophila eburnea* stayed on North Uist, Outer Hebrides, on 21-22 February. A first-winter first seen at Gujan-Mestras, Arcachon, France, from 21 January to 26 February was rediscovered 980 km west at Baltimore, Cork, Ireland, on 3 March, where it was last reported on 8 March. An unprecedented influx of **Black-legged Kittiwakes** *Rissa tridactyla* occurred along the Mediterranean coast of Israel, with a record 60 on 21 February. A record number of at least 17 in February alone was reported from Malta as well (one or two being the normal number). After a late January storm, the species was seen in unprecedented numbers all over Switzerland with the largest flock of 37. Adult **Bonaparte's Gulls** *Chroicocephalus philadelphia* were seen in Cork on 1, 10 and 20 February; in Xixón, Spain, on 7 February; in Cardiff, Wales, from 8 March onwards; and at Ponta Delgada, São Miguel, Azores, from 15 March. The third **Ross's Gull** *Rhodostethia rosea* for Spain was an adult-winter far inland at Laguna del Camino de Vilafranca, north-west of Alcazar de San Juan, Castilla de la Manga, from 19 February to 1 March. **Laughing Gulls** *Larus atricilla* were present at Vélez river, Málaga, Spain, on 8 February, at Funchal, Madeira, from 31 January to 19 February, and on Gran Canaria, Canary Islands, on 15 February and 14 March. First-winter **Franklin's Gulls** *L pipixcan* stayed at Barassie, Ayrshire, Scotland, from 16 January, at Oeiras, Portugal, on 18 January and at Perros Guirec, Finistère, France, on 7 March. The first **Thayer's Gull** *L thayeri* for the Faeroes was a first-winter photographed at Runavík, Eysturoy, on 8-9 March. High numbers of **Iceland Gull** *L glaucoides* (at least 270) and **Glaucous Gull** *L hyperboreus* reached south-western European coasts this winter. In the Azores, this winter's total by early March was nine Iceland, four **Kumlien's Gulls** *L g kumlieni* and 18 Glaucous. In Spain, up to the third week of February, the totals were at least 33 Iceland (of which one on the Mediterranean coast), three Kumlien's (second to fourth ever) and 57 Glaucous. In Portugal, in February alone, eight Iceland, two adult Kumlien's and 20 Glaucous were seen. There were record numbers in France as well, with 80 Iceland, 15 Kumlien's and 115 Glaucous in February. A first-winter **Iceland Gull** at Dunavecse on 28-29 January was the first for Hungary. In the Netherlands, a third-winter **Glaucous Gull** picked up dead west of Rotterdam, Zuid-Holland, on 5 February showed a mtDNA sequence of central and western North American populations; its measurements suggested that it belonged to the subspecies *L h barrovianus* which, if accepted, will be a new taxon for the WP. In south-western Morocco, seven **Cape Gulls** *L dominicanus vetula* were seen at Lagune de Khnifiss and another adult was found on a beach further south on 8 March. If accepted, a **Caspian Tern** *Hydroprogne caspia* off Duncannon Harbour, Wexford, on 10 March will be the first for Ireland since 2001 and obviously the earliest ever. An adult **Forster's Tern** *Sterna forsteri* was again seen near Nimmo's Pier, Galway, Ireland, on 5 March. Two dead **Little Auks** *Alle alle* were found at Porto Pim, Faial, Azores, on 1 February.

134 Snowy Owl / Sneeuwuil *Bubo scandiacus*, male, Lagoa Branca, Flores, Azores, 17 February 2009 (Gerbrand Michielsen) **135** White-winged Lark / Witvleugelleeuwerik *Melanocorypha leucoptera*, north of Gomishan, Golestan, Iran, 25 January 2009 (Edwin Winkel) **136** King Eider / Koningseider *Somateria spectabilis*, female, Cuxhaven, Niedersachsen, Germany, 25 January 2009 (Stefan Pflütze)

DOVES TO HYPOCOLIUS In Västergötland, Sweden, the adult **Oriental Turtle Dove** *Streptopelia orientalis* remained at Falköping throughout the period (it was first present in the winter of 2005/06) and another was at Tibro from mid-November 2008 to at least 16 February. In Finland, a first-winter *S o meena* remained at Kuhmo through February. An adult **Great Spotted Cuckoo** *Clamator glandarius* at Ringaskiddy, Cork, on 15 February will be the sixth for Ireland. The first **Asian Koel** *Eudynamis scolopaceus* for Kuwait (and the 'WP sensu BWP') was a first-winter at Abdali farms on 22 February (there are more than 63 records in Oman, 11 in the United Arab Emirates and two in Bahrain). In England, the first-winter male **Snowy Owl** *Bubo scandiacus* that first stayed in Scilly from 29 October to 13 November 2008 and reappeared at Zennor, Cornwall, on 21 December remained until at least 9 March; a second one was seen at three sites between 28 January and 7 February. In the Netherlands, the first-winter female on Texel, Noord-

Holland, from 14 November 2008 until 7 February was then found on Terschelling, Friesland, on 8 February and on Ameland, Friesland, from 9 February to 3 March. The first-winter male at Uitkerke, West-Vlaanderen, Belgium, from 19 November 2008 was still present on 13 March. A female on Guernsey, Channel Islands, from early January was still present in mid-March. In Orkney, Scotland, a female on Shapinsay from 19 February was believed to be the same individual noted on Westray on 9 January. The second for the Azores was a female photographed at Lagoa Branca, Flores, on 17 February (the first was on Faial on 12-14 January 1928). A **Northern Hawk-Owl** *Surnia ulula* at Rukkikula on 15 March was a rare find for Estonia. A **Common Kingfisher** *Alcedo atthis* at Vila do Porto, Santa Maria, on 27-28 February was the first for the Azores. In Spain, five **Little Swifts** *Apus affinis* were seen at Guadalquivir river mouth, Cadíz, Spain, on 14 February. On 16 March, one was reported by a single observer at Reek, Landerd,

137 Common Babbler / Gewone Babbelaar *Turdoides caudata*, Abdaly farms, Kuwait, 19 February 2009 (Eric Didner) **138** Steppe Grey Shrike / Steppeklapekster *Lanius pallidirostris*, Hula lake, Israel, 20 February 2009 (Thomas Krumenacker) **139** Siberian Buff-bellied Pipit / Siberische Waterpieper *Anthus rubescens japonicus*, Sulaibiya pivot fields, Kuwait, 18 February 2009 (Eric Didner) **140** Oriental Skylark / Kleine Veldleeuwerik *Alauda gulgula*, Sulaibiya pivot fields, Kuwait, 16 February 2009 (Eric Didner)

Noord-Brabant, the Netherlands. The wintering **Indian Roller** *Coracias benghalensis* at Jahra farms, Kuwait, remained throughout the period. A **Calandra Lark** *Melanocorypha calandra* was seen on Madeira on 14 February. Nine **White-winged Larks** *M leucoptera* were photographed north of Gomishan, at 10 km from the Turkmenistan border, Golestan, Iran, on 25 January; there were no reports of this species for Iran in recent decades. In Kuwait, two **Oriental Skylarks** *Alauda gulgula* and seven **Siberian Buff-bellied Pipits** *Anthus rubescens japonicus* were seen at Sulaibiya pilot fields on 16 February. The fifth **Wire-tailed Swallow** *Hirundo smithii* for Oman was seen at Salalah dump on 8 February. The second **American Buff-bellied Pipit** *A r rubescens* for Sweden at Årnåshalvön near Varberg, Halland, from 22 November 2008 remained until 23 January. In Egypt, a first-winter or female **Hypocolius** *Hypocolius ampinus* was present at Wadi Gimal on 2 March.

THRUSHES In Israel, two **Black Scrub Robins** *Cercotrichas podobe* wintered for the first time at Eilat (a second turned up at Holland Park on 9 March). The first **Red-flanked Bluetail** *Tarsiger cyanurus* for the United Arab Emirates at Safa park, Au Dhabi, from 8 December 2008 stayed until at least 20 February. The c 10th adult male **Moussier's Redstart** *Phoenicurus moussieri* for Malta at Xaghra L-Hamra from 30 November 2008 stayed until at least 22 February. An **Isabelline Wheatear** *Oenanthe isabellina* was found at Tafraoute, Western Anti-Atlas, Morocco, on 15 or 16 February. A male **Kurdistan Wheatear** *O xanthopyrmyna* stayed at El Gouna farm, 20 km north of Hurghada, Egypt, on at least 23-26 February. In Norfolk, England, a first-winter male **Siberian Thrush** *Geokichla sibirica* was picked up injured at Glandford on 4 March, taken into care and released the same day; the state of its plumage indicated that it originated from a cage. In Denmark, the female **Black-throated Thrush**

141 Asian Koel / Indische Koël *Eudynamys scolopaceus*, Abdali farms, Kuwait, 22 February 2009
(Abdulrahman Al-Sirhan)

142 White-winged Grosbeak / Spiegeldikbek *Mycerobas carnipes*, Almehr valley, Golestan, Iran, 22 January 2009
(Edwin Winkel)

Turdus atrogularis remained for its third winter at Nivå, København, Sjælland, from 15 November 2008 into March. In Sweden, males were present at Umeå, Västerbotten, from 24 January to 6 February and at Klågerup, Skåne, from 30 January into February (the 37th for Sweden), while a female stayed at Bällsta, Vallentuna, Uppland, from 25 January to at least 15 March. The 36th to 39th for Finland were found between 7 January and 25 February.

WARBLERS TO BUNTINGS In Egypt, a **Moustached Warbler** *Acrocephalus melanopogon* at Dakhla oasis on 2 March might be the first for the Western Desert. A recent review of 'booted warbler' and 'bonelli's warbler' records by the Norwegian rarities committee resulted in two records of **Sykes's Warbler** *A rama* (September 1983 and September 1997) and two of **Eastern Bonelli's Warbler** *Phylloscopus orientalis* (September 2002 and May 2004). In Finland, a presumed **Central Asian Lesser Whitethroat** *Sylvia curruca halimodendri* was wintering at Hiuknummentie, Rauma, from 10 February to at least 10 March. A **Blyth's Lesser Whitethroat** *S c blythi* at Houten, Utrecht, from 30 November 2008 was trapped and accidentally collected on 15 January and identified by a DNA sample (cyt-b sequence); two previous records of this taxon for the Netherlands are reviewed and concern birds trapped at Castricum, Noord-Holland, and identified by biometrics only. In the Canary Islands, a **Yellow-browed Warbler** *P inornatus* stayed on Lanzarote on 27-30 January and another was photographed on Fuerteventura on 10 February. In Kuwait, four **Common Babblers** *Turdoides caudatus* were present at Abdaly farms in January. The first **Brown Shrike** *Lanius cristatus cristatus* for Oman, the adult female at Ayn Hamran from 28 November 2008, was still present on at least 31 January. The fifth for the United Arab Emirates was a first-winter still present at Dubia pivot fields on 8 February and the sixth turned up at Ghantoot on 9 February. Two males and one female **White-winged Grosbeak** *Mycerobas carnipes* were photographed in the Almeah valley, Golestan, on 22 January; there were no reports of this species for Iran in recent decades. Two **Greenland Redpolls** *Carduelis flammea rostrata* were seen at Russa Dale, Orkney. A new species of red crossbill, **South Hills Crossbill** *Loxia sinesciuris*, has been formally described in North America (Condor 111: 169-176, 2009). It is en-

demically to mountain ranges in southern Idaho and differs in genetics, vocalizations and size from co-occurring Red Crossbills *L curvirostra* of other call types. In Hungary, a male **Pine Bunting** *Emberiza leucocephalos* was photographed at Zalaszentmihály, Zala, on 24-25 February. In Norway, a male was seen in Vest-Agder on 11 March. An **Ortolan Bunting** *E hortulana* near Capoterra on 11 January was the second in winter for Sardinia. The **Yellow-browed Bunting** *E chrysophrys* at a feeder at Säbysjön lake near Stockholm, Sweden, from 3 January was last reported on 27 February. Two **Little Buntings** *E pusilla* were found at Bauskje, Vest-Agder, Norway, on 10 February. The one on Ouessant, Finistère, from 29 November 2008 was still present on 15 March. Up to two were present in Pontevedra, Spain, from 3 February to at least 11 March.

WORLD LISTING A world year record of 4341 species was seen during 2008 by Alan Davies and Ruth Miller, who covered more than 33 sites on five continents (the previous record was 3662 species by Jim Clements in 1989).

For a number of reports, Birding World, Birdwatch, Ornithos, Sovon-nieuws, www.birdguides.com, www.rarebirdalert.co.uk and www.netfugl.dk were consulted. We wish to thank Eric Jan Alblas, Peter Alfrey, Duarte Araújo, Max Berlijn, Jan Bisschop, Richard Bonser, Sander Bot, Henri Bouwmeester, Sayam Chowdhury (Bangladesh), Rolf Christensen, Andrea Corso (Italy), Pierre-André Crochet, Steven Daly, Eric Didner, M Duckham, Enno Ebels, Lee Evans, Wouter Faveyts, Jacques Franchimont, Raymond Galea (Malta), Steve Gantlett, Martin Gilbert, Barak Granit, Geert Groot Koerkamp, Marcello Grussu, Ricard Gutiérrez (Spain), Axel Halley, Paul Higson (Thailand), Niklas Holmström, Jan Hullen (Hormezgan), Moldován István, João Jara (Birds & Nature Tours), Diego Jerez, Frédéric Jiguet, Olof Jönsson, Abolghasem Khaleghizadeh, Peter de Knijff, Szabolcs Kókay, Yann Kolbeinsson, Arun Kumar, Rami Lindroos, André van Loon, Richard Millington, Dominic Mitchell, Geir Mobakken (Utsira), Samiul Mohsanin, Nial Moores, Killian Mullarney, Taej Munkur, Urban Olsson, Sanne Ouwehand, Andy Paterson, Yoav Perlman (IRDC), Bram Rijksen, Magnus Robb, Staffan Rodebrand, Luciano Ruggieri, George Sangster, Basma Sheta, Roy Slaterus, Vincent van der Spek, Norman van Swelm, Julian Sykes (olivaramatours.com), Ray Tipper, Jugal Tiwari, David Uit de Weerd, Matthieu Vaslin, Martin Vavrik, Rinse van der Vliet, Roland van der Vliet, Magnus Ullman, Mattias Ullman, Edwin Winkel (Golestan), Rik Winters, Emin Yogurtcuoglu and Mark Zekhuis (Hormezgan) for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
(arnoud.vandenberg@planet.nl)

Marcel Haas, Het Achtkant 31, 1906 GC Limmen, Netherlands
(m.haas@wpbirds.com)

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland beslaat voornamelijk de periode **januari-februari 2009**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt. Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland, e-mail cdna@dutchbirding.nl. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn op bovenstaand adres, of via de website van de DBA op www.dutchbirding.nl.

EENDEN TOT RUIGPOOTHOENDERS Ondanks dat er voor het eerst sinds 12 jaar weer sprake was van een 'serieuze' winter, werden er nauwelijks zeldzame en schaarse soorten gezien die met streng winterweer samenhangen. Liefhebbers van **Sneeuwganzen** *Anser caerulescens* kwamen gelukkig nog wel aan hun trekken. Op zeker 10 plekken verspreid over het land werden exemplaren gemeld. Vanaf half januari begonnen de aantallen **Dwergganzen** *A erythropus* bij Petten, Noord-Holland, weer flink op te lopen. Het hoogste aantal van 66 werd hier op 13 februari geteld. In het Oudeland van Strijen, Zuid-Holland, was de soort de gehele periode in lagere aantallen vertegenwoordigd dan in voorgaande jaren maar op de laatste dag van februari werden er opeens toch nog 34 doorgegeven. Een in 1997 in Lapland, Zweden, door Brandganzen *Branta leucopsis* grootgebracht gekleurde mannetje verbleef wederom langdurig op Schiermonnikoog, Friesland, waar hij optrok met een Brandganzen en vijf hybride jongen. Een ander exemplaar vloog op 14 februari over Nieuw-Lekkerland, Zuid-Holland. De verspreiding en aantallen van **Roodhalsganzen** *B ruficollis* leverden weinig verrassingen op; zowel in gansrijke gebieden langs de kust als in het binnenland werden solitaire exemplaren of kleine groepjes opgemerkt. Het hoogste aantal bijeen betrof vijf op 7 februari bij Ferwoude, Friesland. De koude-inval rond de jaarwisseling resulteerde niet in een opvallend hoog aantal **Witbuikrotganzen** *B hrota*. De grootste groep bestond uit 10 exemplaren en bevond zich op 16 januari op enkele met wier begroeide strekdammen bij Groede, Zeeland. Het afzoeken van Rotganzen *B bernicla* in het Waddengebied en de noordelijke Delta leverde de beste resultaten op, ook voor **Zwarte Rotganzen** *B nigricans*. Er werden c 13 **Witoogenden** *Aythya nyroca* doorgegeven, waaronder de 'long-stayers' bij Huizen, Noord-Holland, en Naarden, Noord-Holland. Ook exemplaren van 16 januari tot 8 februari bij Nederweert, Limburg, en vanaf 25 januari bij Hengelo, Overijssel, konden rekenen op de nodige belangstelling. De hybride **Ringsnaveleend x Kuifeend** *A collaris x fuligula* die vanaf 14 december bij Huizen verbleef, werd het laatst ge-

meld op 14 februari. Twee mannetjes **Brilzee-eend** *Melanitta perspicillata* zwommen op 21 februari in een groep Zwarte Zee-eenden *M nigra* langs het Noordzee-strand van Ameland, Friesland. Van trekelposten langs de Noord- en Zuid-Hollandse kust werden in totaal zeven langsvliegende **Ijseenden** *Clangula hyemalis* gemeld. Het mannetje van Huizen werd voor het laatst op 15 februari gezien. Het mannetje **Buffelkoepeend** *Bucephala albeola* was nog de gehele periode aanwezig bij Barendrecht, Zuid-Holland. Het ongeringde volwassen vrouwtje **Kokardezaagbek** *Lophodytes cucullatus* dat tussen 24 november en 24 december op Schiermonnikoog verbleef, werd daar op 24 januari en 18 februari opnieuw gezien. Een mannetje **Blauwvleugeltaling** *Anas discors* liet zich op 30 en 31 januari door een enkeling bekijken bij Kinderdijk, Zuid-Holland. Mogelijk betrof het dezelfde vogel die zich van 25 februari tot 8 april 2008 in deze omgeving ophield. Vanaf 24 januari werd het mannetje **Amerikaanse Wintertaling** *A carolinensis* weer gezien bij Dijkmanshuizen te Oudeschild op Texel, Noord-Holland. Van 9 oktober tot 25 december 2008 hield deze vogel zich hier ook al op. Het maximumaantal mannetjes **Korhoen** *Tetrao tetrix* dat van de Sallandse Heuvelrug, Overijssel, werd gemeld bedroeg slechts zeven. De twee **Ijsduikers** *Gavia immer* die vanaf 22 december langs de Brouwersdam, Zuid-Holland/Zee-land, zwommen, werden voor het laatst op 3 januari samen gezien. Minimaal één bleef daarna nog tot 14 februari. Voorts kwamen er meldingen op 14 januari van Egmond aan Zee, Noord-Holland; op 21 januari van Oostkapelle, Zeeland; op 16 februari van Huisduinen, Noord-Holland; en op 22 februari van Ameland (twee).

STORMVOGELS TOT KRAANVOGELS Langs de kust van Noord- en Zuid-Holland werden rond 4 januari in totaal c 10 langsvliegende donkere fase **Noordse Stormvogels** *Fulmaris glacialis* gemeld. Ook werden er enkele verzwakte en dode exemplaren opgehaald. Op 7 januari werden de resten van een dode **Grote Pijlstormvogel** *Puffinus gravis* op het strand bij Dishoek, Zeeland, verzameld; het lichaam van deze vogel was grotendeels vergaan, waardoor de determinatie werd bemoeilijkt. Nadat op 10 februari een noordwaarts vliegende **Vale Pijlstormvogel** *P mauretanicus* werd gezien bij Noordwijk, Zuid-Holland, was op 14 februari een exemplaar kortstondig aanwezig bij Camperduin, Noord-Holland. Hoewel dit de eerste wintergevallen voor Nederland betroffen, kwamen de waarnemingen niet helemaal als een verrassing: ook in Noordwest-Frankrijk werden in de afgelopen winters Vale Pijlstormvogels gemeld en de Britse zuidkust lijkt voor deze bedreigde soort in de wintermaanden een belangrijke foerageerplek geworden, met 10-tallen waarnemingen in januari-februari 2007 en 2008. Voor de kust tussen Egmond aan Zee en Camperduin verbleven in februari ongewoon hoge aantallen **Jan-van-genten** *Morus bassanus*. De overwinterende **Grote Aalscholver** *Phalacrocorax carbo* van

143 Sneeuwuil / Snowy Owl *Bubo scandiacus*, eerstejaars vrouwtje, Nieuwe Dijk, Terschelling, Friesland, 8 februari 2009 (*Arie Ouwerkerk*)

144 Sneeuwuil / Snowy Owl *Bubo scandiacus*, eerstejaars vrouwtje, Buurdergrie, Ameland, Friesland, 23 februari 2009 (*Chris van Rijswijk/birdshooting.nl*)

145 Roodhalsganzen / Red-breasted Geese *Branta ruficollis*, adult, Milsbeek, Limburg, 21 februari 2009
(Harvey van Diek)

146 Hybride Grote Burgemeester x Zilvermeeuw / hybrid Glaucous x Herring Gull *Larus hyperboreus* x *argentatus*,
eerste-winter, Katwijk aan Zee, Zuid-Holland, 24 januari 2009 (René van Rossum)

147 Roze Spreeuw / Rosy Starling *Pastor roseus*, eerstejaars mannetje, Den Helder, Noord-Holland, 8 februari 2009
(Arnoud B van den Berg)

148 Middelste Bonte Specht / Middle Spotted Woodpecker *Dendrocopos medius*, Barendrecht, Zuid-Holland,
14 februari 2009 (Chris van Rijswijk/birdshooting.nl)

149 Grote Pijlstormvogel / Great Shearwater *Puffinus gravis*, Dishoek, Zeeland, 7 januari 2009
(Jan Goedbloed)

150 Siberische Braamsluiper / Blyth's Lesser Whitethroat *Sylvia curruca blythi*, Houten, Utrecht, 9 januari 2009 (Bram Rijksen)

het Engelermeer bij 's-Hertogenbosch, Noord-Brabant, bleef de gehele periode. Met alleen al 10 exemplaren in IJmuiden, Noord-Holland, waarvan zes op de Noorderluis op 21 februari, was dit taxon bepaald niet zeldzaam. De beslissing van de CDNA om hem per 1 januari 2009 niet langer te beoordelen lijkt dan ook terecht. Pleisterende **Kuifaalscholvers** *P aristotelis* lieten zich aanschouwen rond het Marsdiep, Noord-Holland (minimaal zes); bij IJmuiden (minimaal drie); bij Scheveningen, Zuid-Holland; bij de monding van de Nieuwe Waterweg, Zuid-Holland (minimaal zes); op en rond Neeltje Jans, Zeeland (minimaal acht); en in de omgeving van Ritthem, Zeeland (minimaal vijf). Een baltsend en nestmateriaal verzamelend paar in IJmuiden leek zich op te maken voor een broedgeval. Een **Koereiger** *Bulbulcus ibis* werd gemeld op 24 februari bij Geertruidenberg, Noord-Brabant. Enkele **Flamingo's** *Phoenicopterus roseus* gaven ook deze winter kleur. Met c 10 exemplaren was de omgeving van de Hellegatsplaten, Zuid-Holland, de beste plek. Het was hier soms zelfs mogelijk om de soort in één beeld te zien met Chileense *P chilensis*, Caribische *P ruber* en Kleine Flamingo *P minor*. Op 16 januari werd de DBA-voorzitter verrast door een **Grote Zilverreiger** *Casmerodius albus* in zijn tuin in Katwijk, Zuid-Holland; wie had dat pakweg 30 jaar geleden voor mogelijk gehouden? Van meer dan 50 locaties verspreid over het land kwamen meldingen van – overwegend overvliegende – **Rode Vrouwen** *Milvus milvus*. Een mogelijke eerstejaars **Toendraslechtvalk** *Falco peregrinus calidus* werd op 26 februari van dichtbij gefotografeerd in de Kop van Schouwen, Zeeland. Indien aanvaard betreft dit het eerste geval van dit taxon – maar dat geldt ook voor enkele meldingen uit eerdere jaren. Van trektelposten uit de oostelijke helft van het land werden tussen 22 en 28 februari 218 **Kraanvogels** *Grus grus* gemeld. Dit vormde de aanloop voor spectaculaire trek van deze soort in de eerste dagen van maart.

JAGERS TOT SPECHTEN De enige gemelde **Middelste Jager** *Stercorarius pomarinus* vloog op 14 februari langs Camperduin. Een eerste-winter **Ross' Meeuw** *Rhodostethia rosea* was op 24 januari vier minuten lang ter plaatse bij Nes op Ameland om vervolgens westwaarts weg te vliegen. De populaire eerste-winter **Kleine Burgemeester** *Larus glaucoides* van Den Helder bleef de gehele periode op zijn post, dit in tegenstelling tot de in opspraak geraakte burgemeester van deze stad. Andere werden op 10 januari waargenomen in Vlaardingen, Zuid-Holland, en op 27 februari in de Putten bij Camperduin. Een eerste-winter **Grote Burgemeester** *L hyperboreus* bezocht tussen 19 januari en 5 februari regelmatig een vuilnisbelt bij Barneveld, Gelderland. Voor zover bekend betrof het de eerste waarneming in Gelderland sinds 22-23 februari 1996, toen een eerste-winter bij Zutphen verbleef. Bovendien werd de soort op c 15 kustlocaties gezien, waarvan Westkapelle, Zeeland; Hoek van Holland, Zuid-Holland; Scheveningen; en de waddenkust van Texel waarnemers de grootste kans op succes boden. Op 5 februari werd een derde-winter opgeraapt in Rotterdam, Zuid-Holland, die op basis van DNA van Amerikaanse herkomst bleek; de afmetingen zouden duiden op de kleine westelijke ondersoort *L h barrovianus* en indien aanvaard betreft dat een nieuw taxon voor de Nederlandse en West-Palearctische lijst. De bekende derde-winter hybride **Grote Burgemeester x Zilvermeeuw** *L hyperboreus x argentatus* van de Visserhaven in IJmuiden werd alleen nog op 6 januari gemeld. Een eerste-winter bevond zich op 24 januari en 12 februari bij Katwijk en van 20 tot 22 februari in IJmuiden. Op 16 en 17 januari was een **Grote Stern** *Sterna sandvicensis* aanwezig op Vlieland, Friesland. Tussen begin januari en half februari kwamen er bovendien meerdere waarnemingen van maximaal twee uit de omgeving van de Brouwersdam. Voorts trokken er exemplaren op 24 januari langs Ouddorp, Zuid-Holland, en op 22 februari langs de Maasvlakte en Scheveningen. Een dode **Zwarte Zeekoet** *Cephus grylle* werd op 1 ja-

nuari opgeraapt bij de Slufter op Texel. Een levende pas-seerde op 13 februari trektpost Huisduinen. De enige **Kleine Alk** *Alle alle* vloog op 12 januari langs Camperduin. In totaal werden er zeven **Papegaaiduikers** *Fratercula arctica* gemeld, één langs Egmond aan Zee en liefst zes langs Camperduin. Een vermoedelijk ontsnapte **Oehoe** *Bubo bubo* liet zich op 15 februari zien en horen op landgoed De Wielewaal bij Eindhoven, Noord-Brabant. Het paar van de Sint Pietersberg bij Maastricht, Limburg, werd ook weer regelmatig waargenomen. De eerstejaars **Sneeuwuil** *B scandiacus* van Texel bleef tot en met 7 februari een vaste gast in het ganzenreservaat Zeeburg. Een dag later werd hij opeens aangetroffen langs de Waddendijk op Terschelling, Friesland, en vanaf 9 februari verbleef hij op Ameland. Een dode adulte **Gierzwaluw** *Apus apus* werd op 21 februari op de rijweg gevonden langs de Amstel in Amsterdam, Noord-Holland. Het bleef onduidelijk hoe lang de gemummificeerde, eenvleugelige vogel al dood was en hoe hij daar terecht kwam... Op 13 februari werd een **Middelste Bonte Specht** *Dendrocopos medius* ontdekt in het Buitenoordpark in Barendrecht. De vogel bleef hier de gehele periode en verscheen regelmatig in een achtertuin om te foerageren op vetbollen. Het enige eerdere geval voor Zuid-Holland betreft een waarneming op 9 oktober 1898 te Scheveningen, waarvan de documentatie te wensen overlaat. Andere waarnemingen werden gedaan op de bekende plekken in Limburg en lokaal in

151 Kortsnavelboomkruiper / European Treecreeper
Certhia familiaris macrodactyla, Beek-Ubbergen,
Gelderland, 13 februari 2009 (*Harvey van Diek*)

Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel, waar de soort nog steeds lijkt op te rukken.

LEEUWERIKEN TOT GORZEN **Kuifleeuweriken** *Galerida cristata* werden gemeld bij Venlo, Limburg (drie); bij 's-Hertogenbosch (drie); in Eindhoven (minimaal twee); en bij Veldhoven, Noord-Brabant (drie). Tamelijk bijzonder voor de tijd van het jaar waren de waarnemingen van **Rouwkwikstaarten** *Motacilla yarellii* op 3 januari bij Haarlem, Noord-Holland, op 10 januari op de Maasvlakte en op 11 januari bij Huizen. Verspreid over het land werden nog **Pestvogels** *Bombycilla garrullus* waargenomen maar het totale aantal stelde weinig voor. Pleisterende groepen van meer dan 15 waren zeldzaam. Een verlate melding betreft die van een eerstejaars mannetje **Bonte Tapuit** *Oenanthe pleschanka* dat op 22 november kortstondig bij Lauwersoog, Groningen, verbleef. De adulte **Beflijster** *Turdus torquatus* vanaf 14 december in Berkheide bij Katwijk werd daar voor het laatst op 5 januari gezien. Hoeveel **Cetti's Zangers** *Cettia cetti* ongeschonden de vorstperiode rond de jaarwisseling zijn doorgelopen is onduidelijk maar op enkele bekende plekken, zoals in de Biesbosch, Noord-Brabant/Zuid-Holland, bij Stellendam, Zuid-Holland, en in het Zwanenwater, Noord-Holland, gaf de soort na het schaatsweer in elk geval nog acte de présence. De enige twee **Graszangers** *Cisticola juncidis* van deze periode hielden zich op bij Breskens, Zeeland. De overwinterende **Braamsluiers** *Sylvia curruca* van vakantiepark het Land van Bartje bij Ees, Drenthe, en van Halsteren, Noord-Brabant, werden op respectievelijk 10 januari en 15 februari voor het laatst gemeld. Het exemplaar dat zich vanaf 30 november in een tuin in Houten, Utrecht, ophield, werd op 15 januari gevangen maar overleed helaas vlak voor vrijlating. DNA-onderzoek wees uit dat het ging om een **Siberische Braamsluiper** *S c blythi* waarvan ooit twee ringvangsten werden aanvaard (maar die verdienen herbeoordeling). De enige waarneming van een **Pallas' Boszanger** *Phylloscopus proregulus* werd op 11 januari gedaan in Oegstgeest, Zuid-Holland. De overwinterende **Siberische Tijftjaf** *P collybita tristis* die zich vanaf 19 december ophield in de Marspolder bij Lienden, Gelderland, werd daar voor het laatst op 28 februari gezien. Een andere werd op 15 januari gefotografeerd op een eilandje in het Ketelmeer bij Kampen, Overijssel. De meest tot de verbeelding sprekende melding van **Witkopstaartmezen** *Aegithalos caudatus caudatus* betrof een groepje van zes in Medemblik, Noord-Holland, op 12 en 24 februari. Buiten Limburg werden voor langere tijd pleisterende **Taigaboomkruipers** *Certhia familiaris* waargenomen bij Berg en Dal, Gelderland (net als vorig jaar), en bij Vught, Noord-Brabant. Een **Buidelmees** *Remiz pendulinus* werd op 2 januari waargenomen in het Verdrongen Land van Saeftinge, Zeeland. De enige **Notenkraaker** *Nucifraga caryocatactes* in deze periode werd op 1 januari gemeld bij Lierop, Noord-Brabant. Zowel op 17 als 21 februari werden 25 **Huiskraaien** *Corvus splendens* geteld in Hoek van Holland. De twee eerstejaars die hier voor het eerst op 10 april 1994 werden gezien, betekenden het eerste geval voor Nederland en zorgden in 1997 voor het eerste

broedgeval in Europa. De eerste-winter **Roze Spreeuw** *Pastor roseus*, die zich vanaf 15 december langs de Prins Willem-Alexandersingel in Den Helder bevond, bleef de gehele periode, kwam steeds meer op kleur en zong bij tijd en wijle de sterren van de hemel. Er werden van vier trektelposten in het noorden en westen van het land in totaal 66 doortrekkende **Fraters** *Carduelis flavirostris* gemeld. Tot 8 februari werden af en toe nog **Grote Kruisbekken** *Loxia pytyopsittacus* gemeld in de duinen bij Bergen, Noord-Holland, met op die laatste dag zelfs zeven exemplaren bij elkaar. In tegenstelling tot vorige winter bleef het verzamelde bewijsmateriaal beperkt tot

een handjevol foto's. In Noordoost-Groningen en Noord-Drenthe overwinterden op 33 speciaal aangelegde (ongeoogste) graanveldjes van c 1 ha ruim 3000 **Geelgorzen** *Emberiza citrinella*. Voor **Grauwe Gorzen** *E calandra* moest men opnieuw in Zuid-Limburg zijn, waar alleen al in het Hamsterreservaat bij Sibbe minimaal 50 overwinterden. De eerste doortrekker bij Breskens werd op 28 februari gezien.

Wij bedanken Gijs van der Bent, Max Berlijn, Guus van Duin, Gert Ottens, Rik van der Starre (Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief) en Gerard Troost (www.trektellen.nl) voor hun hulp bij het samenstellen van dit overzicht.

Roy Slaterus, Reitzstraat 99, 2021 TR Haarlem, Nederland (roy.slaterus@dutchbirding.nl)
Vincent van der Spek, Acaciastraat 212, 2565 KJ Den Haag, Nederland
(vincent@vwgdenhaag.nl)

Corrigenda

In het bijschrift bij plaat 63 (Dutch Birding 31: 71, 2009) werd niet de juiste fotograaf vermeld. De foto werd gemaakt door Arie Ouwerkerk. REDACTIE

In the caption of plate 63 (Dutch Birding 31: 71, 2009) the wrong photographer was mentioned. The photograph was taken by Arie Ouwerkerk. EDITORS